

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Seminarul Internațional

Sporirea accesului la justiție: Calitatea asistenței juridice garantate de stat și recentele Principii și Linii directoare ale ONU privind accesul la asistență juridică garantată de stat

Organizat în comun de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Ministerul Justiției și Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova

Chișinău, Republica Moldova
25-26 Aprilie 2013

Conținut

Concept	3
Agendă	7
Lista participanților	11
Principiile și Liniile directoare ale ONU privind Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală	15
Legea Republicii Moldova cu privire la asistența juridică garantată de stat	37
Calitatea Serviciilor de Asistență Juridică Garantată de Stat: Evaluarea necesităților Consiliului Național de Asistență Juridică Garantată de Stat (Roger Smith, Olga Rabei)	53

Empowered lives.
Resilient nations.

Seminarul Internațional

Sporirea accesului la justiție: Calitatea asistenței juridice garantate de stat și recente Principii și Liniile directoare ale ONU privind accesul la asistență juridică garantată de stat

Organizat în comun de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Ministerul Justiției și Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova

Chișinău, Republica Moldova
25-26 Aprilie 2013

Concept

I. Context

În aprilie 2012, Comisia ONU pentru Prevenirea Criminalității și Justiție Penală a adoptat primul instrument internațional dedicat în exclusivitate asistenței juridice garantată de stat. Principiile și Liniile directoare ale ONU privind Accesul la Asistența Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală, confirmate ulterior de către Adunarea Generală ONU în decembrie 2012, acordă un cadru larg pentru instituționalizarea și implementarea principiilor internaționale în contextele locale cu scopul de a asigura că persoanele bănuite, deținute, acuzate sau private de libertate au acces la asistența juridică garantată de stat¹.

Principiile și Liniile directoare invită Statele-Membre „să adopte și să consolideze măsuri care să asigure acordarea asistenței juridice garantate de stat efective, în spiritul Principiilor și Liniilor Directoare, ținând cont de diversitatea sistemelor de justiție penală din diferite țări și regiuni din întreaga lume...”. În continuare, acest instrument încurajează statele să țină cont de Principii și Liniile Directoare, în conformitate cu legislația națională, „la elaborarea măsurilor pentru a consolida, la nivel național, accesul la asistență juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală”

¹ Organizația Națiunilor Unite va ajuta la extinderea asistenței juridice garantată de stat în sistemele de justiție penală (United Nations to help extend legal aid in the criminal justice system), Oficiul ONU pentru Droguri și Criminalitate (UNODC), 7 Mai 2012. Disponibil aici: <http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2012/May/crime-commission-takes-another-step-to-protect-human-rights-in-the-criminal-justice-system.html>

În pofida diverselor reglementări și măsuri care există în diferite sisteme legale, problemele cu care se confruntă statele și instituțiile responsabile de domeniul asistenței juridice garantate de stat și justiție au caracteristici comune:

- Lacune legislative sau garanții legislative insuficiente pentru asistența juridică garantată de stat și accesul prompt la avocat;
- Dezvoltarea insuficientă a avocaturii; lipsa capacităților și a resurselor financiare ale instituțiilor naționale pentru asistența juridică garantată de stat;
- Lipsa analizei/evaluării calității și a efectivității serviciilor de asistență juridică garantată de stat (metodologie, monitorizare, colectarea datelor și evaluarea);
- Lipsa informării și accesului la mecanismele naționale de asistență juridică garantată de stat.

Astfel, aceste puncte comune sugerează necesitatea de a fi angajați în activități intensive de schimb de experiență și colaborare cu scopul de a elabora răspunsuri adaptate specifice contextului prin recurgerea la cunoștințele și expertiza regională și internațională.

Asigurarea accesului la justiție pentru cei săraci și dezavantajați ocupă o nișă specifică în mandatul PNUD de a consolida guvernarea democratică și de a promova schimbări în favoarea celor săraci. Abilitarea indivizilor și a grupurilor dezavantajate de a remedia in Justiția prin intermediul asistenței juridice garantate de stat poate consolida mecanismele de responsabilitate dintre deținătorii de drepturi și purtătorii de obligații și poate contribui la constituirea unor instituții transparente, responsabile și incluzive. Din perspectiva dezvoltării, asigurarea unui mecanism efectiv de asistență juridică garantată de stat servește câteva scopuri. În particular, contribuie la:

- Acordarea remediilor practice de scurtă durată pentru a restabili drepturile omului încălcate;
- Crearea capacităților individuale și servește drept o componentă de bază pentru abilitarea juridică prin promovarea cunoștințelor, informării, fortificării și respectării drepturilor, atât la nivel primar, cât și la nivel de stat;
- Constituirea mecanismelor efective de responsabilitate și a canalelor de comunicare dintre indivizi și instituțiile publice.

Asistența juridică garantată de stat și informarea pot ajuta grupurile dezavantajate și comunitățile marginalizate pentru a redresa o multitudine de situații în care drepturile sunt negate sau încălcate, precum ar fi evicțiune forțată, muncă forțată fără remunerare, arestare arbitrară sau tortură. Remediile pentru încălcarea acestor drepturi necesită deseori serviciile unui avocat și cheltuieli considerabile, care descurajează pe cei care nu și le pot permite de a căuta remedii în justiție. Asistența juridică garantată de stat poate ajuta la depășirea unora dintre aceste obstacole.

II. Punerea în funcțiune a Principiilor și Liniilor directoare ONU privind Accesul la Asistența Juridică Garantată de Stat

Schemele de asistență juridică garantată de stat pot avea o varietate de forme. Acestea sunt diverse și reies din diferite contexte legale și instituționale. Ele pot include sisteme de apărare publică și alte forme de asistență financiară și psiho-socială, precum ar fi scutire de costuri procedurale și servicii sociale pentru victime și martori. Autoritățile locale pot fi de asemenea implicate în mod activ, dacă acestea au capacitatea de a acorda asistență juridică celor săraci prin implementarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat sau mediere (de exemplu, dislocarea avocaților publici sau a altor consultanți juridici, care acordă asistență gratuit). Cu toate acestea, sectorul public nu este unicul actor. Asistența juridică garantată de stat implică intervenția atât din partea actorilor guvernamentali, cât și a celor neguvernamentali și oferă spațiu considerabil pentru acțiune pentru organizațiile societății civile, apărătorii drepturilor omului, instituțiile naționale pentru protecția

drepturilor omului, asociațiile avocaților, tineretului și mediului academic.

Diversitatea de autorități publice, instituții, actori și abordări privind asistența juridică garantată de stat, precum și spectrul identic, în mare parte, a provocărilor cu care se confruntă, face ca schimbul de informație, învățarea reciprocă și constituirea de rețele să fie esențiale pentru promovarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat, efective și adaptate contextului, sub auspiciul Principiilor și Liniilor directoare ale ONU.

Principiile și Liniile directoare ale ONU pot fi utile în ceea ce privește evaluarea sistemelor naționale de asistență juridică garantată de stat: ținând cont de liniile directoare, pot fi formulate întrebări pentru a identifica caracteristicile de bază ale unui sistem, pentru a identifica prevederile legale care pot funcționa bine și mai puțin bine, precum și aspectele care necesită elaborare suplimentară.

Centrul Regional Bratislava al PNUD susține autoritățile naționale pentru asistența juridică garantată de stat, precum și oficiile de țară ale PNUD în ceea ce privește sporirea efectivității sistemelor naționale de asistență juridică garantată de stat și promovarea bunelor practici internaționale în spațiul european și CSI pentru a institui sisteme de asistență juridică garantată de stat.

Având în vedere cele menționate mai sus, Centrul Regional Bratislava al PNUD și PNUD Moldova în parteneriat cu Ministerul Justiției și Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova organizează un seminar internațional de două zile cu genericul „Sporirea accesului la justiție: Calitatea asistenței juridice garantate de stat și recente Principii și Liniile directoare ale ONU privind accesul la asistență juridică garantată de stat” în Europa și statele membre ale CSI.

III. Obiectivele seminarului

Seminarul are următoarele obiective:

- De a prezenta Principiile și Liniile directoare ale ONU și de a constitui un cadru pentru implementarea lor ulterioară;
- De a face schimb de cunoștințe și expertiză, prezentând diferite sisteme și mecanisme naționale de asistență juridică garantată de stat din Europa și Asia Centrală, și de a discuta lecțiile învățate și bunele practici din diferite regiuni/subregiuni cu scopul de a identifica soluții practice pentru provocările existente;
- De a contribui la dezvoltarea rețelelor existente de instituții naționale de asistență juridică garantată de stat, de experți și practicieni.

IV. Participanți

Reprezentanți ai instituțiilor naționale de asistență juridică garantată de stat, ai asociațiilor avocaților, ai organizațiilor societății civile active în acordarea asistenței juridice și promovarea programelor de capacitate juridică la nivel de comunitate, ai grupurilor de tineret, ai instituțiilor academice, precum și ai ONU (PNUD, UNODC).

V. Produsele seminarului

- Crearea unui spațiu pentru schimb de cunoștințe și stabilire de contacte, promovarea colaborării dintre structurile naționale de asistență juridică garantată de stat din Europa și Asia Centrală;
- Facilitarea dialogului între principalii factori de decizie și actori pentru evaluarea calității asistenței juridice garantate de stat; promovarea contactelor cu experții relevanți pentru a beneficia de expertiza lor; acordarea unui mediu propice pentru gândire novatoare;

- Un document final care poate lua forma unui plan de acțiuni ulterioare pentru a promova și a consolida eforturile regionale, sau posibil inter-regionale, de colaborare. Raportul poate stabili concluziile seminarului, în mod special orientate spre acele subiecte pe care factorii de decizie ar dori să le preia pentru dezvoltare ulterioară, precum ar fi idei de instruiri comune care ar putea fi organizate în întreaga regiune prin implicarea altor state interesate.

VI. Rezultatele seminarului

- Informare sporită privind principiile internaționale care guvernează asistența juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală;
- Colaborare și schimb de experiențe, învățare reciprocă și susținere în sporirea calității asistenței juridice garantate de stat, în baza Principiilor și a Liniilor directoare ale ONU privind Accesul la Asistența Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală, sporite.

Empowered lives.
Resilient nations.

Seminarul Internațional

Sporirea accesului la justiție: Calitatea asistenței juridice garantate de stat și recente Principii și Linii directoare ale ONU privind accesul la asistență juridică garantată de stat

Organizat în comun de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Ministerul Justiției și Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova

Chișinău, Republica Moldova
25-26 Aprilie 2013

Agendă

Joi, 25 Aprilie

Ziua 1: Principiile internaționale și Evoluții recente

09.00 – 09.30 Înregistrare

Sesiunea plenară I: Dezvăluirea potențialului noilor standarde internaționale privind asistența juridică garantată de stat

Moderator: A.H. Monjurul Kabir, Consilier pentru Politici, Supremația Legii, Justiție și Drepturile Omului, PNUD Europa și CSI [CRB PNUD]

09.35 – 10.10

Cuvînt de salut

Vladimir Grosu, Viceministru al Justiției, Ministerul Justiției al Republicii Moldova

Nicola Harrington-Buhay, Coordonator Rezident al ONU și Reprezentant Permanent al PNUD în Republica Moldova

Victor Zaharia, Președinte al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova

10.10 – 10.40	Prezentarea participanților
10.40 – 11.15	Fotografie de grup și pauză de cafea
11.15 – 11.40	Prezentarea Principiilor și a Liniilor directoare ale ONU privind Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală Olga Zudova, Consultant Legal Superior al Oficiului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC), Oficiul Regional pentru Asia Centrală, Kazahstan
11.40 – 11.55	Discuții
12.00 – 13.00	Discuții în grupuri de lucru

Sesiunea pentru lucrul în grup: Optimizarea și punerea în funcțiune a standardelor internaționale recente privind asistența juridică garantată de stat

Moderator: Roger Smith, Consultant independent și expert în domeniul asistenței juridice garantate de stat, Regatul Unit

Grupul 1: Prestatorii – Serviciile naționale de asistență juridică garantată de stat

Facilitatori: Tamar Khidasheli, PNUD Georgia, și Alexandru Cocirta, PNUD Moldova

Grupul 2: Solicitanții – Provocările în domeniu [organizațiile societății civile, rețele, asociații ale avocaților și alte organizații]

Facilitatori: Vahagn Muradyan, Centrul Regional Bratislava (CRB), PNUD și Aigul Mukanova, Rețeaua Juridică Regională în domeniul HIV, PNUD

13.00 – 14.15	Prînz
14.15 – 14.40	Prezentările grupurilor de lucru: [Punerea în funcțiune a standardelor internaționale privind asistența juridică garantată de stat]
14.40 – 15.00	Discuții

Sesiunea plenară II: Extinderea accesului la justiție prin intermediul asistenței juridice garantate de stat

Moderator: Pradeep Sharma, Reprezentant Permanent Adjunct, PNUD Kîrgîzstan

15.00 – 15.20	Noi limite ale justiției? Tendințe și dificultăți: A.H. Monjurul Kabir, CRB PNUD
15.20 – 15.30	Discuții
15.30 – 16.10	Evoluții recente/Exemple de țară novatoare: Reprezentanți ai Serviciilor de asistență juridică garantată de stat/Ministerului Justiției din Muntenegru, Armenia, Kazahstan, Uzbekistan
16.10 – 16.30	Pauză de cafea
16.30 – 17.00	Evoluții recente/Exemple de țară novatoare: Reprezentanți ai organizațiilor societății civile/organizațiilor neguvernamentale/asociațiilor avocaților din Tadjikistan, Belarus și Republica Moldova
17.00– 17.30	Discuții [Expoziție a produselor și resurselor intelectuale]
18.30	Recepție

Încheierea zilei 1

Vineri, 26 Aprilie

Ziua 2: Exemple de țară, Evaluări și Acțiuni ulterioare

09.00 – 09.10 **Recapitularea Zilei 1:** Evghenii Golosceapov, Coordonator Programe, PNUD Moldova

Sesiunea plenară III: Tendințe și provocări în sistemele naționale de asistență juridică garantată de stat

Moderator: Pradeep Sharma, Reprezentant Permanent Adjunct, PNUD Kîrgîzstan

09.15 – 10.30	Priorități, provocări și inovații în sistemele naționale de asistență juridică garantată de stat Ucraina: Andrii Vyshnevskiy, Director al Centrului de Coordonare a Asistenței Juridice Garantate de Stat, Ministerul Justiției [Apărarea publică instituționalizată în procesul penal] Georgia: Meliton Benidze, Director, Serviciul pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Ministerul pentru Executarea Pedepselor și Asistență Juridică Kîrgîzstan: Maripa Seidalieva, Șefă a Directoratului Notariat și Avocatură Moldova: Victor Zaharia, Peședinte al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
10.30 – 11.00	Discuții
11.00 – 11.30	Pauză de cafea
11.30 – 12.30	Discuții deschise: Cum să abordăm lipsa de capacități și prioritățile identificate? Facilitator: Roger Smith, Expert în domeniul asistenței juridice garantate de stat, și Olga Zudova, UNODC
12.30 – 13.00	Discuții
13.00 – 14.15	Prînz

Sesiunea plenară IV: Evaluarea calității asistenței juridice garantate de stat: de la sisteme către rețele

Moderator: Duska Velimirovic, Consilier, Ministerul Justiției, Muntenegru

14.15 – 14.45	Evaluarea calității și eficacității sistemului de asistență juridică garantată de stat: Lecții învățate Roger Smith, Consultant independent și Expert în domeniul asistenței juridice garantate de stat, Regatul Unit Evaluarea serviciilor și rețelelor <i>pro bono</i> Victor Munteanu, Directorul Programului Drept, Fundația Soros Moldova
14.45 – 15.15	Discuții
15.15 – 15.30	Pauză de cafea

- 15.30 – 16.15** **Sesiune de lucru în grup: Spre un plan al acțiunilor ulterioare**
Grupul 1: Statele unde există servicii pentru asistență juridică garantată de stat;
Grupul 2: State unde nu există servicii pentru asistență juridică garantată de stat [lucru în grup, facilitat individual]
- 16.15 - 16.30** **Prezentările grupurilor**
- 16.30 – 17.00** **Sesiunea de încheiere: Mergând mai departe de minimum – De la determinarea standardelor spre consolidarea practicilor**
-

Remarce finale:

Narine Sahakyan, Reprezentant Permanent Adjunct, PNUD Moldova

Victor Zaharia, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova

A.H. Monjurul Kabir, CRB PNUD

Încheierea seminarului

Empowered lives.
Resilient nations.

Seminarul Internațional

Sporirea accesului la justiție: Calitatea asistenței juridice garantate de stat și recente Principii și Linii directoare ale ONU privind accesul la asistență juridică garantată de stat

Organizat în comun de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Ministerul Justiției și Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat din Republica Moldova

Chișinău, Republica Moldova
25-26 Aprilie 2013

Lista participanților

ARMENIA		
Dna Lusine Iskandaryan	Specialist, Departamentul Asistență Juridică	Ministerul Justiției
BELARUS		
DI Alexei Kozliuk	Avocat	ONG Centrul pentru Transformări Legale
DI Viktor Chaychits	Președinte	Asociația Avocaților din Belarus
Dna Iryna Serabrakova	Manager de Proiect, 'Facilitarea consolidării sistemului de instanțe judecătorești prin dezvoltarea specializării instanțelor judecătorești'	PNUD
GEORGIA		

DI Meliton Benidze	Director	Serviciul pentru Asistență Juridică Garantată de Stat pe lângă Ministerul pentru Executarea Pedepselor și Asistență Juridică al Georgiei
Dna Tamar Khidasheli	Coordonator de Program, 'Accesul la justiție și protecția drepturilor omului'	PNUD
KÎRGÎZSTAN		
Dna Maripa Seidalieva	Șefă al Directoratului Notariat și Avocatură	Ministerul Justiției
DI Pradeep Sharma	Reprezentant Permanent Adjunct	PNUD
KAZAHSTAN		
Dna Tynyshtyk Raiymbekova	Expert principal	Comitetul privind Înregistrarea și Asistența Juridică Garantată de Stat
UZBEKISTAN		
DI Anvar Yoriev	Consultant principal, Departamentul notariat, avocatură și oficii de stare civilă	Ministerul Justiției
MUNTENEGRU		
Dna Duska Velimirovic	Consilier	Ministerul Justiției
Dna Irena Jokic	Asociat Program	PNUD, Statul de Drept și Drepturile Omului
UCRAINA		
DI Andrey Vyshnevsky	Director, Centrul de Coordonare a Asistenței Juridice Garantate de Stat	Ministerul Justiției
Dna Yuliya Shcherbinina	Manager de Program Superior	PNUD, Guvernarea Democratică
TADJIKISTAN		
DI Saidahmad Ikromov	Expert național	PNUD, Statul de Drept și Accesul la Justiție
DI Abubakr Inomov	Șef al Departamentului Legislație Civilă, Economică și Socială	Ministerul Justiției
Dna Farangis Valieva	Șefă a Departamentului Legislație	Ministerul Justiției
DI Khusniddin Nidoev	Șef-adjunct al Departamentului Drepturi Civile și Politice	Oficiul Ombudsmanului

DI Kahramon Sanginov	Coordonatorul Programului Drept	Institutul pentru o Societate Deschisă
MOLDOVA		
DI Vladimir Grosu	Viceministru	Ministerul Justiției
Dna Natalia Bordianu	Șefă a Serviciului asistență juridică calificată și mediere	Ministerul Justiției
DI Daniel Goinic	Consultant, Direcția elaborare a actelor normative	Ministerul Justiției
DI Victor Zaharia	Președinte	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
DI Vasile Cretu	Membru (reprezentant al Consiliului Superior al Magistraturii)	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
DI Mihai Lupu	Membru (reprezentant al Uniunii Avocaților)	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
DI Eduard Revenco	Membru (reprezentant al Uniunii Avocaților)	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
Dna Elena Gritco	Membru (reprezentant al Ministerului Justiției)	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
DI Lilian Darii	Director Executiv	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
Dna Cristina Paladi	Consultant	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
DI Gheorghe Amihalachioaie	Președinte	Uniunea Avocaților
DI Eugeniu Tetelea	Președinte al Comisiei pentru Etică și Disciplină	Uniunea Avocaților
Dna Nicola Harrington-Buhay	Coordonator Rezident/ Reprezentant Permanent	ONU/PNUD
Dna Narine Sahakyan	Reprezentant Permanent Adjunct	PNUD
DI Evghenii Golosceapov	Coordonator Programe, Justiție și Drepturile Omului	PNUD
DI Alexandru Cocirta	Manager de Proiect, Suport pentru Reforma Sectorului Justiției în Moldova	PNUD
Dna Olga Rabei	Consultant național	PNUD

DI Andrei Lutenco	Coordonator de proiect	OIM
DI Dirk Schuebel	Ambasador	Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova
Dna Ingrid Tersman	Ambasador	Ambasada Suediei la Chișinău
DI Ulvi Akhundlu	Șef al Oficiului	Oficiul Consiliului Europei în Republica Moldova
Dna Veronica Mihailov-Moraru	Avocat Public	Biroul Avocaților Publici
Dna Natalia Molosag	Avocat Public	Biroul Avocaților Publici
DI Victor Munteanu	Director, Programul Drept	Fundația Soros-Moldova
DI Sergiu Rusanovschi	Coordonator de proiect, 'Fortificarea instrumentelor de gestionare și asigurare a calității asistenței juridice din Republica Moldova'	Fundația Soros-Moldova
DI Sorin Mereacre	Președinte	Fundația Est-Europeană
Dna Mihaela Vidaicu	Avocat	Asociația Avocaților Americani Inițiativa pentru Supremația Legii (ABA/ROLI)
DI Harald B. Ciarlo	Avocat	Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM)
Dna Nadejda Hriptievschi	Avocat și Cercetător	ONG Centrul de Resurse Juridice
DI Veaceslav Turcan	Președinte	ONG Ambasada Drepturilor Omului
Oficiului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC)		
Dna Olga Zudova	Consultant Legal Superior	UNODC
PNUD Europa și CSI [Centrul Regional Bratislava]		
DI Monjurul Kabir	Consilier pentru politici și Manager de proiect, Supremația Legii, Drepturile Omului și Justiție	BRC PNUD, Guvernarea Democratică
DI Vahagn Muradyan	Asociat de Program	BRC PNUD, Guvernarea Democratică și Gender
DI Roger Smith	Consultant Independent /Expert în domeniul asistenței juridice garantate de stat	Regatul Unit
Dna Aigul Mukanova	Coordonator	Rețeaua Juridică Regională în domeniul HIV

Adunarea Generală

Distr.: General
28 martie 2013

Sesiunea a 67-a
Punctul 103 din agendă

Rezoluție adoptată de Adunarea Generală

[în baza raportului Comitetului al Treilea (A/67/458)]

67/187. Principiile și Linii directoare ale ONU privind Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală*

Adunarea Generală,

Reamintind Declarația Universală a Drepturilor Omului¹, care proclamă principiile cheie ale egalității în fața legii și prezumția nevinovăției, precum și dreptul la un proces echitabil și public în fața unui tribunal independent și imparțial, alături de toate garanțiile necesare pentru apărarea oricărei persoane acuzate de comiterea unei infracțiuni, dar și alte garanții minime, inclusiv dreptul de a fi judecat fără întârzieri nejustificate,

Reamintind și Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice², în special articolul 14 al acestuia, care prevede că oricare persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni, trebuie să se bucure de dreptul de a fi prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să fie asistată de un apărător ales de ea sau numit din oficiu, atunci când interesele justiției o cer, într-un proces echitabil și public, în fața unui tribunal competent, independent și imparțial, stabilit prin lege,

Având în vedere Ansamblul de Reguli Minime pentru Tratatamentul Deținuților³, aprobat de către Consiliul Economic și Social prin Rezoluția nr. 663 C (XXIV) din 31 iulie 1957 și completat prin Rezoluția Consiliului nr. 2076 (LXII) din 13 mai 1977, potrivit căreia unui deținut nejudecat, în scopul apărării sale, trebuie să i se permită să fie vizitat de către avocatul său,

Având în vedere și Ansamblul de Principii pentru Protecția tuturor Persoanelor Aflate sub Orice Formă de Detenție sau Încarcerare,⁴ principiul 11 al căruia stipulează că o persoană deținută are dreptul de a se apăra ea însăși sau de a fi asistată de un avocat, în ordinea stabilită de lege,

Ținând în continuare cont de Principiile de Bază cu privire la Rolul Avocaților⁵, în special articolul 6, unde se stipulează că oricărei persoane care nu are avocat, trebuie, în toate cazurile în care interesele justiției o cer, să i se asigure dreptul de a avea un avocat cu

* Traducere neoficială din limba engleză.

1 Rezoluția nr. 217 A (III).

2 Vezi rezoluția nr. 2200 A (XXI), anexă.

3 Drepturile Omului: Culegere de Instrumente Internaționale, Volumul I (Partea Întii), Instrumente Universale (Publicație a Organizației Națiunilor Unite, nr. vânzări E.02.XIV.4 (Vol.I, Partea1), sect. J, nr 34.

4 Rezoluția nr. 43/173, anexă.

5 Al Optulea Congres al Organizației Națiunilor Unite privind Prevenirea Criminalității și Tratatamentul Infractorilor, Havana, 27 august – 7 septembrie 1990: raport elaborat de Secretariat (Publicația Organizației Națiunilor Unite, nr. vânzări E.91.IV.2), cap. I, sect. B.3, anexă.

experiență și competență proporționale cu natura infracțiunii, desemnat pentru a acorda asistență juridică efectivă, fără plată, în cazul în care aceasta nu dispune de mijloace suficiente pentru a achita astfel de servicii,

Reamintind Declarația de la Bangkok „Sinergii și Răspunsuri: Alianțe Strategice în Prevenirea Criminalității și Justiție Penală”⁶, în special paragraful 18 al acesteia, în care Statele Membre sunt chemate să întreprindă măsuri, în conformitate cu legislația lor națională, să promoveze accesul la justiție, să susțină acordarea asistenței juridice celor care au nevoie de aceasta și să asigure exercitarea efectivă a drepturilor acestor persoane în sistemul de justiție penală,

Reamintind și Declarația de la Salvador cu privire la strategiile complexe pentru a face față provocărilor globale: prevenirea criminalității și sistemele de justiție penală - evoluția lor într-o lume în schimbare⁷, în special paragraful 52 al acesteia, în care se recomandă ca Statele Membre să tindă spre reducerea aplicării detenției preventive, acolo unde este cazul, și să promoveze accesul sporit la justiție și la mecanismele de apărare juridică,

Reamintind în continuare Rezoluția Comitetului Economic și Social nr. 2007/24 din 26 iulie 2007 cu privire la cooperarea internațională pentru sporirea accesului la asistență juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală, în special în Africa,

Recunoscând că asistența juridică garantată de stat este un element esențial al unui sistem de justiție penală echitabil, uman și eficient, bazat pe supremația legii, și că ea constituie un fundament pentru exercitarea altor drepturi, inclusiv al dreptului la un proces echitabil, o condiție pentru exercitarea acestor drepturi și o garanție importantă de asigurare a echității fundamentale și încrederii publice în procesul de justiție penală,

Recunoscând și faptul că Principiile și Liniile directoare ale ONU privind Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală, anexat la această rezoluție, pot fi aplicate de către Statele Membre, luând în considerare marea varietate a sistemelor de drept și condițiile socio-economice în lume,

1. *Constată* cu satisfacție activitatea grupului interguvernamental permanent de experți pentru consolidarea accesului la asistență juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală, în cadrul ședinței care a avut loc în perioada 16 – 18 noiembrie 2011 la Viena, pentru elaborarea unui set de principii și linii directoare privind accesul la asistență juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală;
2. *Adoptă* Principiile și Liniile directoare ale Organizației Națiunilor Unite privind Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală, anexate la prezenta rezoluție, ca un cadru util, care să ghideze Statele Membre cu privire la principiile de bază ale unui sistem de asistență juridică garantată de stat în justiția penală, ținând cont de conținutul prezentei rezoluții și de faptul că toate elementele anexei se vor implementa în conformitate cu legislația națională;
3. *Invită* Statele Membre, în conformitate cu legislația lor națională, să adopte și să consolideze măsuri care să asigure acordarea asistenței juridice garantate de stat efective, în spiritul Principiilor și Liniilor Directoare, ținând cont de diversitatea sistemelor de justiție penală din diferite țări și regiuni din întreaga lume, precum și de faptul că asistența juridică garantată de stat este dezvoltată în conformitate cu echilibrul general al sistemului de justiție penală, precum și cu situația specifică a țărilor și regiunilor;
4. *Încurajează* Statele Membre să susțină, acolo unde este cazul, acordarea asistenței juridice garantate de stat și să acorde această asistență în măsura maximă posibilă;

⁶ Rezoluția nr. 60/177, anexă.

⁷ Rezoluția nr. 65/230, anexă.

5. *La fel, încurajează* Statele Membre să țină cont de Principiile și Liniile Directoare, după caz, și, în conformitate cu legislația națională, să elaboreze măsuri pentru consolidarea accesului la asistență juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală la nivel național;
6. *Solicită* Oficiului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, în funcție de disponibilitatea mijloacelor extrabugetare, să continue acordarea serviciilor de consultanță și asistență tehnică Statelor Membre, la solicitarea acestora, în domeniul reformei justiției penale, inclusiv justiției restaurative, alternativelor la privațiunea de libertate și la elaborarea planurilor integrate de acordare a asistenței juridice garantate de stat;
7. *La fel, solicită* Oficiului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, în funcție de disponibilitatea mijloacelor extrabugetare, să asigure promovarea pe larg a Principiilor și Liniilor Directoare, inclusiv prin elaborarea instrumentelor relevante precum ghiduri și manuale de formare profesională;
8. *Invită* Statele Membre și alți donatori să aloce mijloace extrabugetare în scopurile descrise mai sus, în conformitate cu regulile și procedurile Organizației Națiunilor Unite;
9. *Solicită* Secretarului General să raporteze Comisiei pentru Prevenirea Criminalității și Justiția Penală despre implementarea prezentei rezoluții, la cea de-a douăzeci și treia sesiune a Comisiei.

*A 60-a ședință plenară
20 decembrie 2012*

Anexă

Principiile și Liniile directoare ale ONU privind Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală

A. Introducere

1. Asistența juridică garantată de stat este un element esențial al unui sistem de justiție penală echitabil, uman și eficient, bazat pe supremația legii. Asistența juridică garantată de stat este un fundament pentru exercitarea altor drepturi, inclusiv a dreptului la un proces echitabil, astfel cum este definit în articolul 11, paragraful 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului – o condiție pentru exercitarea acestor drepturi, dar și o garanție importantă care asigură echitatea fundamentală și încrederea publicului în procesul de justiție penală.

2. Mai mult, articolul 14, paragraful 3 (d) al Pactului Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice prevede că oricare persoană are dreptul, printre alte drepturi, „să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să fie asistată de un apărător ales de ea; dacă nu are apărător – să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesele justiției o cer, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată, dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera”.

3. Un sistem funcțional de asistență juridică garantată de stat, ca parte a unui sistem funcțional de justiție penală, ar putea reduce durata timpului de aflare a bănușilor în sectoarele de poliție și centrele de detenție, pe lângă reducerea populației penitenciare, a condamnărilor ilegale, a supraaglomerării instituțiilor penitenciare, decongestionarea instanțelor de judecată, dar și reducerea cazurilor de recidivă și victimizare repetată. Aceasta ar putea, de asemenea, proteja și apăra drepturile victimelor și a martorilor în

procesul de justiție penală. Asistența juridică garantată de stat poate contribui și la prevenirea infracțiunilor prin creșterea gradului de conștientizare a normei legale.

4. Asistența juridică garantată de stat are un rol important în facilitarea procesului de dejuridicizare, de aplicare a măsurilor și a sancțiunilor comunitare, inclusiv a măsurilor neprivative de libertate; promovarea unei implicări sporite a comunității în sistemul de justiție penală; reducerea aplicării nejustificate a detenției și a privării de libertate; raționalizarea politicilor de justiție penală și asigurarea utilizării eficiente a resurselor statului.

5. Din păcate, multe țări se mai confruntă cu lipsa resurselor și a capacităților necesare pentru acordarea asistenței juridice persoanelor bănuite, persoanelor învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, persoanelor private de libertate, victimelor și martorilor infracțiunii.

6. Principiile și Liniile directoare ale Organizației Națiunilor Unite privind Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemele de Justiție Penală, care au fost elaborate în baza standardelor internaționale și a bunelor practici recunoscute, tind să îndrumeze Statele la respectarea principiilor fundamentale, care ar trebui să stea la baza unui sistem de asistență juridică garantată de stat în cadrul justiției penale, dar și să accentueze elementele specifice ale unui sistem național efectiv și durabil de asistență juridică garantată de stat, cu scopul de a consolida accesul la asistență juridică garantată de stat în conformitate cu Rezoluția 2007/24 din 26 iulie 2007 a Comitetului Economic și Social, intitulată „Cooperarea internațională pentru îmbunătățirea accesului la asistență juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală, în special în Africa”.

7. În conformitate cu Declarația de la Lilongwe cu privire la Accesul la Asistență Juridică Garantată de Stat în Sistemul de Justiție Penală în Africa și cu Planul de Acțiuni cu privire la punerea în aplicare a Declarației de la Lilongwe, Principiile și Liniile directoare urmează un concept larg al asistenței juridice garantate de stat.

8. În sensul Principiilor și Liniilor directoare, termenul „asistență juridică garantată de stat” include consultanța juridică, asistența și reprezentarea persoanelor reținute, arestate sau private de libertate, bănuite sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, dar și pentru victimele și martorii aflați în proces, asistență acordată gratuit pentru cei care nu dispun de mijloace suficiente sau atunci când interesele justiției o cer. În plus, termenul „asistență juridică garantată de stat” este conceput să includă și noțiunea de educație juridică, accesul la informația juridică și alte servicii prestate persoanelor prin intermediul mecanismelor alternative de soluționare a litigiilor și prin procesele justiției restaurative.

9. În sensul Principiilor și Liniilor directoare, persoana individuală care acordă asistență juridică garantată de stat este în continuare denumită „prestator de asistență juridică garantată de stat”, iar organizațiile care acordă asistență juridică garantată de stat sunt în continuare denumite „prestatori de servicii de asistență juridică garantată de stat”. Prestatorii primari ai asistenței juridice garantate de stat sunt avocații, însă Principiile și Liniile directoare sugerează Statelor să implice, în calitate de prestatori de servicii de asistență juridică garantată de stat, o gamă largă de factori interesați, precum ar fi organizațiile neguvernamentale, organizațiile comunitare, organizațiile religioase sau organizațiile de caritate fără caracter religios, organizațiile și asociațiile profesionale și mediul academic. Acordarea cetățenilor străini a asistenței juridice garantate de stat trebuie să corespundă cerințelor Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare⁸ și altor tratate bilaterale aplicabile.

⁸ Organizația Națiunilor Unite, Colecție de Tratatate, vol. 596, nr. 8638

10. Trebuie menționat faptul că Statele utilizează diferite modele pentru acordarea asistenței juridice garantată de stat. Acestea pot implica avocați publici, avocați privați, avocați contractați, scheme pro bono, asociații de avocați, parajuriști etc. Principiile și Liniile directoare nu susțin un model anume, însă încurajează Statele să garanteze dreptul fundamental la asistență juridică garantată de stat al persoanelor reținute, arestate sau private de libertate⁹, bănuite¹⁰ sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, în timp ce asistența juridică garantată de stat se va extinde ca să includă și celelalte persoane care contactează cu sistemul de justiție penală, dar și diversificarea schemelor de acordare a asistenței juridice garantate de stat.

11. Principiile și Liniile directoare pornesc de la considerentul că Statele ar trebui, după caz, să întreprindă o serie de măsuri, care, chiar dacă nu sunt întocmai legate de asistența juridică garantată de stat, ar putea să sporească impactul pozitiv pe care instituirea și/sau consolidarea unui sistem de asistență juridică garantată de stat, care funcționează în mod corespunzător, l-ar avea asupra unui sistem funcțional de justiție penală și asupra accesului la justiție.

12. Recunoscând că anumite grupuri au dreptul la protecție suplimentară sau sunt mai vulnerabile, atunci când vin în contact cu sistemul de justiție penală, Principiile și Liniile directoare prevăd, de asemenea, dispoziții specifice pentru femei, copii și grupuri cu nevoi speciale.

13. Principiile și Liniile Directoare se orientează primordial asupra dreptului la asistență juridică garantată de stat, diferit de dreptul la asistență juridică, recunoscut în dreptul internațional. Nimic din aceste Principii și Linii Directoare nu trebuie interpretat ca acordare a unui nivel mai mic de protecție decât cel oferit de legile și reglementările naționale în vigoare, de convențiile și pactele internaționale sau regionale cu privire la protecția drepturilor omului, aplicabile în administrarea justiției, incluzând, dar fără a se limita la Pactul cu privire la Drepturile Civile și Politice, Convenția cu privire la Drepturile Copilului,¹¹ Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor¹² și Convenția Internațională cu privire la protecția tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor lor.¹³ Cu toate acestea, acest lucru nu ar trebui interpretat în sensul că Statele sunt obligate să respecte instrumentele internaționale și regionale pe care nu le-au ratificat sau la care nu au aderat.

B. Principiile

Principiul 1

Dreptul la asistență juridică garantată de stat

14. Recunoscând că asistența juridică garantată de stat este un element esențial al unui sistem funcțional de justiție penală, bazat pe supremația legii, un fundament pentru exercitarea altor drepturi, inclusiv a dreptului la un proces echitabil, dar și o garanție importantă care asigură echitatea fundamentală și încrederea publicului în procesul de

9 Termenii "arest", "persoană deținută", "persoană privată de libertate" trebuie înțelese astfel cum sunt definite în Principiile pentru Protecția tuturor Persoanelor aflate sub Orice Formă de Detenție sau Încarcerare (rezoluția 43/173, anexă).

10 Dreptul la asistență juridică a bănuților survine înaintea interogatoriului, când aceștia devin conștienți de faptul că sunt subiectul unei investigații penale, și atunci când sunt în pericol de a fi abuzați sau intimidați, de exemplu, în locurile de detenție.

11 Organizația Națiunilor Unite, Colecția de Tratat, vol. 1577, No. 27531.

12 Ibid., vol. 1249, No. 20378.

13 Ibid., vol. 2220, No. 39481.

justiție penală.¹⁴ Statele trebuie să garanteze dreptul la asistență juridică garantată de stat în sistemele lor naționale de justiție, la cel mai înalt nivel posibil, inclusiv, unde este cazul, în Constituție.

Principiul 2 Responsabilitățile Statelor

15. Statele trebuie să perceapă acordarea asistenței juridice garantate de stat drept o obligație și o responsabilitate a lor. În acest scop, ele trebuie să ia în considerare, acolo unde este cazul, adoptarea legislației și reglementărilor specifice și să asigure existența unui sistem complex de asistență juridică garantată de stat, care este accesibil, efectiv, durabil și credibil. Statele trebuie să aloce resursele umane și financiare necesare pentru sistemul de asistență juridică garantată de stat.

16. Statul nu trebuie să se amestece în organizarea apărării beneficiarului de asistență juridică garantată de stat, nici să atenteze la independența prestatorului de asistență juridică garantată de stat al acestuia.

17. Statele trebuie să consolideze, prin mijloace adecvate, cunoașterea de către populație a drepturilor și a obligațiilor sale prevăzute de lege, pentru a preveni comportamentul criminal și victimizarea.

18. Statele trebuie să depună efort pentru a consolida cunoștințele societăților lor despre sistemul național de justiție și funcțiile acestuia, despre căile de depunere a plîngerilor în instanțele de judecată, precum și despre mecanismele alternative de soluționare a litigiilor.

19. Statele trebuie să urmărească adoptarea unor măsuri adecvate pentru informarea societăților lor despre faptele considerate infracțiuni prin lege. Furnizarea unei astfel de informații persoanelor care călătoresc spre alte state, unde infracțiunile sunt clasificate și investigate diferit, este importantă pentru prevenirea criminalității.

Principiul 3 Asistența juridică garantată de stat pentru persoanele bănuite sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni

20. Statele trebuie să asigure că oricare persoană reținută, arestată, bănuită sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, pasibilă de pedeapsă cu închisoarea sau pedeapsă cu moartea, beneficiază de dreptul la asistență juridică garantată de stat, la toate etapele procesului de justiție penală.

21. Asistența juridică garantată de stat, la fel, trebuie acordată, indiferent de mijloacele de care dispune persoana, dacă interesele justiției o cer, de exemplu, luînd în calcul urgența sau complexitatea cauzei sau severitatea pedepsei potențiale.

22. Copiii trebuie să aibă acces la asistență juridică garantată de stat în aceleași condiții sau chiar în condiții mai indulgente decît adulții.

23. Este de responsabilitatea poliției, procurorilor și a judecătorilor să asigure accesul la asistență juridică garantată de stat pentru cei care compar în fața lor și care nu-și pot permite un avocat sau care sunt vulnerabili.

¹⁴ Termenul "proces de justiție" este înțeles așa cum este definit în Liniile directoare privind justiția în chestiuni ce țin de implicarea copiilor victime și martori ai infracțiunii (rezoluția 2005/20 a Consiliului Economic și Social, anexă). În sensul Principiilor și Liniilor Directoare, acest termen va include și extrădarea, transferul condamnaților și procedurile de asistență juridică reciprocă.

Principiul 4**Asistență juridică garantată de stat pentru victimele infracțiunii**

24. Fără a prejudicia sau contraveni drepturilor persoanei acuzate, Statele vor acorda, acolo unde este cazul, asistență juridică garantată de stat victimelor infracțiunii.

Principiul 5**Asistență juridică pentru martori**

25. Fără a prejudicia sau contraveni drepturilor persoanei acuzate, Statele vor acorda, acolo unde este cazul, asistență juridică garantată de stat martorilor infracțiunii.

Principiul 6**Nediscriminarea**

26. Statele trebuie să asigure acordarea asistenței juridice garantate de stat tuturor persoanelor, indiferent de vîrstă, rasă, culoare, sex, limbă, religie sau credință, opinii politice sau de altă natură, origine națională sau socială, proprietate, cetățenie sau domiciliu, naștere, studii, statut social sau alt statut.

Principiul 7**Acordarea promptă și efectivă a asistenței juridice garantate de stat**

27. Statele trebuie să asigure că asistența juridică garantată de stat efectivă este acordată prompt la toate etapele procesului de justiție penală.

28. Asistența juridică garantată de stat efectivă include, însă nu se limitează la, accesul neîngrădit la prestatorii de asistență juridică garantată de stat pentru persoanele deținute, confidențialitatea comunicării, accesul la materialele dosarului, oferirea timpului și condițiilor adecvate pentru pregătirea apărării.

Principiul 8**Dreptul de a fi informat**

29. Statele trebuie să asigure că, înainte de a fi supuși oricăror interogări, dar și la momentul privării de libertate, persoanele sunt informate despre dreptul lor la asistență juridică garantată de stat și alte garanții procesuale, dar și despre potențiale consecințe ale renunțării de bună voie la aceste drepturi.

30. Statele trebuie să asigure că informația privind drepturile în cadrul procesului de justiție penală și informația despre serviciile de asistență juridică garantată de stat este disponibilă liber și este accesibilă publicului.

Principiul 9**Remedii și garanții**

31. Statele trebuie să instituie remedii și garanții efective aplicabile în cazurile în care accesul la asistență juridică garantată de stat este subminat, întârziat sau refuzat, sau dacă persoanele nu au fost informate în modul corespunzător despre dreptul lor la asistență juridică garantată de stat.

Principiul 10**Accesul egal la asistența juridică garantată de stat**

32. Măsuri speciale trebuie întreprinse pentru a asigura accesul real la asistența juridică garantată de stat pentru femei, copii și grupuri cu nevoi speciale, care includ, dar nu se limitează la, persoanele în etate, minorități, persoanele cu dizabilități, persoanele cu boli

psihice, persoanele care trăiesc cu HIV și alte boli contagioase grave, consumatorii de droguri, populația indigenă și aborigenă, apatrizii, solicitanții de azil, cetățenii străini, migranții și lucrătorii migranți, refugiații și persoanele intern deplasate. Astfel de măsuri trebuie să abordeze nevoile speciale ale acestor grupuri, inclusiv măsuri adaptate la diferențele de sex și adecvate vârstei.

33. Statele trebuie, de asemenea, să asigure că asistența juridică garantată de stat este acordată persoanelor care trăiesc în zonele rurale, zonele îndepărtate și dezavantajate din punct de vedere economic și social, dar și persoanelor care fac parte din grupurile dezavantajate economic și social.

Principiul 11

Asistența juridică garantată de stat în interesul superior al copilului

34. Interesul superior al copilului trebuie să fie considerentul primordial în toate deciziile privind asistența juridică garantată de stat acordată copiilor.¹⁵

35. Asistența juridică garantată de stat acordată copiilor trebuie să fie prioritară, să servească interesul major al copilului, să fie accesibilă, adecvată vârstei, multidisciplinară, efectivă și să corespundă nevoilor juridice și sociale specifice copiilor.

Principiul 12

Independența și protecția prestatorilor de asistență juridică garantată de stat

36. Statele trebuie să asigure că prestatorii de asistență juridică garantată de stat sunt capabili să-și desfășoare activitatea în mod efectiv, liber și independent. În mod special, Statele trebuie să asigure că prestatorii de asistență juridică garantată de stat sunt capabili să-și îndeplinească funcțiile profesionale fără intimidare, impedimente, hărțuire sau ingerință necorespunzătoare; sunt capabili să se deplaseze, să consulte și să se întâlnească cu clienții lor în mod liber și în condiții de confidențialitate deplină, atât în țara lor, cât și peste hotare, precum și să aibă acces liber la materialele acușării și alte materiale relevante; să nu fie supuși sau amenințați cu intentarea dosarelor penale sau cu sancțiuni administrative, economice sau de altă natură pentru orice acțiuni întreprinse în conformitate cu obligațiile, standardele și conduita profesională recunoscute.

Principiul 13

Competența și responsabilitățile prestatorilor de asistență juridică garantată de stat

37. Statele vor crea mecanisme care să asigure că toți prestatorii de asistență juridică garantată de stat au studii, formare profesională, aptitudini și experiență proporționale cu natura activității lor, inclusiv cu gravitatea infracțiunilor cu care se ocupă, precum și cu drepturile și necesitățile femeilor, copiilor și a grupurilor cu nevoi speciale.

38. Plîngerile împotriva prestatorilor de asistență juridică garantată de stat trebuie examinate fără întârziere și decise, în conformitate cu codurile de etică profesională, de către un organ imparțial și sunt pasibile de contestare în instanța de judecată.

Principiul 14

Parteneriate

39. Statele trebuie să recunoască și să încurajeze contribuția asociațiilor de avocați, a universităților, a societății civile, a altor grupuri și instituții la acordarea asistenței juridice garantată de stat.

¹⁵ Termenul "copil" trebuie înțeles ca orice persoană cu vârsta sub 18 ani, în conformitate cu Convenția cu privire la drepturile copilului.

40. Acolo unde este cazul, vor fi create parteneriate publice private și alte forme de parteneriate, pentru a extinde aria de acoperire a asistenței juridice garantată de stat.

C. Liniile directoare

Linia directoare 1

Acordarea asistenței juridice garantată de stat

41. De fiecare dată când Statele recurg la verificarea nivelului mijloacelor/resurselor pentru a determina eligibilitatea persoanei la asistență juridică garantată de stat, ele urmează să asigure că:

- (a) Persoanele ale căror mijloace/resurse depășesc limita stabilită pentru testul mijloacelor/resurselor, dar care nu-și pot permite sau nu au acces la un avocat în situații în care asistența juridică garantată de stat ar fi fost, altfel, acordată și unde interesele justiției o cer, nu sunt excluse din lista beneficiarilor unei astfel de asistențe;
- (b) Criteriile utilizate pentru verificarea nivelului mijloacelor/resurselor sunt facute publice pe larg;
- (c) Persoanele care au nevoie urgent de asistență juridică garantată de stat, aflându-se în sectoare de poliție, centre de detenție sau instanțe de judecată, beneficiază de asistență juridică garantată de stat preliminară, în timp ce eligibilitatea acestora se determină. Copiii sunt scutiți în orice circumstanțe de verificarea nivelului mijloacelor/resurselor;
- (d) Persoanele cărora le-a fost refuzată acordarea asistenței juridice garantată de stat în urma verificării nivelului mijloacelor/resurselor au dreptul să conteste refuzul;
- (e) O instanță de judecată, luând în considerație circumstanțele specifice în care se află persoana și după examinarea motivelor pentru refuzul asistenței juridice garantată de stat, poate decide acordarea asistenței juridice garantată de stat acelei persoane, cu sau fără contribuție personală, atunci când interesele justiției o cer;
- (f) Dacă nivelul mijloacelor/resurselor este calculat în baza veniturilor unei familii, însă membrii individuali ai familiei sunt în conflict între ei sau nu au acces egal la veniturile familiei, atunci la verificarea nivelului mijloacelor/resurselor se va lua în calcul doar venitul persoanei care solicită acordarea asistenței juridice garantată de stat.

Linia directoare 2

Dreptul de a fi informat despre asistența juridică garantată de stat

42. Pentru a garanta dreptul persoanelor de a fi informate despre dreptul lor la asistență juridică garantată de stat, Statele urmează să asigure că:

- (a) Informația privind dreptul la asistență juridică garantată de stat și în ce constă această asistență, inclusiv disponibilitatea serviciilor de asistență juridică garantată de stat, modalitatea de accesare a astfel de servicii și altă informație relevantă, este disponibilă comunității și publicului larg în organele administrațiilor publice locale, în instituțiile educative și religioase și prin intermediul mass-media, inclusiv internet sau alte mijloace potrivite;

- (b) Informația este disponibilă pentru grupurile izolate și marginalizate. Urmează să se facă uz de programe radio sau televizate, ziare regionale sau locale, Internet și alte mijloace, în special, întruniri destinate unei comunități, în cazul modificării legii sau a unor subiecte specifice care aduc atingere acestei comunități;
- (c) Ofițerii de poliție, procurorii, personalul instanțelor de judecată și funcționarii din orice instituție, în care sunt deținute persoanele condamnate sau reținute informează persoanele, care nu au un reprezentant, despre dreptul lor la asistență juridică garantată de stat și alte garanții procesuale;
- (d) Informația privind drepturile persoanei, bănuite sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, în cadrul sistemului de justiție penală și informația privind disponibilitatea serviciilor de asistență juridică garantată de stat este acordată în sectoarele de poliție, centrele de detenție, instanțele de judecată și instituțiile penitenciare, de exemplu, prin intermediul unei scrisori privind drepturile sau prin orice altă formă oficială. Această informație urmează să fie acordată astfel încât să corespundă necesităților persoanelor analfabete, minorităților, persoanelor cu dizabilități și copiilor, și să fie într-un limbaj pe care aceste persoane îl înțeleg. Informația acordată copiilor trebuie să fie oferită într-o modalitate corespunzătoare cu vârsta și nivelul de maturitate al acestora;
- (e) Remedii efective sunt disponibile persoanelor care nu au fost informate în modul corespunzător despre dreptul lor la asistență juridică garantată de stat. Astfel de remedii pot include interdicția de a efectua acțiuni procesuale, eliberarea din detenție, excluderea probelor, revizuirea judiciară și compensarea;
- (f) Sunt disponibile mijloace de verificare că persoana a fost efectiv informată.

Linia directoare 3

Alte drepturi ale persoanelor reținute, arestate, bănuite sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni săvârșirea unei infracțiuni

43. Statele urmează să introducă măsuri pentru:
- (a) A informa prompt oricare persoană reținută, arestată, bănuită sau pusă sub învinuire, sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni despre dreptul acesteia de a tăcea; dreptul de a se consulta cu un avocat sau, dacă este eligibilă, cu un prestator de asistență juridică garantată de stat la orice etapă a procesului, în mod special – înainte de a fi interogată de către autorități; și dreptul persoanei de a fi asistată de către un avocat sau un prestator de asistență juridică garantată de stat independent, în timp ce este interogată sau pe parcursul altor acțiuni procesuale;
 - (b) A interzice, în cazul absenței oricăror circumstanțe care ar dicta altfel, orice formă de interogare a persoanei de către poliție în absența avocatului, cu excepția cazului când persoana și-a exprimat consimțământul informat și voluntar de a renunța la prezența avocatului, și de a institui mecanisme de verificare a naturii voluntare a consimțământului exprimat de persoană. Interogarea nu va începe pînă la sosirea prestatorului de asistență juridică garantată de stat;
 - (c) A informa toate persoanele străine deținute și condamnate, într-o limbă pe care acestea o înțeleg, despre dreptul lor de a solicita luarea fără întârziere a legăturii cu autoritățile lor consulare;
 - (d) A asigura ca persoanele să se întâlnească prompt cu avocatul sau prestatorul de asistență juridică garantată de stat după arestare în condiții de confidențialitate deplină și că se garantează confidențialitatea comunicării lor ulterioare;

- (e) A asigura posibilitatea ca oricare persoană reținută pentru orice temei să înștiințeze prompt un membru al familiei sau oricare altă persoană potrivită, la alegerea acesteia, despre faptul reținerii și locul unde se află, precum și despre orice potențială schimbare a locului de aflare; autoritățile competente pot, totuși, amîna înștiințarea, în caz de extremă necesitate, dacă aceasta este prevăzută de lege și dacă transmiterea informației va împiedica desfășurarea urmării penale;
- (f) A acorda serviciile unui traducător independent, atunci cînd este necesar, și a asigura traducerea documentelor, atunci cînd este cazul;
- (g) A desemna un tutore, atunci cînd este necesar;
- (h) A face disponibile în sectoarele de poliție și la locurile de detenție mijloacele necesare pentru a lua legătura cu prestatorii de asistență juridică garantată de stat;
- (i) A asigura că persoanele reținute, arestate, bănuite sau învinuite de, sau trase la răspundere pentru săvîrșirea unei infracțiuni sunt informate într-o manieră clară și simplă despre drepturile lor și despre consecințele renunțării la acestea și trebuie să depună toată diligența pentru a asigura că persoana respectivă înțelege informația dată;
- (j) A asigura că persoanele sunt informate despre orice mecanism disponibil pentru a depune o plîngere privind aplicarea torturii sau a maltratării;
- (k) A asigura că exercitarea de către persoană a acestor drepturi nu este în detrimentul cauzei sale.

Linia directoare 4

Asistența juridică garantată de stat la etapa pre-judiciară

44. Pentru a asigura că persoanele deținute au acces prompt la asistența juridică garantată de stat, în conformitate cu legea, Statele urmează să întreprindă măsuri pentru:
- (a) A asigura că poliția și autoritățile judiciare nu limitează arbitrar dreptul sau accesul la asistența juridică garantată de stat al persoanelor reținute, arestate, bănuite sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvîrșirea unei infracțiuni, în particular – în sectoarele de poliție;
 - (b) A facilita accesul prestatorilor de asistență juridică garantată de stat, desemnați pentru a acorda asistență persoanelor deținute în sectoarele de poliție și alte locuri de detenție, cu scopul de a acorda acea asistență;
 - (c) A asigura reprezentarea legală în toate procedurile și audierile la etapa prejudiciară;
 - (d) A monitoriza și a asigura respectarea duratei maxime de detenție în custodia poliției sau în alte centre de detenție, de exemplu, prin ordonarea instanțelor de judecată de a examina regulat cauzele privind prelungirea detenției pentru a asigura că persoanele sunt deținute în baza unui temei legal, cauzele lor sunt considerate în timp util și că sunt deținute în condiții care corespund standardelor legale relevante, inclusiv celor internaționale;
 - (e) A acorda fiecărei persoane, la plasarea în locul de detenție, informația privind drepturile sale legale, regulile aplicabile în locul de detenție și etapele inițiale ale fazei prejudiciare. Această informație urmează să fie acordată astfel încît să corespundă necesităților persoanelor analfabete, minorităților, persoanelor cu dizabilități și copiilor, și să fie într-un limbaj pe care persoanele, care au nevoie

de asistență juridică garantată de stat îl înțelege. Informația acordată copiilor ar trebui să fie oferită într-o modalitate corespunzătoare cu vârsta și nivelul de maturitate al acestora. Materialele informaționale trebuie să fie însoțite de suporturi vizuale, localizate în mod vizibil în fiecare centru de detenție;

- (f) A solicita asociațiilor de avocați sau juriști și altor instituții partenere de a stabili o listă de avocați și parajuriști pentru a susține un sistem complet de asistență juridică pentru persoanele reținute, arestate, bănuite sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, în particular – în sectoarele de poliție;
- (g) A asigura că fiecare persoană învinuită de săvârșirea unei infracțiuni dispune de timp potrivit, înlesniri necesare, suport tehnic și financiar, în cazul în care nu dispune de mijloace/resurse suficiente pentru a-și pregăti apărarea și se poate consulta cu avocatul său în condiții de confidențialitate deplină.

Linia directoare 5

Asistența juridică garantată de stat la etapa judiciară

45. Pentru a garanta că orice persoană care este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni, pentru care instanța de judecată poate aplica pedeapsă cu închisoarea sau pedeapsă capitală, are acces la asistența juridică garantată de stat în toate procedurile în fața instanței de judecată, inclusiv în apel și alte proceduri conexe, statele urmează să introducă măsuri în scopul de:

- (a) A asigura că persoana învinuită înțelege acuzațiile aduse împotriva sa și consecințele posibile ale procesului de judecată;
- (b) A asigura că fiecare persoană învinuită de săvârșirea unei infracțiuni dispune de timp potrivit, înlesniri necesare, suport tehnic și financiar, în cazul în care nu dispune de mijloace/resurse suficiente, pentru a-și pregăti apărarea și se poate consulta cu avocatul său în condiții de confidențialitate deplină;
- (c) A asigura reprezentarea, în cadrul oricărei proceduri în fața instanței de judecată, de către un avocat la alegere, atunci când este cazul, sau de către un avocat competent, desemnat în mod gratuit de către instanța de judecată sau de către o altă autoritate în domeniul asistenței juridice garantate de stat, atunci când persoana nu dispune de suficiente mijloace/resurse pentru a plăti un avocat sau când interesele justiției o cer;
- (d) A asigura că avocatul persoanei învinuite este prezent la etapele cruciale ale procesului judiciar. Etapele cruciale sunt toate etapele procesului penal unde asistența avocatului este necesară pentru a asigura dreptul persoanei acuzate la un proces echitabil sau unde absența avocatului poate compromite pregătirea sau prezentarea argumentelor în apărare;
- (e) A solicita asociațiilor de avocați sau juriștilor și altor instituții partenere de a stabili o listă de avocați și parajuriști pentru a susține un sistem complet de asistență juridică necesară persoanelor reținute, arestate, bănuite sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni; un astfel de suport ar putea include, de exemplu, prezența în instanțele de judecată în anumite date fixe;
- (f) A oferi parajuriștilor sau studenților de la facultățile de drept, în conformitate cu legislația națională, posibilitatea de a acorda persoanei acuzate tipurile necesare de asistență în instanța de judecată, cu condiția că ei sunt supravegheați de avocați calificați;
- (g) A asigura că persoanele bănuite sau acuzate, care nu sunt reprezentate, înțeleg drepturile lor. Aceasta ar putea include, fără însă a se limita, la obligarea

judecătorilor sau procurorilor de a le explica drepturile lor într-un limbaj clar și simplu.

Linia directoare 6

Asistența juridică garantată de stat la etapa post-judiciară

46. Statele urmează să asigure că persoanele condamnate și copiii privați de libertate au acces la asistența juridică garantată de stat. În cazul în care asistența juridică garantată de stat nu este disponibilă, statele trebuie să asigure că aceste persoane sunt deținute în instituțiile penitenciare în conformitate cu legea.

47. În acest scop, Statele urmează să introducă măsuri pentru:

- (a) A acorda tuturor persoanelor, la plasarea în locul de privare de libertate și pe durata detenției, informația privind regulile aplicabile în locul de privare de libertate și drepturile lor legale, inclusiv dreptul la asistență juridică garantată de stat, la consultanță și asistență juridică acordată în condiții de confidențialitate; posibilitățile de a revizui ulterior cauzele lor; drepturile lor în cadrul procedurilor disciplinare; procedurile de depunere a plîngerilor de apel, de eliberare înainte de termen, de grațiere și de atenuare a pedepsei. Această informație urmează să fie acordată în așa mod încît să corespundă necesităților persoanelor analfabete, minorităților, persoanelor cu dizabilități și copiilor, și să fie într-un limbaj pe care persoanele, care necesită asistență juridică garantată de stat, îl înțeleg. Informația acordată copiilor urmează să fie oferită printr-o modalitate corespunzătoare cu vârsta și nivelul de maturitate al acestora. Materialele informative trebuie să fie însoțite de suporturi vizuale, amplasate în locuri vizibile în acele părți ale instituției de detenție, unde condamnații au acces regulat;
- (b) A încuraja asociațiile de avocați sau juriști și alți prestatori de asistență juridică garantată de stat de a stabili o listă de avocați și, dacă este cazul, de parajuriști pentru a vizita instituțiile penitenciare cu scopul de a acorda condamnaților consultanță și asistență juridică gratuită;
- (c) A asigura că persoanele condamnate au acces la asistența juridică garantată de stat pentru a depune cereri de apel și demersuri privind tratamentul la care sunt supuse și condițiile de detenție, inclusiv atunci cînd sunt învinuite de abateri disciplinare grave, și pentru a depune cereri de grațiere, în special în cazul persoanelor condamnate la pedeapsa cu moartea, precum și pentru solicitarea liberării condiționate înainte de termen și reprezentării în cadrul ședințelor privind liberarea condiționată înainte de termen;
- (d) A informa persoanele condamnate străine despre posibilitatea, dacă este disponibilă, de a cere transferul în țara de origine pentru executarea pedepsei, cu condiția că Statele implicate consimt.

Linia directoare 7

Asistența juridică garantată de stat pentru victime

48. Fără a prejudicia sau a contraveni drepturilor persoanelor acuzate și în conformitate cu legislația națională relevantă, Statele urmează să ia măsuri adecvate, dacă este cazul, pentru a asigura că:

- (a) Victimelor infracțiunii li se acordă consultanța, asistența, îngrijirea, mijloacele și suportul necesar pe întreaga durată a procesului penal, astfel încât să se prevină victimizarea repetată și victimizarea secundară;¹⁶
- (b) Copiii victime ale infracțiunii beneficiază de asistența juridică necesară, în conformitate cu Liniile directoare privind justiția în chestiuni ce țin de implicarea copiilor victime și martori ai infracțiunii;¹⁷
- (c) Victimele beneficiază de consultanță juridică în orice aspect al implicării acestora în procesul de justiție penală, inclusiv de posibilitatea de a intenta o acțiune civilă sau de a înainta o solicitare de compensare în cadrul unei proceduri judiciare separate, în măsura în care aceasta corespunde cu legislația națională relevantă;
- (d) Victimele sunt prompt informate de către poliție și alți prestatori primari de asistență (i.e., prestatorii de servicii de sănătate, de servicii sociale și de protecție a copiilor) despre dreptul lor la informație și dreptul la asistență juridică garantată de stat, la ajutor și protecție legală, și cum să beneficieze de aceste drepturi;
- (e) Opiniile și îngrijorările victimelor sunt prezentate și considerate la etapele corespunzătoare ale procesului penal, acolo unde interesele lor personale sunt afectate sau interesele justiției o cer;
- (f) Autoritățile care acordă servicii victimelor și organizațiile neguvernamentale pot acorda victimelor asistență juridică garantată de stat;
- (g) Sunt instituite mecanisme și proceduri pentru a asigura cooperarea strânsă și sisteme corespunzătoare de referință dintre prestatorii de asistență juridică garantată de stat și alte grupuri profesionale (i.e., prestatori de servicii de sănătate, de servicii sociale și de protecție a copiilor), pentru a obține o înțelegere completă a victimei, precum și o evaluare a stării și necesităților sale din punct de vedere legal, psihologic, social, emoțional, fizic și cognitiv.

Linia directoare 8

Asistența juridică garantată de stat pentru martori

49. Statele urmează să întreprindă măsuri corespunzătoare, atunci când este necesar, pentru a asigura că:
- (a) Martorii infracțiunii sunt informați prompt de către autoritățile relevante despre dreptul lor la informație, dreptul lor la asistență și protecție, precum și despre modul cum să beneficieze de aceste drepturi;
 - (b) Martorilor infracțiunii li se acordă consultanța, asistența, îngrijirea și suportul necesar pe toată durata procesului penal;
 - (c) Copiii martori ai infracțiunii beneficiază de asistența juridică necesară, în conformitate cu Liniile directoare privind justiția în chestiuni ce țin de implicarea copiilor victime și martori ai infracțiunii;
 - (d) Toate declarațiile și mărturiile, depuse de către martorii infracțiunii la toate etapele procesului penal, sunt interpretate și traduse cu exactitate.

¹⁶ „Victimizarea repetată” și „victimizarea secundară” au sensul definit în paragrafele 1.2 și 1.3 din anexa la Recomandarea Rec(2006)8 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către Statele-membre privind asistența victimelor infracțiunii.

¹⁷ Rezoluția Consiliului Economic și Social 2005/20, anexa.

50. Statele urmează să acorde martorilor infracțiunii asistență juridică garantată de stat, atunci când este necesar.
51. Circumstanțele în care acordarea martorilor infracțiunii a asistenței juridice garantate de stat ar fi necesară includ, dar nu se limitează la, situațiile în care:
- Martorul este supus riscului de a se incrimina;
 - Există un pericol pentru siguranța și bunăstarea martorului, care rezultă din statutul său de martor;
 - Martorul este în mod deosebit vulnerabil, în particular – ca rezultat al existenței unor necesități speciale.

Linia directoare 9**Implementarea dreptului femeilor de a avea acces la asistență juridică garantată de stat**

52. Statele urmează să întreprindă măsuri aplicabile și corespunzătoare pentru a asigura dreptul femeilor de a avea acces la asistență juridică garantată de stat, inclusiv:
- Implementarea unei politici active pentru încorporarea unei perspective gender în toate politicile, legile, procedurile, programele și practicile privind asistența juridică garantată de stat pentru a asigura egalitatea de genuri, accesul egal și echitabil la justiție;
 - Întreprinderea unor măsuri active pentru a asigura, acolo unde este posibil, că femeile avocate sunt disponibile de a reprezenta femeile inculpate, acuzate sau victime;
 - Acordarea femeilor, victime ale violenței, a asistenței juridice garantate de stat, consultanței și serviciilor de suport în fața instanței de judecată în cadrul tuturor procedurilor legale, pentru a le asigura accesul la justiție și a evita victimizarea secundară, precum și acordarea altor servicii similare, care ar putea include traducerea documentelor juridice, dacă lucrul acesta este solicitat sau se consideră necesar.

Linia directoare 10**Măsuri speciale în cazul copiilor**

53. Statele urmează să asigure măsuri speciale copiilor pentru a promova accesul efectiv al copiilor la justiție și pentru a preveni stigmatizarea sau alte efecte negative ca rezultat al implicării lor în cadrul sistemului de justiție penală, inclusiv:
- Asigurarea dreptului copilului de a beneficia de un avocat desemnat pentru a reprezenta copilul, în numele lui, în procedurile în care există sau ar putea exista un conflict de interese dintre copil și părinții acestuia sau alte părți implicate;
 - Acordarea posibilității copiilor, care sunt reținuți, arestați, bănuși sau învinuiți de, sau trași la răspundere pentru săvârșirea unei infracțiuni, de a contacta imediat părinții sau tutorii lor și interzicerea oricărei forme de interogare a copilului în absența avocatului său ori a altui prestator de asistență juridică garantată de stat și a oricărui dintre părinți sau tutori, dacă aceștia există, în scopul asigurării interesului superior al copilului;
 - Asigurarea dreptului copilului de a examina cauza în prezența părinților sau a tutorei legale al copilului, dacă aceasta nu contravine interesului superior al copilului;

- (d) Asigurarea faptului că copiii se pot consulta cu părinții și/sau tutorii și reprezentanții legali ai lor în mod liber și în condiții de confidențialitate deplină;
- (e) Acordarea informației privind drepturile legale într-o modalitate corespunzătoare cu vârsta și nivelul de maturitate al copilului, într-un limbaj pe care copilul îl poate înțelege și într-un mod care ține cont de diferențele de sex și de culturi. Acordarea informației părinților, tutorilor sau îngrijitorilor trebuie să fie suplimentară, nu alternativă, comunicării acestei informații copilului;
- (f) Promovarea, acolo unde este posibil, a dejuridicării sistemului formal de justiție penală și asigurarea faptului că copiii au dreptul la asistență juridică garantată de stat la toate etapele procesului, în cazul în care se recurge la dejuridicare;
- (g) Încurajarea, acolo unde este posibil, a utilizării măsurilor și pedepselor alternative privării de libertate și asigurarea faptului că copiii au dreptul la asistență juridică garantată de stat, astfel încât privarea de libertate să fie aplicată ca o măsură extremă și pentru o durată cât mai scurtă posibilă;
- (h) Implementarea măsurilor pentru a asigura că procedurile judiciare și administrative sunt realizate într-un mediu și într-o modalitate care permit copiilor să fie auziți fie direct, fie prin intermediul unui reprezentant sau a unei autorități corespunzătoare, în conformitate cu normele de procedură stabilite în legislația națională. Pentru a lua în calcul vârsta și nivelul de maturitate al copilului, ar putea fi necesară, de asemenea, modificarea procedurilor, practicilor judiciare și administrative.

54. Viața privată și datele cu caracter personal ale copilului, care este sau care a fost implicat în proceduri judiciare, non-judiciare sau în alte intervenții, urmează a fi protejate la toate etapele, iar această protecție trebuie să fie garantată prin lege. Aceasta, de regulă, presupune că nici o informație sau date cu caracter personal, care ar putea permite stabilirea sau divulgarea indirectă a identității copilului, inclusiv imagini ale copilului, descrieri detaliate ale copilului sau ale familiei acestuia, nume și adrese ale membrilor de familie ale copilului și înregistrări audio sau video, nu pot fi disponibile sau publicate, în special prin intermediul mass-media.

Linia directoare 11

Sisteme naționale de asistență juridică garantată de stat

55. Pentru a încuraja funcționarea unui sistem național de asistență juridică garantată de stat, Statele urmează să întreprindă, acolo unde este necesar, măsuri pentru:
- (a) A asigura și a promova acordarea unei asistențe juridice garantată de stat efectivă la toate etapele procesului penal pentru persoanele reținute, arestate sau condamnate, bănuite sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, precum și pentru victimele infracțiunii;
 - (b) A acorda asistență juridică garantată de stat persoanelor care au fost arestate sau reținute ilegal sau împotriva cărora instanța de judecată a pronunțat, în rezultatul unei erori judiciare, o hotărâre definitivă pentru a exercita dreptul lor la rejudecarea cauzei, reparație, inclusiv compensare, reabilitare și garanții de nerepetare;
 - (c) A promova coordonarea dintre organele justiției și alți profesioniști, precum ar fi angajații serviciilor de sănătate, serviciilor de asistență socială și serviciilor de suport pentru victimă, pentru a spori la maximum eficacitatea sistemului de asistență juridică garantată de stat, fără a prejudicia drepturile persoanei acuzate;
 - (d) A stabili parteneriate cu asociațiile avocaților și juriștilor pentru a asigura acordarea asistenței juridice garantată de stat la toate etapele procesului penal;

- (e) A oferi parajuriștilor posibilitatea de a acorda formele de asistență juridică garantată de stat, permise de legislația sau practica națională, persoanelor reținute, arestate, bătute sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, în special – în sectoarele de poliție sau alte centre de detenție;
- (f) A promova acordarea asistenței juridice garantată de stat corespunzătoare, în scopul prevenirii infracțiunilor.
56. Statele urmează, de asemenea, să întreprindă măsuri pentru:
- (a) A încuraja asociațiile juriștilor și avocaților să susțină acordarea asistenței juridice garantată de stat prin oferirea unui spectru de servicii, inclusiv cele gratuite (pro bono), în conformitate cu vocația și deontologia lor profesională;
- (b) A identifica măsuri stimulatorii pentru a motiva avocații să lucreze în zone dezavantajate din punct de vedere economic și social (de exemplu, scutire de taxe, oferire de burse, acoperire a costurilor de deplasare și a diurnelor);
- (c) A încuraja avocații să organizeze circumscripții ale avocaților pe întreg teritoriul țării, pentru a acorda asistență juridică garantată de stat persoanelor în necesitate.
57. În procesul de dezvoltare a sistemelor naționale de asistență juridică garantată de stat, Statele urmează să ia în considerație necesitățile grupurilor specifice, inclusiv, dar fără a se limita la, persoanele în etate, minoritățile, persoanele cu dizabilități, persoanele cu dereglări mintale, persoanele care trăiesc cu HIV și alte boli contagioase grave, consumatorii de droguri, populația indigenă și aborigenă, apatrizii, solicitanții de azil, cetățenii străini, refugiații și persoanele intern deplasate, în conformitate cu Liniile directoare 9 și 10.
58. Statele urmează să întreprindă măsuri corespunzătoare pentru a institui sisteme de asistență juridică garantată de stat prietenoase copilului¹⁸ și sensibile la interesele acestuia, luând în calcul capacitățile în dezvoltare ale copiilor și necesitatea de a asigura un echilibru între interesul superior al copilului și dreptul copilului de a fi audiat în cadrul procedurilor judiciare, inclusiv:
- (a) Instituirea, acolo unde este posibil, a mecanismelor dedicate pentru a susține asistența juridică garantată de stat, specializată pentru copii, și suportul pentru integrarea asistenței juridice garantată de stat, prietenoase copilului, în mecanismele generale și nespecializate;
- (b) Adoptarea legislației, politicilor și reglementărilor privind asistența juridică garantată de stat, care iau în calcul în mod explicit drepturile și necesitățile speciale de dezvoltare ale copilului, inclusiv dreptul de a beneficia de asistență juridică sau de asistență corespunzătoare de alt gen la pregătirea și prezentarea apărării sale; dreptul de a fi audiat în toate procedurile judiciare care-l vizează; proceduri standardizate pentru determinarea interesului superior al copilului; respectarea vieții private și protejarea datelor cu caracter personal; și dreptul de a fi considerat pentru dejuridicizare;

¹⁸ „Asistență juridică garantată de stat prietenoasă copilului” este asistența juridică acordată copiilor în proceduri penale, civile și administrative, care este accesibilă, adaptată vârstei, multidisciplinară și efectivă, și răspunde spectrului de necesități legale și sociale cu care se confruntă copiii și tinerii. Asistența juridică garantată de stat prietenoasă copilului este acordată de către avocați și persoane, care nu sunt juriști, dar sunt instruite în domeniul drepturilor copilului, în ceea ce privește dezvoltarea copilului și adolescentului și care sunt capabili de a comunica efectiv cu copiii și îngrijitorii acestora.

- (c) Instituirea standardelor și a codurilor profesionale de conduită pentru asistența juridică garantată de stat, prietenoasă copilului. Prestatorii de asistență juridică garantată de stat, care lucrează cu și pentru copii, urmează, dacă este cazul, să fie verificați periodic, pentru a asigura că sunt potriviți pentru a lucra cu copiii;
 - (d) Promovarea programelor standardizate de instruire în domeniul asistenței juridice garantată de stat. Prestatorii de asistență juridică garantată de stat, care reprezintă copiii, urmează să fie instruiți și să aibă cunoștințe privind drepturile copilului și alte subiecte conexe, să urmeze instruire continuă, aprofundată și să fie capabili să comunice cu copiii la nivelul lor de înțelegere. Toți prestatorii de asistență juridică garantată de stat, care lucrează pentru și cu copiii, trebuie să urmeze o instruire multidisciplinară de bază în ceea ce privește drepturile și necesitățile copiilor din diferite grupe de vârstă și în ceea ce privește procedurile adaptate acestora, și instruire privind aspectele psihologice și de alt gen ale dezvoltării copilului, cu o atenție specială față de fetele și copiii care sunt membri ai minorităților sau grupurilor indigene, și în ceea ce privește măsurile disponibile pentru promovarea apărării copiilor care sunt în conflict cu legea;
 - (e) Instituirea mecanismelor și procedurilor pentru a asigura cooperarea strânsă și sisteme corespunzătoare de referință dintre prestatorii de asistență juridică garantată de stat și diferite grupuri profesionale, pentru a avea o înțelegere multilaterală a copilului, precum și o evaluare a stării și necesităților sale din punct de vedere legal, psihologic, social, emoțional, fizic și cognitiv.
59. Pentru a asigura implementarea efectivă a schemelor naționale de asistență juridică garantată de stat, Statele urmează să considere instituirea unui organ sau a unei autorități pentru asistența juridică garantată de stat, care va acorda, administra, coordona și monitoriza serviciile de asistență juridică garantată de stat. Un astfel de organ urmează:
- (a) Să fie liber de ingerință politică sau judiciară nejustificată, să fie independent față de Guvern în procesul de luare a deciziilor privind asistența juridică garantată de stat și să nu fie subiect al instrucțiunilor, controlului sau intimidărilor financiare din partea oricărei persoane sau autorități în exercitarea funcțiilor sale, indiferent de structura sa administrativă;
 - (b) Să aibă împuternicirile necesare pentru a acorda asistența juridică garantată de stat, inclusiv, dar fără a se limita la, desemnarea personalului, acordarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat, stabilirea criteriilor și condițiilor de acreditare a prestatorilor de asistență juridică garantată de stat, inclusiv cerințele privind formarea profesională; supravegherea prestatorilor de asistență juridică garantată de stat și instituirea organelor independente pentru examinarea plîngerilor împotriva acestora; evaluarea necesităților de asistență juridică garantată de stat la nivel național; și dreptul de a elabora propriul buget;
 - (c) Să dezvolte, în cooperare cu principalii factori de decizie din sectorul justiției și organizațiile societății civile, o strategie de lungă durată, care va determina evoluția și durabilitatea asistenței juridice garantată de stat;
 - (d) Să raporteze periodic autorităților competente.

Linia directoare 12

Finanțarea sistemului național de asistență juridică garantată de stat

60. Deoarece beneficiile serviciilor de asistență juridică garantată de stat includ beneficii financiare și economii de costuri pe toata durata procesului penal, Statele urmează, acolo unde este cazul, să aloce resurse bugetare adecvate și specifice pentru serviciile de asistență juridică garantată de stat, care sunt proporționale cu necesitățile lor,

inclusiv prin stabilirea mecanismelor dedicate și durabile de finanțare pentru sistemul național de asistență juridică garantată de stat.

61. În acest scop, Statele ar putea întreprinde măsuri pentru:
- (a) A institui un fond de asistență juridică garantată de stat pentru a finanța programe de asistență juridică garantată de stat, inclusiv scheme de avocați publici, pentru a susține acordarea asistenței juridice garantată de stat de către asociațiile avocaților și ale juriștilor, pentru a susține clinicile juridice universitare și pentru a susține organizațiile neguvernamentale și alte organizații, inclusiv organizații ale parajuriștilor, în acordarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat în toată țara, în particular – în zonele rurale și zonele dezavantajate din punct de vedere economic și social;
 - (b) A identifica mecanisme fiscale pentru a îndrepta fondurile spre asistența juridică garantată de stat, precum ar fi:
 - (i) Alocarea unui procent din bugetul statului pentru sistemul de justiție penală către serviciile de asistență juridică garantată de stat, care este proporțional cu necesitatea acordării asistenței juridice garantate de stat efective;
 - (ii) Utilizarea fondurilor recuperate din activitățile criminale prin confiscări sau prin amenzi pentru a acoperi asistența juridică garantată de stat acordată victimelor infracțiunii;
 - (c) A identifica și a aplica măsuri stimulatorii pentru a motiva avocații să lucreze în zonele rurale și zonele dezavantajate din punct de vedere economic și social (de exemplu, scutire sau reducere de taxe, reduceri la plata împrumutului pentru studii);
 - (d) A asigura distribuirea echitabilă și proporțională a fondurilor între organele de urmărire penală și organele de asistență juridică garantată de stat.
62. Bugetul pentru asistența juridică garantată de stat trebuie să acopere tot spectrul de servicii care urmează a fi acordate persoanelor reținute, arestate sau condamnate, bănuite sau puse sub învinuire, sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, precum și victimelor infracțiunii. Fonduri corespunzătoare speciale urmează a fi dedicate costurilor de apărare, precum ar fi costurile pentru copierea materialelor și a dosarelor relevante și acumularea de probe, costurile ce țin de martorii-experti, experții judiciari și asistenții sociali, precum și costurile de deplasare. Plățile urmează a fi făcute în timp util.

Linia directoare 13

Resursele umane

63. Statele urmează, acolo unde este necesar, să adopte prevederi corespunzătoare și specifice pentru a completa sistemul național de asistență juridică garantată de stat cu personal, care să fie proporționale cu necesitățile lor.
64. Statele urmează să asigure că profesioniștii care lucrează pentru sistemul de asistență juridică garantată de stat dețin calificările și formarea profesională potrivite pentru serviciile pe care le acordă.
65. Dacă nu există un număr suficient de avocați calificați, atunci asistența juridică garantată de stat poate fi acordată și de către persoanele care nu sunt juriști sau parajuriști. În același timp, Statele urmează să promoveze dezvoltarea profesiei juridice și să excludă barierele financiare din învățământul juridic.

66. Statele urmează, de asemenea, să încurajeze accesul larg la profesia juridică, inclusiv prin măsuri de discriminare pozitivă, pentru a asigura accesul femeilor, al minorităților și al grupurilor dezavantajate din punct de vedere economic.

**Linia directoare 14
Parajuriștii**

67. În conformitate cu legislația lor națională și acolo unde este necesar, Statele urmează să recunoască rolul pe care îl au parajuriștii sau alți prestatori de servicii similare în acordarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat, atunci când accesul la avocați este limitat.

68. În acest scop, Statele, în cooperare cu societatea civilă, organele de justiție și asociațiile profesionale, urmează să întreprindă măsuri pentru:

- (a) A dezvolta, atunci când este necesar, un sistem național de servicii parajuridice cu programe de formare profesională și scheme de acreditare uniformizate, inclusiv proceduri corespunzătoare de selectare și verificare;
- (b) A asigura că standardele de calitate pentru serviciile parajuridice sunt stabilite și că parajuriștii beneficiază de formare profesională adecvată și activează sub supravegherea unui avocat calificat;
- (c) A asigura existența mecanismelor de monitorizare și evaluare pentru a garanta calitatea serviciilor prestate de către parajuriști;
- (d) A promova, în cooperare cu societatea civilă și organele de justiție, dezvoltarea unui cod de conduită, obligatoriu pentru toți parajuriștii care activează în sistemul de justiție penală;
- (e) A determina tipurile de servicii juridice care pot fi prestate de către parajuriști și tipurile de servicii juridice care trebuie să fie prestate în exclusivitate de către avocați, cu excepția cazului în care această determinare este de competența instanței de judecată sau a asociațiilor avocaților;
- (f) A asigura accesul parajuriștilor acreditați, care sunt desemnați să acorde asistență juridică garantată de stat, în sectoarele de poliție și instituțiile penitenciare, în locurile de detenție sau centrele de detenție preventivă, precum și în alte locuri similare;
- (g) A permite, în conformitate cu legislația și reglementările naționale, participarea parajuriștilor, acreditați pe lângă instanța de judecată și instruiți în modul corespunzător, în procedurile judiciare și la consultarea persoanei acuzate, atunci când nu există avocați disponibili să facă acest lucru.

**Linia directoare 15
Reglementarea și supravegherea prestatorilor de asistență juridică garantată de stat**

69. În conformitate cu principiul 12 și, luând în calcul legislația națională în vigoare privind asigurarea transparenței și responsabilității, Statele, în cooperare cu asociațiile profesionale, vor:

- (a) Asigura că sunt stabilite criteriile pentru acreditarea prestatorilor de asistență juridică garantată de stat;
- (b) Asigura că prestatorii de asistență juridică garantată de stat cad sub incidența codurilor de conduită profesională aplicabile, care prevăd sancțiuni corespunzătoare pentru abateri;

- (c) Stabili reguli pentru a asigura că prestatorilor de asistență juridică garantată de stat li se interzice să ceară orice remunerare de la beneficiarii asistenței juridice garantată de stat, cu excepția cazului în care sunt autorizați să facă acest lucru;
- (d) Asigura că plîngerile împotriva prestatorilor de asistență juridică garantată de stat sunt examinate de către organe imparțiale;
- (e) Institui mecanisme corespunzătoare de supraveghere a prestatorilor de asistență juridică garantată de stat, în particular – cu scopul de a preveni corupția.

Linia directoare 16**Parteneriatele cu prestatorii nestatali de asistență juridică garantată de stat și cu universitățile**

70. Statele urmează, atunci cînd este cazul, să stabilească parteneriate cu prestatorii nestatali de asistență juridică garantată de stat, inclusiv organizații neguvernamentale și alți prestatori de servicii.

71. În acest scop, Statele, în cooperare cu societatea civilă, organele de justiție și asociațiile profesionale, vor întreprinde măsuri pentru:

- (a) A recunoște în sistemele lor legale rolul pe care actorii nestatali îl au în procesul de acordare a asistenței juridice garantată de stat, pentru a răspunde necesităților populației;
- (b) A stabili standarde de calitate a serviciilor de asistență juridică garantată de stat și a susține dezvoltarea programelor de formare profesională uniformizate pentru prestatorii nestatali de servicii de asistență juridică garantată de stat;
- (c) A institui mecanisme de monitorizare și de evaluare pentru a asigura calitatea serviciilor de asistență juridică garantată de stat, în particular – a celor prestate gratuit;
- (d) A conlucra cu toți prestatorii de servicii de asistență juridică garantată de stat pentru a spori acoperirea, calitatea și impactul ei, precum și pentru a facilita accesul la asistență juridică garantată de stat în toate regiunile țării și în toate comunitățile, în special – în zonele rurale și cele dezavantajate din punct de vedere economic sau social și printre grupurile minoritare;
- (e) A diversifica prestatorii de servicii de asistență juridică garantată de stat prin adoptarea unei abordări complexe, de exemplu, prin încurajarea instituirii unor centre pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat, unde activează avocați și parajuriști și prin încheierea unor acorduri privind acordarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat cu asociațiile juriștilor sau ale avocaților, cu clinicile juridice universitare și cu organizațiile neguvernamentale sau alte organizații similare.

72. De asemenea, Statele urmează, dacă este cazul, să întreprindă măsuri pentru:

- (a) A încuraja și a susține constituirea clinicilor de asistență juridică în cadrul facultăților de drept ale universităților, pentru a promova programele de instruire clinică și programele juridice de interes public printre reprezentanții corpului profesoral și studenți, inclusiv în programele de instruire acreditate ale universităților;
- (b) A încuraja și a stabili măsuri stimulatorii pentru a motiva studenții facultăților de drept să participe, sub supraveghere corespunzătoare și în conformitate cu legislația sau practica națională, la activitatea clinicilor de asistență juridică sau în

alte scheme de asistență juridică, organizate la nivel de comunitate, ca o parte a programului academic de instruire sau a programului de dezvoltare profesională;

- (c) A dezvolta, acolo unde încă nu există, reguli privind practicarea dreptului de către studenți, care vor permite practicarea dreptului în instanțele de judecată sub supravegherea unui avocat calificat sau a unui profesor universitar, cu condiția că astfel de reguli sunt dezvoltate în cooperare cu și sunt acceptate de către instanțele de judecată competente sau de către organele care reglementează practicarea dreptului în instanțele de judecată;
- (d) A dezvolta, în State în care se cere ca studenții de la facultățile de drept să treacă stagiul profesional, reguli care ar permite acestora să practice dreptul în instanțele de judecată sub supravegherea unui avocat calificat.

Linia directoare 17

Cercetări și date

73. Statele urmează să asigure stabilirea unor mecanisme de evidență, monitorizare și evaluare a asistenței juridice garantată de stat și să tindă continuu spre îmbunătățirea mecanismului de acordare a asistenței juridice garantată de stat.

74. În acest scop, Statele ar putea întreprinde măsuri pentru:

- (a) A realiza cercetări permanente și colectări de date divizate după sex, vîrstă, statut socio-economic și distribuție geografică a beneficiarilor de asistență juridică garantată de stat, și a publica constatările acestor cercetări;
- (b) A face schimb de bune practici în ceea ce privește acordarea asistenței juridice garantată de stat;
- (c) A monitoriza acordarea eficientă și efectivă a asistenței juridice garantată de stat, în conformitate cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului;
- (d) A acorda prestatorilor de asistență juridică garantată de stat cursuri de instruire, care vor lua în calcul aspectele interculturale, particularitățile culturale, cele legate de sex și de vîrstă;
- (e) A îmbunătăți comunicarea, coordonarea și cooperarea dintre organele de justiție, în mod special la nivel local, pentru a identifica problemele locale și a conveni asupra soluțiilor privind îmbunătățirea acordării asistenței juridice garantată de stat.

Linia directoare 18

Asistența tehnică

75. Asistența tehnică, bazată pe necesitățile și prioritățile identificate de către Statele solicitante, urmează a fi acordată de către organizațiile interguvernamentale relevante, precum ar fi Organizația Națiunilor Unite, donatorii bilaterali și organizațiile neguvernamentale competente, dar și de către State, în cadrul cooperării bilaterale și multilaterale cu scopul de a constitui și consolida capacitățile și instituțiile la nivel național pentru dezvoltarea și implementarea sistemelor de asistență juridică garantată de stat și de a susține reformele în domeniul justiției penale, acolo unde este necesar.

Legea Republicii Moldova cu privire la asistența juridică garantată de stat

nr. 198-XVI din 26.07.2007

Monitorul Oficial nr.157-160/614 din 05.10.2007

Avînd în vedere necesitatea protejării dreptului la un proces echitabil, stabilit de articolul 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv necesitatea asigurării accesului liber și egal la asistență juridică, prin organizarea și acordarea de asistență juridică garantată de stat, prin diminuarea impedimentelor economico-financiare din realizarea accesului la justiție,

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Capitolul I

DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Obiectul legii

Prezenta lege reglementează condițiile, volumul și modul de acordare a asistenței juridice garantate de stat întru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, intereselor lui legitime.

Articolul 2. Noțiuni principale

În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică:

asistență juridică garantată de stat – acordare a serviciilor juridice prevăzute în prezenta lege din contul mijloacelor destinate acordării unor astfel de servicii persoanelor care nu dispun de suficiente mijloace financiare pentru plata lor și care întrunesc condițiile stipulate în prezenta lege;

asistență juridică primară – furnizare de informații privind sistemul de drept al Republicii Moldova, privind actele normative în vigoare, drepturile și obligațiile subiecților de drept, privind modalitatea de realizare și de valorificare a drepturilor pe cale judiciară și extrajudiciară; acordare de consultanță în probleme juridice; acordare de asistență în vederea întocmirii actelor juridice; acordare a altor forme de asistență, care nu intră în categoria de asistență juridică calificată;

asistență juridică calificată – acordare a serviciilor juridice de consultanță, reprezentare și/sau apărare în organele de urmărire penală, în instanțele judecătorești pe cauze penale, contravenționale, civile sau de contencios administrativ, reprezentare în fața autorităților administrației publice;

avocat public – persoană avînd dreptul de a desfășura activitate de avocat în condițiile Legii cu privire la avocatură, admis în baza unor criterii de selectare să acorde gratuit sau parțial gratuit asistență juridică calificată din contul mijloacelor destinate acordării asistenței juridice garantate de stat;

para-jurist – persoană care se bucură de o înaltă stimă din partea comunității locale, avînd studii juridice incomplete sau studii superioare complete, care nu practică activitate de avocat și care,

după o instruire specială, este calificat să acorde asistență juridică primară membrilor comunității din contul mijloacelor destinate acordării de asistență juridică garantată de stat, conform unui regulament referitor la statutul și la calificarea para-juriștilor.

Articolul 3. Tipurile de asistență juridică garantată de stat

În condițiile prezentei legi, persoanele autorizate acordă următoarele tipuri de asistență juridică garantată de stat:

- a) *asistență juridică primară;*
- b) *asistență juridică calificată.*

Articolul 4. Principiile asistenței juridice garantate de stat

Asistența juridică garantată de stat se acordă pe principiul:

- a) egalității în drepturi a tuturor persoanelor care beneficiază de ea;
- b) competenței profesionale a persoanelor care o acordă;
- c) calității, eficienței și economicității serviciilor acordate;
- d) confidențialității;
- e) inadmisibilității conflictului de interese.

Articolul 5. Garanțiile statului

Pentru realizarea principiului liberului acces la asistență juridică, statul asigură organizarea și funcționarea instituțiilor responsabile de acordarea asistenței juridice garantate de stat, alocarea fondurilor bugetare necesare retribuirii serviciilor juridice prestate în conformitate cu prezenta lege.

Articolul 6. Persoanele care au dreptul la asistență juridică garantată de stat

(1) Se acordă asistență juridică garantată de stat cetățenilor Republicii Moldova în limitele stabilite de prezenta lege.

(2) Cetățenii străini și apatrizii beneficiază de asistență juridică garantată de stat, în conformitate cu prezenta lege, în procedurile sau în cauzele ce țin de competența autorităților administrației publice și a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova.

Articolul 7. Formele de asistență juridică garantată de stat

Se acordă asistență juridică garantată de stat prin:

- a) furnizare de informații, prin consultații și explicații în probleme juridice;
- b) întocmire de acte juridice;
- c) reprezentare în fața autorităților administrației publice;
- d) apărare a intereselor bănuțului, învinutului, inculpatului în proces penal;
- e) apărare și reprezentare a intereselor condamnatului;
- f) apărare a intereselor persoanei în cadrul procedurii pe cauze contravenționale;
- g) apărare și reprezentare a intereselor persoanei în cadrul procesului civil;
- h) apărare și reprezentare a intereselor persoanei în instanță de contencios administrativ.

Capitolul II

ADMINISTRAREA PROCESULUI DE ACORDARE A ASISTENȚEI JURIDICE GARANTATE DE STAT

Articolul 8. Organele de administrare a sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat

Sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat este administrat de:

- a) Ministerul Justiției;
- b) Baroul Avocaților;
- c) Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat și oficiile lui teritoriale.

Articolul 9. Funcțiile Ministerului Justiției în domeniul asistenței juridice garantate de stat

Ministerul Justiției exercită următoarele funcții în domeniul asistenței juridice garantate de stat:

- a) elaborează politica de stat în domeniul asistenței juridice garantate de stat;
- b) elaborează proiecte de acte normative în domeniul asistenței juridice garantate de stat;
- c) monitorizează procesul de implementare a normelor în domeniul asistenței juridice garantate de stat și procesul de evaluare a calității acestei asistențe;
- d) elaborează și prezintă Ministerului Finanțelor proiectul bugetului acordării de asistență juridică garantată de stat;
- e) exercită alte funcții, stabilite de prezenta lege.

Articolul 10. Funcțiile Baroului Avocaților în domeniul asistenței juridice garantate de stat

Baroul Avocaților exercită următoarele funcții în domeniul asistenței juridice garantate de stat:

- a) participă la elaborarea criteriilor de selectare a avocaților care să acorde o astfel de asistență;
- b) participă la stabilirea criteriilor de evaluare a calității acestei asistențe;
- c) participă la monitorizarea activității avocaților care acordă o astfel de asistență;
- d) aplică sancțiuni disciplinare avocaților, în condițiile Legii cu privire la avocatură și ale prezentei legi;
- e) exercită alte funcții, stabilite de prezenta lege.

Articolul 11. Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat

(1) Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (denumit în continuare *Consiliu Național*) este un organ colegial cu statut de persoană juridică de drept public, format din 7 membri, instituit pentru administrarea procesului de acordare a asistenței juridice garantate de stat.

(2) Din componența Consiliului Național fac parte: 2 membri desemnați de Ministerul Justiției, 2 membri desemnați de Baroul Avocaților, un membru desemnat de Ministerul Finanțelor, un membru desemnat de Consiliul Superior al Magistraturii și un membru din partea asociațiilor obștești sau a mediului academic.

(3) În calitate de membru al Consiliului Național poate fi desemnată persoana licențiată în drept sau

în economie (pentru membrul desemnat de Ministerul Finanțelor), cu experiență de 5 ani în domeniu, care se bucură de un înalt respect din partea societății. Mandatul de membru al Consiliului Național este de 4 ani și poate fi reînnoit doar o singură dată.

(4) Calitatea de membru al Consiliului Național încetează la expirare a mandatului, la cerere sau în caz de deces. Membrul Consiliului Național poate fi revocat, de organul care l-a desemnat, în circumstanțe care exclud posibilitatea executării mandatului sau la cererea consiliului adoptată cu votul a două treimi din numărul membrilor, în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a atribuțiilor. Noul membru al Consiliului Național exercită funcțiile membrului revocat pînă la expirarea mandatului acestuia.

(5) Președintele Consiliului Național este ales prin vot secret, dintre membrii acestuia, pe durata mandatului și poate fi revocat la cererea unei treimi din numărul membrilor. Hotărîrea de revocare a președintelui Consiliului Național se adoptă cu votul secret a două treimi din numărul membrilor.

(6) Hotărîrile Consiliului Național sînt obligatorii pentru toate oficiile lui teritoriale, pentru avocații care acordă asistență juridică garantată de stat și pentru para-juriști.

(7) Regulamentul Consiliului Național se aprobă de Ministerul Justiției.

(7¹) Funcționarea Consiliului Național este asigurată de aparatul administrativ, din care fac parte directorul executiv al Consiliului Național (denumit în continuare director executiv) și alți angajați. Regulamentul de activitate al aparatului administrativ se aprobă de către Consiliul Național.

(8) Asistența tehnico-materială a Consiliului Național este asigurată de Ministerul Justiției de la bugetul de stat și din alte surse neinterzise de lege.

[Art.11 modificat prin Legea nr.112 din 18.05.2012, în vigoare 20.07.2012]

(8) The technical and material assistance of the National Council is ensured by the Ministry of Justice from the state budget and other sources that are not prohibited by law.

[Art. 11, para (8) amended by PL 112 of 18.05.12, MO149-154/20.07.12, art. 488]

Articolul 12. Competența Consiliului Național

(1) Consiliul Național are următoarele sarcini:

- a) realizarea politicii în domeniul asistenței juridice garantate de stat;
- b) asigurarea instruirii inițiale și continue, inclusiv prin intermediul Institutului Național al Justiției, a persoanelor antrenate în sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat;
- c) analiza practicii de implementare a prezentei legi și adoptarea de recomandări în vederea aplicării ei uniforme;
- d) ținerea registrului național al persoanelor care acordă asistență juridică garantată de stat;
- e) asigurarea funcționării aparatului administrativ și a oficiilor sale teritoriale;
- f) aprobarea raportului anual de activitate în sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat și prezentarea lui Ministerului Justiției, Guvernului și Parlamentului;
- g) prezentarea către Ministerul Justiției a raportului trimestrial privind utilizarea mijloacelor financiare alocate pentru acordarea de asistență juridică garantată de stat;
- h) colaborarea cu organizații străine, cu organizații internaționale și cu asociații obștești care activează în domeniul asistenței juridice garantate de stat;
- i) asigurarea implementării modelelor-pilot de acordare a asistenței juridice garantate de stat.

(2) Întru realizarea sarcinilor sale, Consiliul Național exercită următoarele funcții principale:

- a) conduce procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat;
- b) prezintă Ministerului Justiției propuneri privind cheltuielile de acordare a asistenței juridice garantate de stat pentru a fi incluse în bugetul de stat;
- c) administrează mijloacele bugetare alocate pentru acordarea de asistență juridică garantată de stat;
- d) stabilește modul de desfășurare a concursurilor de selectare a coordonatorilor oficiilor teritoriale și organizează astfel de concursuri;
- d¹) stabilește modul de desfășurare a concursului pentru selectarea candidatului la funcția de director executiv, organizează acest concurs, numește și eliberează din funcție directorul executiv;
- e) elaborează metodologia de calcul al venitului, determină nivelul lui care permite acordarea asistenței juridice calificate și le propune Guvernului spre aprobare;
- f) aprobă formele actelor de obținere și de acordare a asistenței juridice garantate de stat, stabilite de prezenta lege;
- g) aprobă criteriile de selectare a avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate, în coordonare cu Baroul Avocaților;
- h) stabilește modul de desfășurare a concursurilor de selectare a avocaților care să acorde asistență juridică calificată;
- i) stabilește modul și condițiile de remunerare a persoanelor care acordă asistență juridică garantată de stat;
- j) stabilește și revizuieste periodic standardele de activitate și de perfecționare profesională a avocaților, para-juriștilor, altor categorii de persoane care acordă asistență juridică garantată de stat;
- k) stabilește, în coordonare cu Baroul Avocaților, criteriile de evaluare a calității asistenței juridice garantate de stat;
- l) monitorizează procesul de acordare a asistenței juridice calificate și procesul de evaluare a calității asistenței juridice garantate de stat, acordate de persoanele autorizate;
- m) analizează informații despre asistența juridică acordată și examinează propuneri de îmbunătățire a sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat.

[Art.12 modificat prin Legea nr.112 din 18.05.2012, în vigoare 20.07.2012]

(3) With a view to fulfilling its tasks, the National Council may also exercise other functions, in accordance with the present law and other normative acts in the field of state guaranteed legal aid.

Articolul 13. Ședințele Consiliului Național

(1) Consiliul Național se convoacă în ședințe ordinare o dată în trimestru.

(2) Consiliul Național se convoacă în ședințe extraordinare la cererea președintelui său, a ministrului justiției sau a cel puțin 3 membri ai săi.

(3) Ședința Consiliului Național este prezidată de președinte. În cazul absenței președintelui, ședința este prezidată de un membru desemnat de acesta sau, după caz, de un membru ales la ședință.

(4) Ședința Consiliului Național este deliberativă dacă la ea sînt prezenți majoritatea membrilor lui.

(5) Hotărârile Consiliului Național se adoptă cu votul majorității membrilor lui, se semnează de

președintele și de secretarul ședinței și se publică pe pagina web a consiliului.

(6) Lucrările ședinței Consiliului Național sînt consemnate în proces-verbal, semnat de membrii prezenți la ea.

Articolul 13¹. Directorul executiv

(1) Directorul executiv se numește în funcție de către Consiliul Național, prin concurs de angajare, pe o perioadă de 5 ani. Mandatul său poate fi reînnoit o singura dată. Modul de selectare a candidaților la funcția de director executiv și procedura de desfășurare a concursului se stabilesc de Consiliul Național.

(2) Activitatea directorului executiv încetează la expirarea mandatului, la cerere sau în caz de deces. Directorul executiv poate fi eliberat din funcție de către Consiliul Național în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a atribuțiilor, al constatării calificării lui insuficiente sau al comiterii sistematice de abateri disciplinare.

(3) Directorul executiv asigură funcționarea aparatului administrativ al Consiliului Național și are următoarele atribuții principale:

- a) asigură activitatea Consiliului Național și exercită controlul asupra funcționării sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat;
- b) realizează evaluarea calității asistenței juridice garantate de stat, acordată de persoanele autorizate, în modul stabilit de prezenta lege;
- c) administrează mijloacele bugetare alocate pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat;
- d) evaluează costurile, planifică cheltuielile de acordare a asistenței juridice garantate de stat și le prezintă Consiliului Național spre aprobare;
- e) întocmește raportul anual de activitate în sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat și îl prezintă Consiliului Național spre aprobare;
- f) asigură desfășurarea concursului de selectare a coordonatorilor oficiilor teritoriale ale Consiliului Național și prezintă rezultatele acestui concurs Consiliului Național spre aprobare;
- g) încheie, în numele Consiliului Național, contracte individuale de muncă cu candidații selectați pentru funcția de coordonator al oficiului teritorial;
- h) asigură desfășurarea concursului de selectare a avocaților care să acorde asistență juridică garantată de stat și prezintă rezultatele acestui concurs Consiliului Național spre aprobare;
- i) asigură remunerarea persoanelor care acordă asistență juridică garantată de stat, în modul prevăzut de prezenta lege;
- j) elaborează formele actelor de obținere și de acordare a asistenței juridice garantate de stat, stabilite de prezenta lege, și le prezintă Consiliului Național spre aprobare;
- k) elaborează formele rapoartelor privind utilizarea mijloacelor financiare alocate pentru acordarea de asistență juridică garantată de stat și le prezintă Consiliului Național spre aprobare;
- l) elaborează propuneri privind standardele de activitate și de perfecționare profesională a avocaților, parajuriștilor, altor categorii de persoane care acordă asistență juridică garantată de stat;
- m) elaborează propuneri privind modul de analiză a criteriilor și a condițiilor de acordare a asistenței juridice calificate și le prezintă Consiliului Național spre aprobare;
- n) examinează plîngerile parvenite de la beneficiarii de asistență juridică calificată și de la alte instituții interesate, precum și refuzurile de acordare a unei astfel de asistențe, și prezintă

periodic Consiliului Național rapoarte privind aceste examinări;

- o) generalizează practica de implementare a prezentei legi și elaborează recomandări în vederea aplicării ei uniforme;
- p) colectează de la oficiile teritoriale date statistice referitor la necesitățile de asistență juridică garantată de stat, le analizează și prezintă în baza lor propuneri de perfecționare a sistemului de acordare a asistenței juridice garantate de stat;
- q) elaborează regulamentul de activitate al aparatului administrativ și îl prezintă Consiliului Național spre aprobare;
- r) asigură mediatizarea activității Consiliului Național prin publicare de informații de interes public pe pagina web a Consiliului Național.

(4) Angajații aparatului administrativ al Consiliului Național asigură activitatea de secretariat a Consiliului Național.

(5) În lipsa directorului executiv, Consiliul Național poate desemna o altă persoană care să asigure îndeplinirea funcțiilor acestuia în perioada absenței.

(6) Salarizarea directorului executiv și a personalului din cadrul aparatului administrativ se efectuează din mijloacele destinate asistenței juridice garantate de stat.

[Art.13¹ introdus prin Legea nr.112 din 18.05.2012, în vigoare 20.07.2012]

Articolul 14. Oficiile teritoriale ale Consiliului Național

(1) Oficiile teritoriale ale Consiliului Național (denumite în continuare oficii teritoriale) sînt persoane juridice de drept public și funcționează în orașele (municipiile) de reședință a curților de apel.

(2) Oficiile teritoriale asigură acordarea de asistență juridică garantată de stat în raza de activitate a curții de apel, prin exercitarea următoarelor funcții:

- a) organizarea acordării de asistență juridică garantată de stat; încheierea de contracte cu avocații din listele celor care acordă asistență juridică garantată de stat;
- b) examinarea cererilor și documentelor prezentate de solicitanții de asistență juridică garantată de stat, decidența asupra acordării unei astfel de asistențe;
- c) numirea avocaților care să acorde asistență juridică calificată, inclusiv asistență juridică de urgență; încheierea de contracte de colaborare cu para-juriștii și cu asociațiile obștești care acordă asistență juridică garantată de stat;
- d) colectarea de date statistice referitor la necesitățile de asistență juridică garantată de stat și la nivelul lor de acoperire în teritoriu;
- e) îndeplinirea altor funcții, în conformitate cu prezenta lege.

(3) Oficiile teritoriale prezintă trimestrial Consiliului Național raport de activitate.

(4) Lucrul de asigurare a acordării asistenței juridice calificate este efectuat nemijlocit de coordonatorul oficiului teritorial, selectat și desemnat de Consiliul Național prin concurs, organizat în modul stabilit.

(5) Coordonatorul oficiului teritorial activează în bază de contract, în care sînt stipulate drepturile și obligațiile lui, modul de activitate.

(6) Consiliul Național notifică instanțele judecătorești, organele de urmărire penală și alte autorități interesate despre desemnarea coordonatorilor.

(7) Guvernul, în comun cu autoritățile administrației publice locale, asigură oficiile teritoriale cu localurile necesare activității lor.

(8) În cadrul oficiului teritorial, activează un coordonator și personal administrativ. Regulamentul funcționării oficiilor teritoriale se aprobă de Consiliul Național, iar limita numerică a personalului, de Ministerul Justiției.

(9) Salarizarea coordonatorului și personalului administrativ al oficiului teritorial se efectuează din mijloacele destinate asistenței juridice garantate de stat.

Capitolul III

ASISTENȚA JURIDICĂ PRIMARĂ

Articolul 15. Asistența juridică primară

(1) Se acordă asistență juridică primară persoanelor menționate la art.6, indiferent de nivelul veniturilor lor.

(2) Poate fi acordată asistență juridică primară, în condițiile prezentei legi, de para-juriști și de asociațiile obștești specializate în acordarea de asistență juridică.

(3) Coordonarea procesului de acordare a asistenței juridice primare și organizarea controlului asupra calității serviciilor le efectuează Consiliul Național.

Articolul 16. Para-juriștii

(1) Para-juriștii activează în baza unui regulament, aprobat de Consiliul Național.

(2) Para-juriștii se pot asocia în oficii de consultanță.

(3) Instruirea para-juriștilor o efectuează Consiliul Național din contul mijloacelor bugetare și al mijloacelor provenite din alte surse neinterzise de lege, alocate în acest scop.

(4) Remunerarea para-juriștilor se efectuează de la bugetul de stat, din alte surse neinterzise de lege, în bază de contract de colaborare încheiat cu oficiul teritorial în a cărui rază de activitate se acordă serviciile.

(5) Autoritățile administrației publice locale pot asigura para-juriștii cu încăperi și mijloace tehnico-materiale necesare.

Articolul 17. Acordarea de asistență juridică primară de către asociațiile obștești

(1) Asociațiile obștești specializate în acordarea de asistență juridică sînt în drept să acorde servicii de asistență juridică primară.

(2) Consiliul Național poate încheia contracte de colaborare cu asociații obștești în vederea acordării de asistență juridică primară în condițiile prezentei legi.

(3) Statul acordă asociațiilor obștești sprijinul necesar, în condițiile Legii cu privire la asociațiile obștești.

Articolul 18. Modul de acordare a asistenței juridice primare

(1) Pentru asistență juridică primară, solicitantul adresează subiectelor autorizate, specificate la art.15 alin.(2), din raza domiciliului său cerere scrisă sau orală.

(2) Asistența juridică primară se acordă imediat, la momentul adresării. În cazul imposibilității de acordare imediată a asistenței, solicitantului i se va comunica data și ora audienței ce urmează să aibă loc în cel mult 3 zile de la data adresării cererii scrise sau orale.

(3) Solicitantul de asistență juridică primară are dreptul să se adreseze o singură dată în privința

aceleiași probleme, cu excepția cazului în care se descoperă noi circumstanțe relevante.

(4) Dacă se constată existența unui conflict de interese, subiectul care acordă asistență juridică primară este în drept, cu acordul solicitantului, să continue acordarea acestei asistențe ori să indice posibilitățile existente pentru obținerea ei la alte organe sau de la alte persoane competente.

(5) În cazul în care, în procesul de acordare a asistenței juridice primare, se constată necesitatea acordării de asistență juridică calificată, solicitantul este informat despre condițiile beneficierii de o astfel de asistență și, la solicitare, va fi asistat la întocmirea cererii de asistență juridică calificată.

(6) Evidența asistenței juridice primare se ține într-un registru, de subiectul care o acordă, în care se înscrie numele și prenumele solicitantului, datele lui personale, adresa de la domiciliu, problema în legătură cu care a solicitat asistență juridică primară, durata audienței, rezultatul consultației acordate. Dacă solicitantul adresează cerere orală, dovada acordării asistenței juridice primare se consemnează prin semnătura lui în registru.

Capitolul IV

ASISTENȚA JURIDICĂ CALIFICATĂ

Secțiunea 1

Criteriile de acordare a asistenței juridice calificate

Articolul 19. Persoanele care au dreptul la asistență juridică calificată

(1) Au dreptul la asistență juridică calificată persoanele specificate la art.6, care:

- a) au nevoie de asistență juridică pe cauze penale, și interesele justiției o cer, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti acest serviciu;
- b) au nevoie de asistență juridică de urgență în cazul reținerii în cadrul unui proces penal sau al unei proceduri contravenționale;
- c) au dreptul la asistență juridică obligatorie în temeiul art.69 alin.(1) pct.2)-12) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova;
- d) au dreptul la asistență juridică obligatorie în temeiul art.77 lit.a), b), c) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova;
- e) au nevoie de asistență juridică în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti aceste servicii, cauzele fiind complexe din punct de vedere juridic sau procesual.

(2) Poate fi solicitată asistență juridică calificată la orice etapă a procesului penal, iar în cauze civile, și pînă la inițierea procesului.

(3) Persoana care beneficiază de asistență juridică calificată este obligată:

- a) să colaboreze cu subiectul autorizat să îi acorde o astfel de asistență;
- b) să furnizeze informații veridice în cauza pentru care solicită asistență;
- c) să prezinte neîntârziat subiectului autorizat să îi acorde asistență juridică calificată sau organului care efectuează acțiuni procedurale orice informație despre modificarea circumstanțelor care au determinat acordarea asistenței juridice calificate.

[Art.19 modificat prin Legea nr.112 din 18.05.2012, în vigoare 20.07.2012]

Articolul 20. Acordarea asistenței juridice calificate indiferent de nivelul veniturilor

Se acordă asistență juridică calificată indiferent de nivelul veniturilor:

- a) persoanelor specificate la art.19 alin.(1) lit.b)–d);
- b) persoanelor suspectate de săvârșirea unei contravenții pentru care se prevede sancțiunea arestului contravențional;
- c) persoanelor în a căror privință există riscul aplicării sancțiunii de expulzare în cadrul procedurilor contravenționale;
- d) persoanelor în a căror privință se solicită înlocuirea sancțiunii amenzii sau a muncii neremunerate în folosul comunității cu închisoare sau cu arest contravențional;
- e) persoanelor care au beneficiat de ajutor social, stabilit în conformitate cu legislația în vigoare, pe parcursul a 6 luni calendaristice anterioare lunii în care a fost depusă solicitarea.

[Art.20 în redacția Legii nr.112 din 18.05.2012, în vigoare 20.07.2012]

Articolul 21. Acordarea asistenței juridice calificate în dependență de nivelul veniturilor

(1) În cazurile prevăzute la art.19 alin.(1) lit.a) și e), se acordă asistență juridică calificată persoanelor al căror venit este mai mic de nivelul venitului stabilit de Guvern pentru beneficiere de asistență juridică în conformitate cu prezenta lege.

(2) La calcularea venitului solicitantului de asistență juridică garantată de stat, se iau în considerare veniturile și câștigurile lunare medii din 6 luni calendaristice anterioare lunii în care a fost depusă solicitarea.

(3) Metodologia de calcul al venitului și nivelul venitului care permite acordarea asistenței juridice calificate, precum și forma declarației cu privire la venit, se aprobă de Guvern.

(4) Nivelul venitului care permite acordarea asistenței juridice calificate se determină periodic, ținându-se cont, în special, de indexarea veniturilor bănești.

(5) În vederea beneficierii de asistență juridică calificată, persoana din categoria specificată la alin.(1) prezintă declarație cu privire la venit de o formă stabilită de Guvern.

Articolul 22. Asistența juridică calificată gratuită parțial

(1) Se acordă asistență juridică calificată și în cazul în care persoana al cărei venit este mai mare decât nivelul venitului stabilit de Guvern pentru a beneficia de asistență juridică în conformitate cu prezenta lege este capabilă să achite o parte din cheltuielile de asistență juridică. În acest caz, poate fi acordată asistență juridică calificată cu contribuția financiară a beneficiarului dacă această contribuție nu depășește posibilitățile lui financiare și materiale.

(2) Modul și condițiile de acordare a asistenței juridice calificate gratuite parțial se stabilesc de Consiliul Național.

Articolul 23. Restituirea cheltuielilor de acordare a asistenței juridice calificate

(1) În cazul emiterii unei hotărâri judecătorești pe cauze civile sau de contencios administrativ în folosul beneficiarului de asistență juridică calificată, plata cheltuielilor de acordare a asistenței juridice calificate revine părții care a pierdut procesul.

(2) Beneficiarul care a obținut asistență juridică calificată în urma prezentării unor informații false sau neveridice, inclusiv despre starea sa financiară, inducând în eroare oficiul teritorial, este obligat să restituie cheltuielile de acordare a asistenței juridice.

(3) Dacă, pe parcursul procesului sau al executării hotărârii judecătorești, situația financiară s-a modificat în sensul pierderii totale sau parțiale a dreptului la asistență juridică calificată, persoana este obligată să restituie cheltuielile de acordare a asistenței juridice.

(4) Sumele de restituire a cheltuielilor specificate la alin.(1)-(3) se transferă în contul oficiului teritorial.

Articolul 24. Temeiurile refuzului de acordare a asistenței juridice calificate

(1) Persoanelor specificate în prezenta secțiune nu li se acordă asistență juridică calificată dacă:

- a) cererea de acordare a asistenței juridice este vădit nefondată;
- b) nu dispun de dreptul pentru a cărui apărare solicită asistență juridică, fapt ce rezultă din documentele prezentate;

[Lit.c) exclusă prin Legea nr.112 din 18.05.2012, în vigoare 20.07.2012]

- d) au posibilitatea să acopere integral cheltuielile de acordare a serviciilor juridice din contul patrimoniului lor, cu excepția bunurilor care, conform legislației în vigoare, nu pot fi urmărite.

(1¹) Acordarea de asistență juridică calificată în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ se refuză dacă:

- a) cererea de acordare reiese din activitatea comercială a solicitantului;
- b) valoarea acțiunii este mai mică de 1/2 din minimumul de existență, calculat în conformitate cu modul aprobat de Guvern;
- c) solicitantul beneficiază deja de asistență juridică calificată pe aceeași cauză;
- d) cererea se referă la repararea prejudiciului cauzat prin lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale;
- e) cererea se referă la încălcarea dreptului de vecinătate, cu excepția cazurilor în care se referă la înlăturarea pericolului de prăbușire, la respectarea distanței pentru construcții, la litigiile privind hotarul.

(2) Refuzul de acordare a asistenței juridice calificate trebuie să fie motivat și poate fi contestat în instanță de contencios administrativ în decursul a 15 zile lucrătoare de la comunicarea deciziei.

[Art.24 modificat prin Legea nr.112 din 18.05.2012, în vigoare 20.07.2012]

Secțiunea a 2-a

Modul de acordare a asistenței juridice calificate

Articolul 25. Cererea de acordare a asistenței juridice calificate

(1) Cererea de acordare a asistenței juridice calificate se înaintează de persoana care întrunește condițiile specificate la art.19.

(2) Cererea de acordare a asistenței juridice calificate se întocmește după un model aprobat de Consiliul Național.

(3) Persoanele menționate la art.19 alin.(1) lit.a) și e) trebuie să anexeze la cerere o declarație cu privire la venit pentru a beneficia de asistență juridică garantată de stat.

(4) Cererea de acordare a asistenței juridice calificate poate fi prezentată oficiului teritorial și de rudele sau de reprezentanții solicitantului, personal ori prin poștă.

Articolul 26. Înaintarea cererii sau solicitării de acordare a asistenței juridice calificate

(1) În cazul prevăzut la art.19 alin.(1) lit.a), solicitantul asistenței juridice calificate poate să depună cerere la oficiul teritorial, la organul de urmărire penală sau la instanța judecătorească. Organul de urmărire penală sau instanța judecătorească va remite oficiului teritorial, în cel mult 3 zile lucrătoare de la data recepționării, cererea și documentele anexate. Decizia de acordare a asistenței juridice calificate se emite de către coordonatorul oficiului teritorial și se aduce la cunoștință solicitantului în cel mult 3 zile lucrătoare.

(2) În cazul prevăzut la art.19 alin.(1) lit.b), persoana care a efectuat reținerea solicită în termen de o oră oficiului teritorial numirea unui avocat de serviciu. Coordonatorul oficiului teritorial va desemna avocatul de serviciu și va aduce numele avocatului la cunoștință persoanei sau organului care a efectuat reținerea, în decursul a 3 ore din momentul recepționării solicitării de numire a avocatului de serviciu.

(3) În cazurile prevăzute la art.19 alin.(1) lit.c) și d), oficiului teritorial i se prezintă solicitarea organului de urmărire penală sau a instanței judecătorești privind numirea apărătorului, fără a fi necesară înaintarea cererii prevăzute la art.25. Decizia coordonatorului oficiului teritorial privind acordarea asistenței juridice calificate se aduce la cunoștință solicitantului în decursul unei zile lucrătoare din momentul emiterii.

(4) În cazul prevăzut la art.19 alin.(1) lit.e), solicitantul asistenței juridice calificate prezintă oficiului teritorial o cerere cu respectarea prevederilor art.25. Decizia privind acordarea asistenței juridice calificate se adoptă de către coordonatorul oficiului teritorial și se comunică solicitantului în decursul a 3 zile lucrătoare.

Articolul 27. Decizia privind acordarea asistenței juridice calificate

(1) Decizia privind acordarea asistenței juridice calificate va conține:

- a) data și locul emiterii;
- b) numele și prenumele persoanei care a emis-o;
- c) denumirea organului emitent;
- d) numele și prenumele solicitantului;
- e) forma asistenței juridice solicitate;
- f) temeiurile de acordare sau refuzul de a acorda asistență juridică calificată;
- g) numele, prenumele, coordonatele avocatului desemnat să acorde asistență juridică calificată;
- h) modul și termenul de contestare a deciziei;
- i) altă informație relevantă.

(2) La numirea avocatului, coordonatorul oficiului teritorial va ține cont de cererea solicitantului privind desemnarea unui anumit avocat, gradul lui de antrenare în executarea unor alte decizii privind acordarea asistenței juridice calificate, precum și de alte circumstanțe relevante.

(3) Drepturile și obligațiile avocatului care acordă asistență juridică calificată se atestă prin decizie privind acordarea de asistență juridică, emisă în condițiile prezentei legi.

(4) Avocatul desemnat să acorde asistență juridică calificată pe o anumită cauză poate fi înlocuit,

prin decizie a coordonatorului oficiului teritorial, în următoarele cazuri:

- a) la cererea scrisă, întemeiată, a solicitantului de asistență juridică calificată;
- b) la cererea scrisă, întemeiată, a avocatului care acordă asistență juridică calificată;
- c) în cazul depistării unui conflict de interese sau unor alte circumstanțe în a căror virtute avocatul desemnat nu poate acorda asistență juridică calificată pe o anumită cauză.

Articolul 28. Asistența juridică de urgență

(1) În cazul în care persoana necesită asistență juridică de urgență, în conformitate cu art.19 alin. (1) lit.b), la solicitarea persoanei sau a organului care a efectuat reținerea, oficiul teritorial este obligat să acorde asistență juridică de urgență prin numirea unui avocat de serviciu. Oficiul teritorial poate delega funcția de numire a avocaților de serviciu în alte localități decât cele de reședință, altor persoane, informând despre acest fapt instanțele judecătorești, organele de urmărire penală, alte autorități interesate.

(2) Avocatul înscris în lista avocaților care acordă asistență juridică calificată, prevăzută la art.33, este înscris în lista avocaților de serviciu, dacă și-a dat acordul, care poate fi pentru cel puțin o lună, și exprimă disponibilitatea de a fi numit în calitate de avocat de serviciu în orice timp în decursul a 24 de ore.

(3) Fiecare oficiu teritorial dispune de o listă proprie a avocaților de serviciu.

(4) Solicitarea de a numi un avocat de serviciu va fi prezentată oficiului teritorial în scris, inclusiv prin fax, sau la telefon.

(5) Avocatul de serviciu acordă asistența juridică în perioada reținerii persoanei.

Secțiunea a 3-a

Subiectele autorizate să acorde asistență juridică calificată

Articolul 29. Acordarea de către avocați a asistenței juridice calificate

(1) Asistența juridică calificată se acordă de către avocați publici și avocați care acordă asistență juridică la cerere.

(2) Selectarea avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate se efectuează în bază de concurs, organizat de Consiliul Național.

(3) Criteriile de selectare a avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate se stabilesc de Consiliul Național în coordonare cu Baroul Avocaților.

(4) Pentru asigurarea acordării asistenței juridice calificate, oficiul teritorial încheie, cu avocatul public sau cu avocatul care urmează să acorde astfel de servicii la cerere, contract după modelele aprobate de Consiliul Național.

(5) În contractul menționat la alin.(4), se stipulează obligația avocatului în vederea acordării de asistență juridică, modul și condițiile exercitării acestei obligații, dreptul statului de a exercita controlul asupra calității serviciilor acordate.

(6) Consiliul Național organizează cursuri de instruire inițială și de instruire continuă pentru avocații autorizați să acorde asistență juridică calificată, inclusiv prin intermediul Institutului Național al Justiției.

(7) Avocații care acordă asistență juridică calificată activează în baza standardelor de calitate și normelor privind volumul de lucru stabilite de Consiliul Național, beneficiază de garanțiile de independență prevăzute în Legea cu privire la avocatură.

Articolul 30. Avocatul public

(1) În localitatea de reședință a oficiului teritorial, asistența juridică calificată este acordată, de regulă, de către avocați publici. În caz de necesitate, Consiliul Național poate selecta avocați publici și pentru alte localități.

(2) Avocatul public activează în baza Regulamentului de activitate al avocaților publici, aprobat de Consiliul Național.

(3) Avocatul public activează în birou individual sau în birou asociat de avocați constituit în conformitate cu Legea cu privire la avocatură.

Articolul 31. Avocatul care acordă asistență juridică la cerere

(1) Avocatul care acordă asistență juridică la cerere este persoana care, în condițiile Legii cu privire la avocatură, a obținut dreptul de a practica activitate de avocat și care poate fi solicitată să acorde asistență juridică calificată din contul mijloacelor destinate acordării asistenței juridice garantate de stat.

(2) Avocatul care dorește să fie înscris în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere va depune actele necesare la Consiliul Național.

(3) Oficiul teritorial încheie contracte cu avocații înscrși în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere în conformitate cu art.29 alin.(4). Pot fi încheiate astfel de contracte cu avocații care activează în birouri individuale sau în birouri asociate.

Articolul 31¹. Avocatul desemnat de oficiul teritorial

(1) În cazul în care în circumscripția unei judecătoria nu activează avocați înscrși în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere sau cei înscrși nu pot răspunde solicitării, oficiul teritorial desemnează din oficiu un avocat din rândul celor care nu sînt înscrși în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere, al cărui birou își are sediul în raza de activitate a oficiului teritorial respectiv.

(2) Avocatul desemnat în condițiile alin.(1) este obligat să acorde asistență juridică calificată în volumul solicitat, dar care nu poate depăși 120 de ore pe an, beneficiind de remunerare în aceleași condiții ca și avocații care acordă asistență juridică la cerere.

[Art.31¹ introdus prin Legea nr.306-XVI din 25.12.2008, în vigoare 13.02.2009]

Articolul 32. Remunerarea pentru acordarea asistenței juridice calificate

(1) Pentru acordarea asistenței juridice calificate, avocatul este remunerat conform clauzelor contractului prevăzut la art.29 alin.(4).

(2) Avocatul public primește remunerație fixă.

(3) Avocatul care acordă asistență juridică la cerere primește remunerație stabilită pentru fiecare caz aparte, potrivit tarifelor aprobate de Consiliul Național.

Articolul 33. Lista avocaților

(1) Consiliul Național elaborează și ține lista avocaților publici și lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere în raza de activitate a oficiilor teritoriale. Periodic, către data de 30 iunie și 31 decembrie, listele se actualizează și sînt făcute publice.

(2) Oficiul teritorial elaborează și actualizează lunar lista avocaților de serviciu și graficul lor de activitate, care se aduc la cunoștință instanțelor judecătorești, organelor de urmărire penală, altor autorități interesate.

Articolul 34. Registrul serviciilor acordate și dările de seamă

(1) Avocatul care acordă asistență juridică calificată are obligația de a păstra probele scrise ale tuturor acțiunilor efectuate în baza cazului repartizat sau în legătură cu el.

(2) Avocatul are obligația de a ține registrul serviciilor acordate în care se înscriu datele de identificare a persoanei care solicită asistență juridică, acțiunile procesuale efectuate, indicându-se data, locul, părțile, alte informații relevante, numărul de ore în care s-au efectuat acțiunile, alte mențiuni importante. Avocatul este obligat să înscrie în registru toate acțiunile în cel mult 3 zile lucrătoare de la efectuarea lor.

(3) Forma registrului și durata păstrării informației sînt stabilite de Consiliul Național.

(4) Anual sau la cererea oficiului teritorial, avocatul prezintă dare de seamă despre activitatea desfășurată, în forma stabilită de Consiliul Național.

Articolul 35. Acordarea asistenței juridice calificate de către asociațiile obștești

(1) Asociațiile obștești sînt în drept să acorde asistență juridică calificată, cu excepția reprezentării în cadrul procesului penal și contravențional.

(2) Prin intermediul oficiilor teritoriale, Consiliul Național poate încheia contracte cu asociații obștești în vederea acordării asistenței juridice calificate în condițiile prezentei legi.

Articolul 36. Asigurarea calității asistenței juridice calificate

(1) Consiliul Național asigură calitatea asistenței juridice calificate prin monitorizare, prin solicitarea și verificarea informațiilor de la oficiile teritoriale despre volumul și tipul asistenței juridice acordate, prin examinarea plîngerilor parvenite de la beneficiarii de asistență juridică calificată și de la alte instituții interesate, prin controlul calității serviciilor.

(2) Controlul calității asistenței juridice este efectuat în modul și în termenele stabilite de Consiliul Național.

(3) Consiliul Național monitorizează, cu participarea Baroului Avocaților, procesul de acordare a asistenței juridice calificate de către avocați. Datele obținute în urma monitorizării și controlului se remit Baroului Avocaților și pot servi drept temei pentru aplicarea sancțiunilor disciplinare prevăzute în Legea cu privire la avocatură.

(4) Acordarea de asistență juridică necalitativă poate servi drept temei de reziliere a contractelor prevăzute la art.29 alin.(4) și la art.35 alin.(2).

Capitolul V

DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Articolul 37.

(1) Prezenta lege intră în vigoare pe măsura creării condițiilor necesare, dar nu mai tîrziu de 1 iulie 2008, cu excepția art.19 alin.(1) lit.e), care intră în vigoare la 1 ianuarie 2012.

(2) În termen de 6 luni de la data publicării prezentei legi, entitățile prevăzute la art.11 alin.(2) vor desemna membrii Consiliului Național, iar în termen de 10 zile de la data desemnării tuturor membrilor, Ministerul Justiției va convoca prima ședință a consiliului.

(3) În termen de 6 luni de la data publicării prezentei legi, Ministerul Justiției va elabora și va aproba Regulamentul Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat.

(4) Consiliul Național va elabora și va adopta actele necesare executării prezentei legi pînă la inițierea acordării de asistență juridică garantată de stat.

(5) În termen de 6 luni de la data publicării, Guvernul:

- a) va prezenta Parlamentului propuneri de aducere a legislației în vigoare în conformitate cu prezenta lege;
- b) va aduce actele sale normative în conformitate cu prezenta lege.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

Marian LUPU

Chișinău, 26 iulie 2007.

Nr.198-XVI.

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Calitatea Serviciilor de Asistență Juridică Garantată de Stat: Evaluarea necesităților Consiliului Național de Asistență Juridică Garantată de Stat

(Proiect pentru consultații)

Elaborat cu suportul PNUD [Centrul Regional Bratislava și PNUD Moldova]

**Roger Smith (Marea Britanie), expert internațional și
Olga Rabei (Moldova), consultant național**

Ianuarie 2013

Acest raport a fost elaborat cu asistența Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Opiniile exprimate în acest raport aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere sau politicile Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

Versiunea originală a acestui raport este scrisă în limba engleză. Dacă există variații, divergențe, neclarități sau incertitudini cu privire la anumiți termeni sau formulări dintre versiunea tradusă și cea originală, versiunea în limba engleză va fi prioritară.

Introducere

1. Am fost solicitați să elaborăm acest raport pentru PNUD, în luna noiembrie 2012, în calitate de expert internațional și, respectiv, consultant național. Această activitate este conexă inițiativei Centrului Regional PNUD pentru Europa și CSI privind Supremația Legii și Accesul la Justiție. Din data de 12, noiembrie 2012 am avut întreveneri cu principalii actori în domeniu, care au culminat cu o discuție publică în cadrul ședinței Clubului Avocaților, desfășurată la Biblioteca Publică de Drept, unde principalele concluzii și constatări au fost discutate cu avocați și avocați-stagiari. Am luat cunoștință și am ținut cont de diverse studii care au legătură cu subiectul dat, care sunt enumerate în Anexa 1. Agenda vizitelor noastre este prezentată în Anexa 2.

Tematica

2. Recomandările din acest raport au o tematică comună. Acestea sunt: Asistența juridică garantată de stat trebuie să fie „practică și eficientă, nu teoretică și iluzorie” (vezi mai jos). Caracterul practic și eficiența depind, în mare parte, de cultură și instruire. Anume acestea sunt cheiile cheie, în sensul de consolidare a capacităților, în primul rând, pentru asistența juridică garantată de stat în Moldova, iar pe lângă aceasta - pentru profesia de avocat, în general.

Rezumatul

3. Am primit sarcina de „a elabora un raport de evaluare internă a CNAJGS (Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat), în care se vor identifica impedimentele pentru activitatea eficientă a acestuia, se vor propune recomandări pentru consolidarea capacităților sale, în special, în ceea ce privește calitatea serviciilor juridice prestate”. Am fost rugați să ne axăm pe următoarele domenii:
 - „Cadrul de reglementare” (legi, politici, regulamente);
 - Administrarea și organizarea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (CNAJGS);
 - Calitatea serviciilor juridice; examinarea „calității asistenței juridice garantate de stat prestate și compararea lor cu calitatea serviciilor juridice prestate în general în Moldova de către juriști și avocați”;
 - Criteriile și mecanismele de asigurare a calității asistenței juridice garantate de stat, instrumentele disponibile CNAJGS și compararea lor cu instrumentele și mecanismele pentru asigurarea calității generale a asistenței juridice în Moldova;
 - Formularea de recomandări cu privire la asigurarea de către CNAJGS a calității serviciilor prestate persoanelor din grupurile vulnerabile;
 - Cooperarea cu Guvernul, organizațiile neguvernamentale, Uniunea Avocaților și alți parteneri naționali și internaționali.

Constatări inițiale

4. De la început, vom remarca câteva chestiuni preliminare cu privire la acest proces:
 - Într-un proiect de asemenea fel nu a fost posibilă efectuarea unui exercițiu empiric. Astfel, anumite raționamente importante - de exemplu, importanța calității asistenței

juridice garantate - vor fi abordate în baza la ceea ce ni s-a spus, am citit sau cu ce ne-am ciocnit;

- Moldova a realizat progrese considerabile în ceea ce privește finanțarea, managementul și acordarea asistenței juridice garantate de stat de la prima vizită a consultantului internațional, în 2004. Părțile responsabile – membrii Parlamentului, Uniunea Avocaților, CNAJGS și alții – se pot mândri cu aceste realizări, deși încă multe alte lucruri urmează a fi făcute;
- Consiliul și conducerea CNAJGS sunt implicați în ameliorarea calității și lărgirea spectrului serviciilor: ei au dedicat un volum considerabil de timp, eforturi și abilități pentru a edifica atât modul de organizare al CNAJGS, cât și sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat. Consiliul se întrunește în mod regulat și chiar mult mai des decât s-ar aștepta: ni s-a relatat că deseori el este convocat săptămânal. Suntem recunoscători pentru politețea și interesul cu care am fost tratați de către diverși actori din domeniul asistenței juridice garantate de stat. Le mulțumim pentru timpul care ni l-au acordat.
- Există un grup de avocați și avocați-stagiari care sunt cu adevărat interesați de ameliorarea practicii și perfecționarea serviciului de asistență juridică garantată de stat în dezvoltare. Se pare că există un grup mai larg al celor interesați de seminarele și evenimentele care au fost organizate de către ABA ROLI și alte instituții. Aceste grupuri ar trebui percepute și stimulate drept potențiali agenți ai schimbării în domeniul asistenței juridice garantate de stat, precum și în profesia juridică, la nivel general.
- Anumite grupuri de interes văd lumea din diverse perspective. Moldova nu diferă de alte state din lume, unde există o anumită rivalitate între avocații care au o practică privată și cei care sunt salariați; între cei care profesază în cadrul organizațiilor – de exemplu, Uniunea Avocaților - și cei din cadrul organizațiilor non-guvernamentale; între cei implicați în apărarea intereselor în cadrul unui dosar penal și cei care reprezintă învinuirea.

5. Moldova trebuie să se mîndrească cu progresele realizate de la intrarea în vigoare, în 2008, a noii legislații cu privire la asistența juridică garantată de stat. Astfel, numărul persoanelor cărora le-a fost oferită asistență garantată de stat a crescut de la aproximativ 6.000, în 2006, (anterior introducerii noului sistem) pînă la aproximativ 26.000 în 2011. Cheltuielile au crescut și ele respectiv: de la 3.5 mln. MDL (circa 217,000 EUR), în 2008, pînă la un buget de 22.8 mln. MDL (circa 1.42 mln. EUR) în 2012. Din luna ianuarie 2012, asistența oferită s-a extins și asupra cauzelor civile. Această extindere a fost gestionată de către Consiliul Național de Asistență Juridică Garantată de Stat, membrii căruia au activat cu devotament. Recunoașterea contribuției Consiliului s-a materializat recent prin atribuirea unor împuterniciri adiționale, aprobate de Parlament, prin instituirea funcției de director executiv și a unui secretariat permanent.

6. Dezvoltarea asistenței juridice gratuite în Moldova se datorează, în mare parte, Fundației Soros Moldova. Fundația nu doar a elaborat un număr important de studii și rapoarte, inclusiv majoritatea celor enumerate în Anexa 1. Ea a finanțat și continuă să finanțeze proiecte practice, cum ar fi cel de evaluare colegială a calității (peer review), activitatea inițială a Biroului Avocaților Publici, proiecte-pilot în desfășurare privind parajuriștii, și asistența privind cheltuielile financiare ale Consiliului Național de Asistență Juridică Garantată de Stat. Este important ca fiecare angajament/implicare a finanțatorilor externi în domeniul asistenței juridice să fie integrat/coordonat cu asistența Fundației Soros.

7. Prin conexiunea cu Fundația Soros și legătura acesteia cu Open Society Justice Initiative (OSJI), CNAJGS face parte din grupul de coordonare al Rețelei Reformatoilor în materie de Asistență Juridică Garantată de Stat (LARN), finanțată de către OSJI, astfel stabilind contacte cu organizații similare din statele unde activează OSJI: Bulgaria, Georgia, Lituania, Mongolia și Ucraina. De exemplu, a fost realizat contactul dintre Moldova și un grup de state care se afla în situație similară după destrămarea Uniunii Sovietice, unele dintre care fac parte din Uniunea Europeană, iar altele încă nu. Unii dintre cei cu care ne-am întâlnit au făcut referință la o vizită recentă în Lituania. Există probabilitatea ca statele din Rețeaua Reformatoilor în materie de Asistență Juridică Garantată de Stat și alte state din regiune să se confrunte cu probleme similare. PNUD ar putea considera cum ar putea fi aprofundate în regiune discuțiile privind, să zicem, calitatea asistenței juridice garantate de stat și instruirea avocaților (vezi mai jos).

Metodologia și documentele de referință

8. Pînă la sosirea în Moldova, consultantul internațional a elaborat o metodologie, menită să identifice standardele la care ar trebui să fie raportată acordarea asistenței juridice garantate de stat. Metodologia a reieșit dintr-un set de documente aprobate la nivel internațional, inclusiv cele menționate în Anexa 3. Cu toate acestea, există două întrebări primordiale:
- Se extinde aria de aplicare a asistenței juridice garantate de stat asupra acelor domenii unde ea este obligatorie, conform Convenției Europene a Drepturilor Omului, sau este cerută de către Declarația Universală a Drepturilor Omului, sau Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, sau de alte convenții, cum este cea împotriva torturii, la care Moldova ar fi aderat?
 - Este calitatea asistenței juridice „practică și eficientă, nu teoretică și iluzorie”.^{1?}
9. Acest raport se axează pe a doua întrebare: caracterul practic și eficiența asistenței juridice garantate de stat. Anume această terminologie a fost utilizată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului atunci cînd ea s-a referit la calitatea asistenței juridice. Curtea a menționat cerințele articolului 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului într-un număr de cauze recente. Articolul 6 nu menționează calitatea în mod explicit, însă el înaintază anumite cerințe care direct solicită un nivel de competență pentru a face efectivă garantarea dreptului la o justiție echitabilă și, pe lîngă aceasta, aplicarea corectă a anumitor drepturi specifice, cum ar fi dreptul la condiții/înlesniri corespunzătoare pentru a pregăti cauza, precum și dreptul de a audia martori, stipulate de Articolul 6(3). La nivel general, ideea fundamentală a Articolului 6 este de a garanta „egalitatea armelor”, principiul unui echilibru dintre apărare și învinuire. Recent, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a început să se adîncească în ceea ce privește îndatoririle avocaților pe care statele trebuie să le garanteze. În cauza *Dayanan împotriva Turciei*, Curtea a exemplificat ceea ce era de așteptat:
- „... corectitudinea procesului impune ca acuzatul să poată obține întreaga gamă de servicii asociate specific cu asistența juridică. În această privință, avocatul trebuie să fie în stare să asigure, fără restricții, aspectele fundamentale ale apărării acelei persoane: discutarea cauzei, organizarea apărării, colectarea probelor în favoarea învinuitului, pregătirea pentru audieri/interogări, suportul acordat învinuitului în situația stresantă și verificarea condițiilor de detenție”.²

¹ Airey împotriva Irlandei [1979] 2 EHRR 305.

² *Dayanan împotriva Turciei* ECHR 13 January 2010, al 32.

10. Textul articolului 6 se conține în nota de mai jos.³ Efectul combinat al articolului și a deciziilor, similare celei în cauza *Dayanan*, constă în faptul că un set de criterii pot fi formulate și exprimate drept întrebări pentru a verifica eficacitatea practică (cu alte cuvinte, calitatea) asistenței juridice. Acestea implică atât cerințe față de competența avocatului, cât și față de mediul în care el activează. Ele ar include, doar ca un exemplu de anumite întrebări relevante care ar putea fi identificate, specifice pentru reprezentare și schițarea modului în care ar putea fi evaluată calitatea:
- (a) În acest caz, la general, a fost asigurată egalitatea armelor (referință la Articolul 6.1)?
 - (b) Procesul de judecată a fost echitabil (6.1)?
 - (c) Apărarea a menținut prezumția nevinovăției (sau, spre exemplu, avocatul prea ușor a acceptat vinovăția clientului (6.2)?
 - (d) Avocatul s-a asigurat ca învinuitul a fost informat cu privire la toate aspectele relevante care se referă la cauza în care el figurează în calitate de învinuit (6.3(a))?
 - (e) Au fost puse la dispoziție timp suficient și înlesniri necesare pentru pregătirea cauzei învinuitului (6.3(b))?
 - (f) Au fost audiați în modul corespunzător martorii învinuirii (6.3(c))?
 - (g) Au fost selectați și audiați în modul corespunzător martorii apărării (6.3(c))?
 - (h) Avocatul a discutat cauza în modul corespunzător cu învinuitul (*Dayanan*)?
 - (i) Avocatul a organizat cauza în modul corespunzător (*Dayanan*)?
 - (j) Avocatul a colectat toate probele în favoarea învinuitului (*Dayanan*)?
 - (k) Avocatul a susținut învinuitul în modul corespunzător (*Dayanan*)?
 - (l) Avocatul a verificat legalitatea detenției învinuitului (*Dayanan*)?
11. Aceste întrebări, care se referă la calitate, reies din analiza conținutului articolului 6 și a unei cauze examinate. Lista ar putea fi extinsă, astfel încât să acopere, spre exemplu, momentul în care asistența juridică a fost acordată pentru prima dată (subiectul unor hotărâri recente ale Curții Europene a Drepturilor Omului, care, conform hotărârii *Salduz împotriva Turciei*⁴, asistența juridică trebuie să fie acordată pînă la luarea oricăror depoziții care ar putea fi utilizate de învinuire în instanță, în esență - arestare); calitatea reprezentării în fața instanței și recomandări privind apelul. Importanța întrebărilor de mai sus în acest context este de a

³ 6.1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată pînă ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

- a. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;
- b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;
- c. să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;
- d. să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
- e. să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

⁴ Hotărârea Marelui Cameră, 27 Noiembrie 2008.

accentua faptul că, calitatea asistenței juridice nu este un concept abstract sau opțional. Mai jos vom examina aspecte ce țin de definiția calității.

12. Atît Uniunea Europeană, cît și ONU sunt implicate în activități pentru a specifica mai detaliat cerințele privind apărarea în cauzele penale. UE activează prin intermediul "Programului Stockholm", în care sunt incluse șase „Măsuri” strategice, care se referă la:
- i. Măsura A: Traducerea și interpretarea;
 - ii. Măsura B: Informarea despre drepturi și informarea despre învinuirile aduse;
 - iii. Măsura C: Asistența juridică și consultanța juridică;
 - iv. Măsura D: Comunicarea cu rudele, angajatorul și autoritățile consulare;
 - v. Măsura E: Garanții speciale pentru persoanele vulnerabile;
 - vi. Măsura F: Cartea verde cu privire la dreptul de a contesta motivele detenției.
- Cu excepția F, celelalte măsuri urmează să devină directive conform Tratatului de la Lisabona.
13. Măsurile A și B au fost convenite. Măsura C, cu privire la asistența juridică, a fost împărțită în C1 și C2 – C1- *dreptul la avocat* și C2- *dreptul la asistență juridică garantată de stat*. Măsurile sunt adresate statelor. Totuși, îndatoririle avocaților pot fi deduse astfel încît, dacă statul este obligat să permită ceva, avocatul este dator să acționeze în mod corespunzător. Spre exemplu, Măsura C1, în versiunea curentă examinată de către Consiliul, Comisia și Parlamentul European, impune accesul avocatului în anumite proceduri, specificînd clar că avocatul acționează în calitatea lui profesională atunci cînd beneficiază de acest acces:
- Persoana bănuită sau învinuită trebuie, să aibă, cel puțin, dreptul ca avocatul său să participe la următoarele acțiuni de anchetă sau de colectare a probelor, dacă asemenea acțiuni sunt prevăzute de legislația națională și dacă bănuitul sau învinuitul trebuie să participe la acțiunile respective: (i) prezentarea persoanei spre recunoaștere, (ii) confruntări, (iii) reconstrucții experimentale a locului faptei (*n.n.* – reconstituirea faptei).⁵
14. Astfel, dacă ar fi de schițat o listă a întrebărilor pentru verificarea calității asistenței juridice în oricare din statele care implementează prevederea de mai sus, aceasta ar putea include următoarele:
- Avocatul a asigurat că prezentarea persoanei spre recunoaștere și alte acțiuni procesuale au fost desfășurate la momentul potrivit?;
- Avocatul a consultat/informat clientul asupra avantajelor și dezavantajelor?;
- A fost asigurat faptul că acțiunea a fost desfășurată în modul corespunzător și, în general, ea a fost echitabilă?;
- Avocatul s-a asigurat că clientul a înțeles procedura?
15. În ceea ce privește CNAJGS, cel mai detaliat document este cel aprobat de către Adunarea Generală ONU la 20 Decembrie 2012: Principiile și Liniile directoare privind accesul la justiție în sistemele de justiție penală.⁶ La momentul potrivit, ar putea fi util pentru CNAJGS, poate cu susținerea PNUD, să organizeze o discuție internă asupra acestor Principii. Acesta ar fi un exercițiu de valoare pentru toate statele din regiune. Ele toate se confruntă cu probleme similare, deoarece sistemele de drept ale acestora încearcă să se rupă de modelul instaurat pe timpul dominației Uniunii Sovietice (vezi mai jos).

⁵ Consiliul Uniunii Europene, Președinția, *Propunerea de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul de a fi asistat de un avocat în cadrul procedurilor penale și dreptul de a comunica după arestare – General Approach*, 10467/12 (31 mai 2012) [DROIPEN 67 COPEN 129 CODEC 1459], Capitol 3, Articol 3(c).

⁶ http://www.uianet.org/sites/default/files/RES_GA_UN_121003_EN.pdf

16. Liniile directoare prezintă modalitatea de abordare a asistenței juridice garantate de stat, aprobată la nivel internațional, și oferă un alt punct de vedere decât cel prevăzut de legislația și cerințele naționale. Un exemplu al problematicilor abordate ar fi Principiul 11. El sugerează ca statele trebuie să întreprindă măsuri, în special pentru a oferi:
- i. asistență juridică efectivă în cauzele penale;
 - ii. asistență juridică efectivă pentru arestări și detenții nelegitime etc;
 - iii. coordonarea între agențiile și profesioniștii implicați în sistemul justiției;
 - iv. parteneriate cu asociații ale avocaților și juriștilor;
 - v. asistență parajuriștilor, atunci când e cazul;
 - vi. încurajarea asociațiilor de avocați de a elabora liste ale voluntarilor în cauzele penale;
 - vii. identificarea modalităților de motivare a avocaților pentru oferirea asistenței gratuite celor săraci și dezavantajați;
 - viii. încurajarea avocaților să organizeze circuite/deplasări naționale ale avocaților pentru oferirea asistenței juridice gratuite;
 - ix. servicii adecvate celor care s-ar putea confrunta cu discriminarea;
- precum și considerarea opțiunii de constituire a unui organ sau autoritate națională de asistență juridică garantată de stat, care:
1. este independent;
 2. are competența necesară pentru acordarea asistenței juridice;
 3. este capabil de a elabora o strategie pe termen lung privind asistența juridică;
 4. raportează periodic autorităților responsabile.

Calitatea: ce semnifică acest termen?

17. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a abordat conceptul calității într-o modalitate oblică, fapt documentat mai sus. Aceasta este rezultatul concentrării Curții asupra drepturilor persoanei și obligațiilor statului. Totuși, conceptul de calitate a serviciilor de asistență juridică garantată a fost explorat în mod direct într-un număr de jurisdicții, în special în Regatul Unit, unde cheltuielile înalte au încurajat solicitarea din partea Guvernului a unor mecanisme de garantare a calității. Astfel, există o varietate de abordări care se suprapun. Totuși, mecanismele care reies din programele de asistență juridică garantată de stat utilizează concepte care ușor diferă, pentru a atinge idei de bază ca cele care reies din analiza de mai sus. Spre exemplu, șapte chestiuni au fost inițial sugerate în cadrul proiectului-pilot privind evaluarea colegială (peer review), finanțat de către Fundația Soros Moldova.⁷ Acestea au fost:
- dosarul și strategia de apărare;
 - comunicarea;
 - acumularea informației și a faptelor;
 - consultanță și asistență;
 - calitatea asistenței;
 - eficiența;
 - aspecte etice.
18. O tipologie puțin diferită, elaborată în alte părți, este:
- Competența tehnică;

⁷ *Evaluarea colegială a cauzelor penale. Forma de evaluare colegială (Peer Evaluation of Criminal 'Cases Peer Review Form)*, Republica Moldova, 8 Noiembrie, 2011.

- Grijă bună pentru client;
- Utilitatea pentru client.⁸

19. În scopul acestui raport, cea mai eficientă analiză a calității poate consta în a o împărți conform următoarelor componente:

a. tehnică - e.g. menținerea corespunzătoare a dosarului, punctualitatea, organizarea eficientă.

Aceste aspecte urmează a fi monitorizate de către autoritatea finanțatoare (e.g. CNAJGS) pentru justificarea remunerării.

b. etică - e.g. evitarea completă a corupției, dar și respectarea interesului suprem al clientului, identificarea cu succes a conflictelor de interese și soluționarea corespunzătoare a acestora.

Această chestiune ține de competența Uniunii Avocaților.

c. profesională/practică - e.g. considerarea legislației relevante, identificarea strategiei aplicabile, comunicarea cu clientul, acumularea probelor, asigurarea faptului că instrucțiunile clienților sunt urmate.

Această chestiune la fel ține de competența Uniunii Avocaților, în calitate sa de purtător al standardelor profesiei de avocat. Cu toate acestea, se poate întâmpla, după cum a avut loc în jurisdicțiile din Marea Britanie, ca CNAJGS sau omologul acestuia să aibă un rol în formularea recomandărilor privind necesitățile și încurajarea Uniunii Avocaților să adopte standarde pe care le acceptă. Sistemul de asistență juridică garantată este un finanțator important al serviciilor juridice și, astfel, are un rol major în ceea ce privește standardele la care aceste servicii se raportează.

Este calitatea asistenței juridice o problemă în Moldova?

20. Studiile anterioare au constatat că, calitatea asistenței juridice este o problemă în Moldova. Un raport din 2009 a menționat:

Baroul de avocați și sistemul de asistență juridică garantată de stat încă nu prestează asistență juridică adecvată. Baroul suferă din cauza poziției de inegalitate în raport cu organele care efectuează urmărirea penală și procurorii, precum și a tratamentului neadecvat din partea funcționarilor din sistem. Avocaților, de asemenea, le lipsește o cultură de apărare activă. Fenomenul avocaților „de buzunar” subminează credibilitatea tuturor avocaților. În plus, noul sistem de asistență juridică se află în faza incipientă și urmează de văzut dacă acesta va avea succes în extinderea accesului avocatului la clientul reținut și dacă va îmbunătăți calitatea de reprezentare juridică în sistemul de justiție penală. Desigur, fără o finanțare adecvată și mecanisme de asigurare a calității corespunzătoare, acest obiectiv nu poate fi realizat.⁹

21. În principiu, este admis faptul că asistența juridică garantată de stat s-a ameliorat de atunci. Totuși, un studiu din 2012 a relatat că:

⁸ Mayson S *Asistența Juridică în Cauze Civile: Încadrarea cercului (vicios) (Civil Legal Aid: squaring the (vicious) circle)* Legal Services Institute, Septembrie 2010, citat în: Legal Services Consumer Panel *Quality in Legal Services* Noiembrie 2010.

⁹ Fundația Soros Moldova *Performanțele justiției penale prin prisma drepturilor omului: evaluarea procesului de transformare a sistemului de justiție penală în Republica Moldova 2009*, p. 70.

Sunt necesare mai multe mecanisme de monitorizare a calității. CNAJGS însuși admite în raportul său anual pe 2011 că asistența juridică acordată de avocații din sistem nu atinge așteptările calitative ale Consiliului.¹⁰

22. Sistemul justiției din Republica Moldova, în totalitate, se pare că luptă pentru credibilitate în rândul cetățenilor Republicii Moldova. Un studiu din 2011 a relatat:

Mai puțin de o treime din respondenții acestui sondaj consideră că sistemul de justiție este fie foarte eficient (6,4%), fie oarecum eficient (23,7%). Mai mult de jumătate din respondenți (51,6%) consideră că sistemul moldovenesc de justiție este favorabil celor cu mai mulți bani. Alți 24,7% sunt, oarecum, de acord cu această afirmație.¹¹

23. Cea mai recentă și mai profundă cercetare asupra funcționării sistemului de justiție penală în Moldova din perspectiva apărării a făcut parte dintr-un studiu cuprins într-o examinare mai amplă a acestei chestiuni în patru state din Europa Centrală și de Est.¹² Cercetarea a repetat metodologia utilizată într-un studiu precedent, care includea 10 state (nouă din Europa și Turcia), finanțat de către Comisia Europeană, care s-a bucurat de o apreciere pozitivă.¹³ Astfel, Studiul Est European a urmat metodologia testată deja: el a și fost condus de doi membri din echipa inițială. Recomandările ce țin de Moldova s-au referit la următoarea necesitate:

De a ameliora calitatea asistenței juridice garantate de stat prin dezvoltarea standardelor de calitate și a mecanismelor de asigurare a calității pentru avocați, asigurându-se echilibrul corespunzător între dreptul la o apărare competentă și independența avocaților. De a asigura faptul că schema de remunerare pentru avocați corespunde asistenței juridice solicitate, oferind o motivare suficientă pentru o apărare activă.¹⁴

Autorul a mai remarcat:

Legea cu privire la avocatură conține un articol cu privire la „calitatea asistenței juridice”, care stipulează că asistența juridică acordată de către avocat trebuie să corespundă bunelor practici profesionale în materie juridică, normelor materiale și procedurale și să rezulte dintr-o conduită profesională și corectă. Această cerință poate fi ulterior utilizată pentru dezvoltarea mecanismelor de asigurare a calității în cadrul profesiei.¹⁵

24. Studiul asupra Moldovei menționează următoarea idee generală:

Din perspectiva învinutului, principalele probleme la etapa urmăririi penale se referă la numirea cu întârziere a avocatului, arestări nejustificate, accesul întârziat la materialele

¹⁰ M. Gramatikov și N. Hriepivski. *Evaluarea asupra impactului Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat din Republica Moldova* 2012.

¹¹ M. Gramatikov. *Probleme cu caracter juridic ale populației din Republica Moldova cu soluții și fără* 2011, p.10,11.

¹² N. Hriepivski capitolul 6 “Moldova” în E Cape și Z Namaradze *Apărarea penală efectivă în Europa de Est* Rețeaua Reformatoilor în materie de Asistență Juridică Garantată de Stat, 2012, care include Bulgaria, Moldova, Lituania și Ucraina.

¹³ E. Cape, Z. Namaradze, T. Spronken și R. Smith. *Apărarea penală efectivă în Europa*, Intersentia, 2010

¹⁴ După cum e redat mai sus în 12, p. 336.

¹⁵ P. 331, După cum e redat mai sus.

dosarului, mandatele de arestare preventivă nejustificate și competențele foarte limitate ale apărării de a colecta probe.¹⁶

25. Raportul a formulat aceste observări în contextul unei critici mai ample aduse calității asistenței juridice în general:

Avocații, inclusiv cei care prestează servicii de asistență juridică garantată de stat, au fost criticați de-a lungul anilor pentru calitatea proastă a serviciilor prestate. Acest fapt a fost unul din motivele principale pentru inițierea reformei asistenței juridice care a culminat cu adoptarea, la 26 iulie 2007, a Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat. Totuși, calitatea scăzută a reprezentării juridice depășește sfera asistenței juridice garantate de stat și este caracteristică întregului sistem. Spre exemplu, ținerea dosarelor pe clienți încă nu este o regulă bine determinată pentru avocați. Unii avocați încă acceptă să reprezinte clientul în instanța de apel fără să se întâlnească cu acesta măcar o dată pînă la ședința de judecată. Încă nu este vizibilă presiunea colegilor pentru a pune capăt activității "avocaților de buzunar", care prejudiciază nu doar drepturile învinuitului, dar și reputația întregii profesii de avocat. Se mai întîlnesc cazuri cînd avocații garantați de stat continuă să ceară clienților bani suplimentari sau îi încurajează să încheie contract. Situația dată se datorează, în special, unei structuri organizatorice defectuoase a Uniunii Avocaților, lipsei unei instruirii primare și continue, criteriilor de admitere nesatisfăcătoare, lipsei unui mecanism disciplinar funcțional și lipsei altor mecanisme funcționale de asigurare a calității în cadrul profesiei.... Deși responsabilitatea avocaților garantați de stat a sporit după adoptarea Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat, în special datorită mecanismului de monitorizare a calității al CNAJGS, percepția generală a calității avocaților garantați de stat încă nu este foarte pozitivă. De facto, avocatura la general duce lipsă de standarde de calitate formulate adecvat și mecanisme de asigurare a calității asistenței juridice acordate de către avocați, inclusiv avocații garantați de stat.¹⁷

26. Aproape toți cei cu care ne-am întîlnit au exprimat o îngrijorare cu privire la calitatea asistenței juridice, care corespunde celor expuse mai sus, deși majoritatea au fost de acord că situația dată s-a ameliorat în ultimii ani și afirmațiile diferitor observatori puțin diferă:
- Ofițerii de urmărire penală au remarcat întârzieri ale avocaților în reprezentarea învinuiților reținuți, care așteaptă să fie interogați;
 - Membrii CNAJGS consideră că, în general, calitatea s-a ameliorat, dar anumite chestiuni încă trebuie rezolvate;
 - Reprezentanții Uniunii Avocaților au admis că unii membri ai Uniunii, cu practică privată, acordînd asistență juridică garantată de stat, nu țineau dosare pe cauze. Lor li s-a cerut să facă acest lucru și ei au început să se conformeze. Se pare, totuși, că unii încă nu s-au conformat.
 - Se pare că Oficiile Teritoriale (ale CNAJGS) monitorizează doar elementele „externe” ale calității tehnice, e.g. dacă a avut loc participarea avocatului sau nu etc.
 - Managementul sistemului de asistență juridică garantată de stat sugerează că a existat o problemă cu selectarea avocaților care să presteze asistența juridică garantată de stat. Avocații recent admiși în profesie, care nu aveau altă activitate, acceptau să acorde asistență juridică garantată de stat pentru a avea un venit, atunci cînd dețineau puține cunoștințe practice în acest domeniu. Grupul de lucru, incluzînd Uniunea Avocaților, nu a

¹⁶ P. 272 vezi mai sus.

¹⁷ P. 330 vezi mai sus.

reușit încă să convină asupra criteriilor de selectare, Uniunea fiind reticentă să accepte alte restricții pentru profesare, impuse de altcineva decât de un organ profesional;

- Unii practicieni au remarcat o problemă sistemică în studiile juridice. La absolvirea facultății, proaspeții juriști dădeau dovadă de cunoștințe teoretice temeinice, însă le lipseau abilitățile practice;
- S-au menționat deficiențe în ceea ce privește actualizarea avocaților cu referire la modificările legislative. Legislația Moldovei a fost modificată frecvent și avocaților le-a fost greu să implementeze noutățile legislative pe măsură ce acestea intrau în vigoare;
- Nivelul scăzut de remunerare, și, în special, limitarea remunerării maxime la 200 MDL pentru o cauză pe zi, cu anumite sporuri limitate, a fost percepută de către practicieni drept arbitrară, injustă și drept un factor demotivant pentru întreprinderea acțiunilor necesare din numele clientului. Aceasta ar mai putea contribui la un anumit nivel de evaziune (recurgerea la anumite tertipuri). S-a menționat că ratele de remunerare privată sunt mult mai înalte, iar o persoană a sugerat că diferența ar fi chiar de zeci de ori;
- În unele regiuni din afara Chișinăului s-a constatat o insuficiență de avocați care ar dori să se ocupe de cazurile de asistență juridică garantată de stat. Acest fapt a dus la lipsa posibilității reale de a alege. Se pare că au existat două cazuri când Oficiile Teritoriale ale CNAJGS și-au realizat dreptul de a solicita unui avocat, în lipsă de alternativă, să se ocupe gratuit de caz;
- Unii practicieni au criticat calitatea avocaților, în special a celor care au fost admiși în profesie prin filiera a zece ani de experiență profesională, persoane/juriști care au fost anterior judecători sau procurori. S-a sugerat că acești avocați reprezintă în mod disproporționat sursa îngrijorărilor în ceea ce privește etica profesională și competența. Probabil previzibil, însă cei care au fost judecători și procurori au negat vehement această idee;
- S-a sugerat de către unii interlocutori că Uniunea Avocaților a fost puțin preocupată de calitatea serviciilor prestate de membrii săi; E de la sine înțeles că Uniunea Avocaților a văzut lucrurile diferit.
- Un judecător pensionat a relatat că erau frecvente cazurile când, în opinia sa, avocații erau neglijenți. Deseori ei aveau toate documentele necesare, inclusiv hotărârile relevante ale instanței.
- Fundația Soros Moldova a catalogat calitatea asistenței juridice drept o chestiune problematică; a finanțat un proiect privind asigurarea calității prin evaluarea colegială (peer review); și-a asumat angajamentul de a reveni la acest subiect în următorii ani.
- ABA ROLI a precizat că instruirea practică pentru avocați este o chestiune problematică și a realizat unele proiecte pentru a o aborda, de exemplu, prin finanțarea cursurilor pentru avocați cu instructori din străinătate.

27. Cu începere din luna ianuarie 2012, asistența juridică garantată de stat s-a extins și asupra cauzelor civile. Nu am fost în stare să ne formăm o imagine cuprinzătoare asupra calității asistenței juridice garantate în materie civilă, deși o chestiune menționată frecvent a fost necesitatea unor instrucțiuni mai clare asupra cauzelor civile care cad sub incidența asistenței juridice garantate de stat. În faza sa inițială, preluarea asistenței juridice civile garantate pare anevoioasă și întâmplătoare. Pe lângă aceasta, se pare că au fost unele cazuri în care asistența juridică a fost acordată în situații care nu par a fi prioritare.

Constatări referitoare la calitate

28. În baza la ceea ce ni s-a comunicat, studii precedente, și experiența noastră cu privire la sistemul justiției penale din Moldova, suntem dispuși să afirmăm că:
- Considerăm că, calitatea serviciilor de asistență juridică s-a îmbunătățit considerabil pe parcursul ultimilor cinci ani, drept rezultat al activității CNAJGS, pilotării evaluării colegiale și a experienței mai bune a avocaților;
 - Poate exista, deopotrivă, un decalaj în ceea ce privește calitatea în rândul avocaților. La sigur, un astfel de decalaj se afirmă că există între avocații cu practică privată și cei remunerați din fondurile publice – în special de către înșiși avocații privați. Totuși, este posibil ca avocații publici să presteze servicii mai bune decât cei remunerați pentru fiecare cauză în parte. Ar putea confirma cele expuse un celebru studiu din New York, unde autorii au comparat serviciile prestate de Societatea pentru Asistență Juridică Gratuită (cu avocați salariați) cu cele prestate de către avocații privați, remunerați pentru fiecare cauză în parte.¹⁸ Concluziile totuși au fost contestate aprig de către practicieni. O opinie generală: foarte probabil că există o diferență între calitatea avocaților care acordă permanent asistență juridică garantată de stat și a celor care preiau cauze doar ocazional.
 - Unele probleme ar putea fi cauzate de remunerarea redusă a celor care acordă asistență juridică garantată de stat, însă, în același timp, se pare că există o lacună în instruirea avocaților noi, care acordă asistență juridică garantată, care nu depinde de nivelul de remunerare;
 - Este probabil ca situația în cauzele civile să fie la fel ca și în cele penale, deși nu am întâlnit nici o probă și am auzit foarte puține comentarii. Totuși, ținând cont de diversitatea acestora, spectrul calității ar putea fi și mai divers.
 - Problematika calității asistenței juridice garantate de stat este strâns legată de problematica calității serviciilor juridice la general, în măsură în care există un deficit de formare a abilităților practice la persoanele care intră în profesie.

Ce urmează a fi făcut?

29. Problematika îmbunătățirii calității necesită a fi considerată atât în raport cu:
- Asistența juridică garantată de stat; cât și cu
 - Activitatea de avocat în general.
30. Proiectul se axează în special pe asistența juridică garantată de stat, dar, de fapt, aceste două chestiuni sunt interconectate și îmbunătățirea activității de asistență juridică garantată de stat trebuie percepută într-un context mai general.

Constrângerile contextului

31. Orice sugestie pentru reformă trebuie să fie practică și să se bazeze pe ceea ce a fost deja decis ca și direcție prioritară. Acestea reies din:
- cadrul legislativ existent;
 - cadrul strategic existent, elaborat de către Guvern și alte agenții guvernamentale, cum este CNAJGS;
 - interesele instituționale existente;

¹⁸ *Apărarea în procesul penal a săracilor în New York* M McConville and M. Mirsky, Centre for Research into Crime and Justice, 1989.

- finanțe.

32. Asistența juridică garantată de stat este reglementată prin Legea din 2007 cu modificările ulterioare. Ea stipulează diverse obligațiuni referitoare la calitatea serviciilor și rolul diferitor actori în raport cu asemenea aspecte precum ar fi selectarea avocaților garantați de stat. În special:

- i. Articolul 4 stabilește principiile asistenței juridice garantate de stat și anume competența profesională a persoanelor care acordă asistența juridică garantată de stat, precum și calitatea, eficiența, cost-eficiența serviciilor prestate;
- ii. Articolul 9 atribuie Ministerului Justiției datoria de monitorizare a procesului de evaluare a calității asistenței juridice garantate de stat;
- iii. Articolul 10 atribuie Uniunii Avocaților următoarele funcții:
 - a) Participă la elaborarea criteriilor de selectare a avocaților care să acorde asistența juridică garantată de stat;
 - b) Participă la stabilirea criteriilor de evaluare a calității asistenței juridice garantate;
 - c) Participă la monitorizarea activității avocaților care acordă asistență juridică garantată;
 - d) Aplică sancțiuni disciplinare avocaților, în condițiile Legii cu privire la avocatură și ale prezentei legi.
- iv. Articolul 12(1) atribuie CNAJGS sarcini care includ asigurarea „instruirii inițiale și continue, inclusiv prin intermediul Institutului Național al Justiției, a persoanelor antrenate în sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat”, generalizarea practicii de implementare a prezentei legi și elaborarea recomandărilor în vederea aplicării ei uniforme. Începând cu iulie 2012, aceasta este obligația directorului executiv;
- v. Articolul 12(2) atribuie CNAJGS competențe care, în domeniul dezvoltării și aprobării calității, includ; stabilește modul de desfășurare a concursurilor de selectare a avocaților care să acorde asistență juridică calificată; stabilește și periodic revizuieste standardele de activitate și de perfecționare profesională a avocaților, para-juriștilor, altor categorii de persoane care acordă asistență juridică garantată de stat; stabilește, în coordonare cu Uniunea Avocaților, criteriile de evaluare a calității asistenței juridice garantate de stat și monitorizează procesul de acordare a asistenței juridice calificate, iar pentru directorul executiv – organizarea procesului de evaluare a calității asistenței juridice garantate de stat, acordate de persoanele autorizate.

33. Astfel, într-un mod logic, cadrul legislativ stabilește următoarele:

- Principiul calității;
- Responsabilitatea Ministerului Justiției pentru monitorizarea procesului de asigurare a calității;
- Dreptul Uniunii Avocaților de a participa la elaborarea criteriilor de selectare, determinarea criteriilor de calitate, monitorizarea avocaților și îndatorirea de a aplica sancțiuni disciplinare, dacă este cazul;
- Competența CNAJGS de a decide asupra metodei de selectare; elaborarea, în comun cu Uniunea Avocaților, și monitorizarea ulterioară a criteriilor de calitate a asistenței

juridice garantate de stat; stabilirea standardelor și instruirea prestatorilor de asistență juridică garantată de stat.

34. Există mai multe prevederi subordonate legii, inclusiv hotărârea CNAJGS din 5 iunie 2008, care reglementează procedura de selectare a avocaților care vor acorda asistență juridică garantată de stat. Aici se prevede un concurs pentru accesul în schema de asistență juridică garantată de stat, bazat pe competiție deschisă, merit, transparență și nediscriminare.¹⁹
35. Ultimul element important al cadrului normativ existent este oferit de către planurile în vigoare ale Ministerului Justiției și CNAJGS, în special cele ale Ministerului. Cele mai relevante se conțin în Pilonul 3 al Strategiei de Reformare a Sectorului Justiției, elaborată de Ministerul Justiției și adoptată de Parlament. Aici se conțin angajamente în ceea ce privește:
- 3.1.2. Îmbunătățirea calității și a accesibilității serviciilor de asistență juridică garantată de stat (cauze penale și nepenale) – angajamentul pentru asigurarea „instruirii avocaților publici și a altor avocați care acordă asistență juridică garantată de stat”.
- La fel, sunt relevante:
- 3.2.2. Elaborarea standardelor de calitate pentru serviciile prestate de reprezentanții profesiilor conexe sistemului justiției;
- 3.2.5. Asigurarea instruirii inițiale și continue a reprezentanților profesiilor conexe sistemului justiției, inclusiv a instruirii continue în comun, cu extinderea rolului Institutului Național al Justiției;
- 3.2.4. Stabilirea unor criterii clare și transparente, bazate pe merit, de accedere în profesie;
- 3.2.6. Promovarea și implementarea standardelor etice în exercitarea profesiilor conexe sistemului justiției.
36. Astfel, cadrul legislativ și regulatoriu aprobat prevede:
- O anumită formă/metodologie de selectare a avocaților în domeniul asistenței juridice garantate de stat;
 - Un anumit nivel de instruire, cel puțin, în partea ce ține de Institutul Național al Justiției;
 - O formă de asigurare a calității, care include monitorizarea;
 - Încurajarea și aplicarea standardelor etice acceptabile de către avocați în general, și prestatorii de asistență juridică garantată de stat în special.

Criterii de selectare

37. Un grup de lucru alcătuit din reprezentanții Uniunii Avocaților, CNAJGS și avocați publici lucrează asupra criteriilor de selectare. Au fost elaborate un șir de cerințe care includ și experiența anterioară acumulată. Grupul de lucru abia a început să se convoace, dar există opinii că ar putea fi dificil să se ajungă la un numitor comun. Dacă este adevărat, poate ar fi cazul ca Ministerul Justiției să specifice că grupul trebuie să ajungă la o înțelegere într-o perioadă determinată de timp, de exemplu în trei luni. În lipsa unui consens, CNAJGS are puterea de a lua decizia asupra criteriilor de selectare.
38. Mai sus au fost identificate trei elemente ale calității:
- tehnic;
 - etic;

¹⁹ Punctul 9.

- profesional/practic.

39. Criteriile de selectare trebuie să includă aceste elemente. Este rezonabil ca CNAJGS să insiste asupra următoarelor:
- Solicitantul să cunoască care sunt cerințele administrative ce urmează a fi îndeplinite;
 - Să nu existe îngrijorări din punct de vedere etic sau disciplinar, e.g. nu există constatări negative în cadrul procedurilor disciplinare, inițiate de Uniunea Avocaților, și nu sunt proceduri disciplinare pendinte;
 - Solicitantul să demonstreze un nivel minim acceptabil de abilități profesionale și practice.

Necesitatea unui curs practic de instruire

40. Odată cu aprobarea criteriilor de selectare, urmează a fi abordată o problemă mai sistemică cu noii practicieni. Avocații recent admiși în profesie deprind abilitățile practice și profesionale mai degrabă pe seama clienților reali, decât prin intermediul unei instruirii anterioare. Perioada de stagiu profesional ne-a fost descrisă drept neuniformă, dependentă, în mare măsură, de interesele și capacitățile mentorului (avocatului îndrumător) și, mai cu seamă, orientată pe observare decât pe instruire prin activități practice. Drept rezultat, avocații recent admiși în profesie luptă pentru a obține abilitățile practice necesare pentru activitatea lor. Aceasta este o problemă generală, dar este deosebit de stringentă pentru CNAJGS, deoarece mulți avocați tineri își încep cariera și obțin primele surse de venituri activând pentru CNAJGS.
41. Actualmente, noii practicieni sunt intervievați de către directorul executiv al CNAJGS, aceasta fiind o formă minimă de verificare și o oportunitate de a-i informa sumar despre cum funcționează sistemul. Conversația respectivă ar putea fi extinsă pînă la nivelul unui curs organizat, care să acopere cerințele administrative și abilitățile necesare pentru a acorda asistență juridică garantată de stat.
42. După ce va fi elaborat, cursul de pregătire în domeniul asistenței juridice garantate de stat ar putea deveni parte obligatorie a instruirii juridice continue de cel puțin 80 de ore, pe care avocații-stagiari trebuie să le acumuleze pe parcursul stagiului. Astfel, avocații-stagiarii ar absolvi acest curs pînă la admiterea în profesie. În mod sigur, existența unui curs atractiv ar putea fi benefică atît pentru moralul, cît și pentru imaginea sistemului de asistență juridică garantată de stat.
43. Un asemenea curs de instruire trebuie să fie bine organizat, plăcut și să se concentreze asupra necesităților practice ale celor care acordă asistența juridică garantată de stat. Nu are nici un rost organizarea unui curs care ar fi perceput doar ca o barieră birocratică care urmează a fi depășită.
44. Un prim pas neformal ar fi încurajarea avocaților-stagiari și a practicienilor interesați să se întîlnească pentru a discuta ce fel de curs de instruire ar susține. CNAJGS urmează să realizeze o mare parte din munca preliminară, decizînd, prin tabela de selectare pe care a elaborat-o, ce ar dori să verifice. Grupul în cauză ar putea fi susținut de PNUD, pentru a identifica tipul de instruire în care ar fi interesați membrii săi, luînd în calcul aptitudinile cerute în alte state. Sensul acestei intervenții ar fi de a elabora ceea ce ar fi util pentru Moldova, ținînd cont de exemplele din străinătate. Asistența unui grup de avocați pentru a schița/dezvolta cuprinsul unui asemenea program de instruire ar putea fi utilă pentru

consolidarea capacităților interne ale avocaturii de a susține reformele și de a influența atât Uniunea Avocaților, cât și CNAJGS.

45. Mandatul CNAJGS include componenta de instruire și el ar trebui să caute oportunități de implementare a acesteia. Există mai multe modalități de realizare a ei. Activitatea preliminară a grupului sugerat mai sus ar putea fi utilă. Grupul ar putea determina CNAJGS să țină cont de propunerile sale. În orice caz, ar fi de dorit ca CNAJGS să-și lărgască capacitățile prin extinderea rolului său în organizarea instruirilor. CNAJGS rămâne să decidă modalitatea optimă de realizare a acestui lucru. Deși există constrângeri clare în ceea ce privește timpul disponibil al membrilor Consiliului, aceștia fie pot decide de sine stătător asupra duratei unui asemenea curs de instruire, asupra conținutului și a modalității de a suporta cheltuielile, fie pot institui un comitet pentru instruire, care s-ar ocupa de aceste chestiuni. În fruntea comitetului ar putea fi ales un membru al Consiliului sau un avocat public cu o experiență profesională substanțială, pentru a asigura caracterul practic al acestui curs. Comitetul ar putea sugera durata potrivită a cursului. Un număr de 20 ore ar putea fi un minim acceptabil, însă cu cât va fi mai lung cu atât mai bine. Costurile ar trebui să fie moderate dar, numărul de participanți în fiecare grup ar trebui să fie păstrat la un nivel rezonabil, pentru a facilita exercițiile individuale și în grup. Ar fi important ca instruirea să fie percepută drept un întreg coerent, care ar oferi participanților suficiente abilități și cunoștințe pentru a se implica în asistența juridică garantată de stat, dispunând deja de un nivel de competență, încredere și îndemânare. În ceea ce privește costurile, Uniunea Avocaților ar putea contribui cu o parte din taxele plătite de către avocații-stagiari, iar acestea ar putea fi suplinite prin contribuții din partea Ministerului Justiției. O mică parte, dar nu mai mult decât este posibil, ar putea fi acoperită de către avocații-stagiari. S-ar putea întâmpla ca un donator să accepte să acopere cheltuielile pentru inițierea unui asemenea curs. ABA ROLI a fost activ în acest domeniu. În caz de succes, Uniunea Avocaților ar putea introduce un asemenea curs de instruire pentru toți avocații-stagiari (vezi mai jos), iar participarea Uniunii la planificarea cursului de instruire privind asistența juridică garantată de stat ar avea o valoare deosebită. Unul din obiectivele PNUD, în acordarea asistenței pentru elaborarea cursului de asistență juridică garantată de stat ar fi ca acesta să fie atât de atractiv, încât să fie extins și în restul profesiei. Dacă va fi util, atunci toți avocații-stagiari vor dori ceva similar.
46. Elementele unui curs de instruire de acest gen ar putea fi schițate din surse variate, care ar include:
- Sugestiile avocaților-stagiari și ale practicienilor din cadrul Biroului Avocaților Publici, ale altor avocați publici și practicieni în domeniul asistenței juridice garantate de stat;
 - Lucrul deja efectuat în ceea ce privește evaluarea colegială (peer review), finanțat de către Fundația Soros Moldova, întrucât aceasta presupune că au fost identificate elementele de bază ale calității la preluarea unei cauze;
 - Recomandări privind cele mai bune practici, precum ar fi *Ghidul privind apărarea în cauza penală*, elaborat de către Biroul Avocaților Publici, sau *Ghidul privind minorii*, elaborat de UNICEF;
 - Contribuția Uniunii Avocaților;
 - O posibilă contribuție din partea PNUD prin prezentarea pentru dezbateri a unor modele de instruire asemănătoare din alte state.
47. Există diverse modele pentru organizarea modulului „abilități” în cadrul unui curs de instruire de acest gen. Drept exemplu ar fi detaliile cursului curent de abilități profesionale

obligatoriu pe perioada de instruire a avocaților consultanți (solicitors) englezi, care sunt incluse în Anexa 4. Acestea cuprind: Abilități financiare și de afaceri - 18 ore; Abilități de reprezentare și comunicare - 18 ore; Deservirea clientului și standarde profesionale - 12 ore. Ele urmează și completează un curs de un an în activitatea/practica juridică.

48. Un astfel de curs de instruire ar aborda preocupările legitime și statutare atât ale Uniunii Avocaților, cât și ale CNAJGS. Dacă ideea ar prezenta interes pentru Ministerul Justiției, atunci acesta ar putea indica ca un astfel de curs să fie elaborat într-o anumită perioadă de timp, de exemplu - în decurs de șase luni. În cadrul acestei perioade, CNAJGS i se va solicita să convină programul cursului de instruire cu toate părțile interesate relevante. Dacă aceasta se dovedește a fi dificil și Ministerul Justiției a căzut de acord că există nevoia unui curs de instruire, atunci CNAJGS ar putea fi autorizat să continue activitatea respectivă în orice circumstanțe.
49. S-ar putea întâmpla că CNAJGS a sesizat avantajele unui astfel de curs de pregătire, dar, din diverse motive, nu este capabil să promoveze ideea în viitorul apropiat. În acest caz, PNUD, în asociere cu alte organizații orientate pe îmbunătățirea abilităților (inclusiv ABA ROLI și Fundația Soros Moldova), precum și cu orice grup de avocați și avocați-stagiari, ar putea juca un rol important în elaborarea unui asemenea curs de instruire, care ar putea fi opțional. Experiența ABA ROLI și a altor organizații, precum UNICEF, pare să constate existența unui interes în instruire la un număr rezonabil de avocați-stagiari și avocați.
50. Ideea este mai largă. Există pericolul ca cerința calității să fie percepută drept o problemă de control sau de „constrângere”. Cu toate acestea, calitatea este mai degrabă o problemă de cultură și de educație/instruire în cadrul preocupării de a acorda eficient servicii de asistență juridică. Practicienii asupra cărora se insistă trebuie să privească subiectul îmbunătățirii calității nu ca pe o amenințare sau obstacol, ci drept o oportunitate de a îmbunătăți performanța lor profesională. Dacă CNAJGS ar putea să-și construiască o reputație privind acordarea sau încurajarea unei instruiți excelente, acest fapt ar putea diminua prejudecățile inevitabile în cadrul profesiei provocate de ratele de remunerare, care întotdeauna tind să fie mai mici decât în cadrul practicii private. Și, într-un context pe cât se poate de cinic, CNAJGS ar putea constata că o investiție relativ neînsemnată în instruire sau simpla încurajare a acesteia ar putea rezulta în dividende financiare practice prin creșterea ratei de reținere a avocaților în sistemul de asistență juridică garantată de stat, care, altfel, s-ar transfera în sectorul privat după constituirea lor profesională prin intermediul asistenței juridice garantate de stat.
51. Preocuparea directă cu instruirea atât la etapa de preselecție, cât și cea continuă, ar plasa ulterior CNAJGS în avanpostul îmbunătățirilor privind calitatea întregii avocaturii.
52. Ne-a fost relatat un detaliu, care uneori împiedică instruirea practică a avocaților-stagiari în materie de justiție penală. Articolul 67 din Codul de Procedură Penală îi limitează pe acei care pot participa într-un proces penal la **avocați** și la **alte persoane** „abilitate prin lege cu atribuții de apărător.” Ar fi păcat ca această prevedere să fie interpretată – după cum se pare că se întâmplă uneori – că ar interzice totalmente implicarea avocaților-stagiari în pregătirea dosarului penal. Nu se pare că o astfel de limitare necesită să fie dedusă din formularea acestui Articol, care, la sigur, nu presupune că un avocat-stagiari nu ar putea, spre exemplu, să ia o declarație sau să asiste într-un alt mod sub supraveghere corespunzătoare

la pregătirea cauzei– deși, desigur, ar fi regretabil, dacă aceasta ar conduce la o diminuare a calității asistenței juridice.

Selectarea

53. Una dintre problemele care împiedică procesul de selectare a avocaților care să acorde asistență juridică garantată de stat este numărul redus de avocați disponibili în unele regiuni periferice ale țării. Acest fapt creează dificultăți, dar nu ar trebui să fie acceptat drept impediment pentru introducerea selectării ca și principiu. În cazul în care deține resursele necesare, CNAJGS ar putea să desemneze avocați publici, care să facă naveta pentru a acoperi cu servicii de asistență juridică aceste regiuni. Ca alternativă, ar putea, în cazuri extreme, să renunțe la criteriile de selectare pentru regiunile în care, altfel, nu ar exista prestatori de asistență juridică garantată de stat. O abordare mai dură ar fi de a insista asupra întrunirii criteriilor de selectare, care pe departe sunt oneroase, sub riscul de a achita un tarif mai redus în cazul în care avocatul nu corespunde acestor criterii.

Asigurarea continuă a calității

54. O recomandare a studiului privind impactul Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat este, după cum urmează:

CNAJGS ar trebui să inițieze între principalii actori implicați o discuție cu privire la sistemele posibile de monitorizare și asigurare a calității. Unele dintre sistemele ce ar putea fi luate în calcul sunt: evaluarea colegială de către însuși avocați, standarde și referințe de calitate, licitație competitivă, acordarea statutului de furnizor de încredere, sondaje privind nivelul de satisfacție a clientului etc. Monitorizarea permanentă de către Oficiile Teritoriale a acurateței dosarelor pe cauză și a conformității cu procedurile de raportare urmează a fi continuată. Implicarea altor actori în dezvoltarea unui sistem de asigurare a calității este o altă cale de explorat. Capacitatea și mandatul CNAJGS sunt insuficiente pentru a aduce schimbări vizibile în calitatea asistenței juridice garantate de stat. De aceea, implicarea Uniunii Avocaților este crucială în această privință. Uniunea Avocaților a fost oarecum reticentă la început față de reforma sistemului de asistență juridică garantată de stat, dar acum pare a aprecia valoarea unei instituții specializate care să administreze acest sistem. Acum, când faza inițială a implementării LAJGS este finalizată, este recomandat ca Uniunea Avocaților și CNAJGS să colaboreze pentru creșterea calității. O modalitate de a asigura acest lucru în termen scurt ar fi elaborarea unor ghiduri practice pentru avocați și cetățeni și a unor mecanisme de asigurare a calității, de exemplu - urmând proiectul FSM, care a detaliat conceptul și recomandările în vederea instituirii metodei evaluării colegiale (peer-review) în cauzele penale.²⁰

55. Într-o anumită măsură, calitatea asistenței juridice garantate se va asocia cu remunerarea. O plată bună tinde să coreleze cu o calitate bună, deși nu neapărat o determină. Nivelul de remunerare ar putea avea nevoie de reconsiderare. În special, limita zilnică a câștigurilor – MDL 200, plus anumite sporuri în circumstanțe limitate – ar trebui revăzută, dacă acest fapt poate fi efectuat printr-o metodă care să încurajeze acțiuni corespunzătoare într-o anumită cauză, fără însă a "stoarce" sistemul de asistență juridică garantată de stat. CNAJGS dispune deja de proceduri de monitorizare a calității tehnice în termeni de ținere a

²⁰ M. Grammatikov și N. Hriepivski, p. 44.

dosarului/evidenței. Înlăturarea plafonului zilnic pentru acțiunile remunerate ar putea simplifica procesul de monitorizare.

56. CNAJGS ar trebui să încurajeze ghidurile de bune practici de genul celui elaborat de către Biroul Avocaților Publici și publicat de către Uniunea Avocaților în buletinul său. Comitetul pentru instruire al CNAJGS, recomandat mai sus, ar putea să examineze care alte ghiduri ar putea fi utile.
57. Este preferabil de a continua, sub o anumită formă, cu evaluarea colegială (peer review), întrucât acestea i s-a acordat o atenție considerabilă în cadrul unui proiect precedent al Fundației Soros Moldova. Fundația planifică să revină la acest subiect în calitate de element al planului său pentru următorii doi ani în domeniul asistenței juridice garantate de stat. În circumstanțele date, cel mai bine ar fi de văzut ce se poate face în acest context. Ar fi rezonabil ca CNAJGS să aștepte rezultatele studiului Fundației Soros.
58. CNAJGS trebuie să suspende sau, unde este cazul, să excludă din sistem orice avocat care s-a dovedit a fi neglijent sau neonest în depunerea solicitărilor de remunerare.
59. Uniunea Avocaților ar putea dori să revadă procedurile sale disciplinare, pentru a se asigura că acestea sunt în conformitate cu Articolul 6 din Convenția Europeană și garantează un proces echitabil și imparțial. Pentru aceasta, ar trebui să existe un grad de independență a instanței care hotărăște. Lucrul respectiv a fost menționat în timpul vizitei ca fiind o chestiune în care Comisia pentru Etică și Disciplină a Uniunii Avocaților ar putea aprecia o anumită asistență, în sensul examinării modelelor de organizare în alte state/jurisdicții.

Formarea juridică continuă

60. Uniunea Avocaților obligă avocații să urmeze anual cursuri de formare continuă în materie juridică, în volum de cel puțin 40 de ore, dar se pare că nu există un mecanism de monitorizare a respectării acestei cerințe. Uniunea Avocaților ar putea solicita membrilor săi să remită o listă a cursurilor urmate și să investigheze în mod aleatoriu un număr mic de cazuri. Spre exemplu, cerința pentru avocații consultanți (solicitors) englezi este de 16 ore pe an, dintre care patru ore trebuie urmate la cursurile acreditate. Avocații consultanți trebuie să confirme anual că s-au conformat acestei cerințe, existând în același timp o verificare periodică aleatorie. Uniunea Avocaților trebuie să fie conștientă de pericolul că cerințele date arată bine pe hârtie, dar de fapt nu sunt respectate.
61. CNAJGS ar trebui să considere dacă trebuie să organizeze cursuri care să cumuleze 40 ore la subiecte pe care Consiliul ar dori ca avocații să le cunoască. De exemplu, ar putea fi discuții/instruiri privind modificările la Codul de Procedură Penală sau la Codul de Procedură Civilă. ABA ROLI organizează ocazional cursuri ce răspund necesităților, dar CNAJGS ar putea identifica periodic cunoștințele de bază pe care trebuie să le posede practicienii în domeniul asistenței juridice garantate de stat. Ar putea exista anumite avantaje dacă CNAJGS și-ar lua angajamentul de a institui un program organizat de actualizare, spre exemplu de 10 ore pe an, sub forma unui pachet coerent. Aceasta poate fi destul de simplu: cinci seri cu sesiuni a câte două ore pe marginea subiectelor precum ar fi: cele mai recente practici administrative; actualizări ale practicii civile și penale; jurisprudența recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului etc. În acest pachet ar putea fi incorporată, de asemenea, instruirea comună oferită de către Institutul Național al Justiției (vezi mai jos).

62. Strategia de Reformare a Sectorului Justiției, adoptată de Parlament, stipulează organizarea în parte a instruirilor prin intermediul Institutului Național al Justiției. Am auzit opinii diferite privind oportunitatea asigurării de către Institut a tuturor instruirilor pentru avocații care acordă asistență juridică garantată de stat, dar nimeni nu a avut vreo obiecție la organizarea instruirii comune pe subiecte concrete. Într-adevăr, se pare că există entuziasm vizavi de instruirea comună pe subiecte relevante pentru interesele variate ale judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală. Astfel, Ministerul Justiției ar putea fi invitat, în cazul în care încă nu a fost, să vină cu propuneri care să fie implementate, să zicem, pînă în toamna anului 2013.

Extinderea asistenței juridice garantate de stat asupra cauzelor civile

63. S-ar părea că extinderea schemei de asistență juridică garantată de stat asupra cauzelor civile în ianuarie 2012 a fost oarecum la întâmplare. Numărul de cauze a fost mai mic decît s-a anticipat, iar natura unora dintre acestea este discutabilă. După cum a menționat Dna Wurstova referitor la proiectul de Lege cu privire la asistența juridică garantată de stat, statul are obligația de a asigura:

accesul **efectiv** la instanță, fie din motivul că reprezentarea legală este obligatorie, conform legii naționale, fie din cauza complexității procedurii sau a cauzei înseși.²¹

64. Nu este clar dacă aranjamentele curente din sistemul asistenței juridice garantate de stat corespund acestui standard. Modificările în vederea acordării asistenței juridice garantate de stat în cauzele civile fac parte din pachetul de reforme aprobate în 2012. La un moment oportun, în scopul concentrării resurselor, CNAJGS ar putea să analizeze ce cauze civile sunt preluate și ce tipuri de cauze ar trebui acoperite prin schema de asistență juridică garantată de stat.

Capacitatea CNAJGS: rezumat

65. CNAJGS a efectuat un volum considerabil de lucru în scopul implementării unei scheme îmbunătățite de asistență juridică într-o perioadă scurtă de timp. La fel, a reușit să convingă Parlamentul și Ministerul Justiției că are nevoie de director executiv și aparat administrativ. Fundația Soros Moldova acordă sprijin financiar aparatului central și oficiilor teritoriale. Este posibil, totuși, ca CNAJGS să aibă nevoie de tot mai mult personal permanent, întrucît este dependent, în mare măsură, de angajamentul membrilor Consiliului și există pericolul că această formulă ar putea să nu mai fie durabilă. Consiliul pare să aibă suficiente competențe legale pentru a-și exercita mandatul. Din punct de vedere strategic, prioritățile par a fi următoarele:
- controlul asupra extinderii asistenței juridice garantate de stat pe cauze civile;
 - sporirea calității;
 - asigurarea acoperirii naționale minime pe întreg teritoriul țării.

²¹ *Moldova: Expertiza și comentarii scrise asupra proiectului de Lege cu privire la asistența juridică garantată de stat din Moldova (Moldova: Expertise and Written Comments on the Draft Law on State-Guaranteed Legal Aid Act in Moldova)*, Wurstova, fără dată, p. 5.

66. Ar trebuie să existe îngrijorări privind cât de mult lucru suplimentar poate să preia cu succes CNAJGS, luând în calcul resursele sale disponibile în prezent. Un anumit sprijin ar putea fi obținut prin crearea unui comitet pentru instruirea avocaților, în modul care a fost sugerat mai sus. Sensul de bază ar fi de a aplica cunoștințele și entuziasmul acestora pentru a genera idei în ceea ce privește instruirea, idei pe care CNAJGS le-ar putea implementa ulterior.
67. PNUD, în coordonare cu Fundația Soros Moldova și ABA ROLI, ar putea asista munca în ceea ce privește organizarea instruirii. Ambii actori au fost implicați în diverse aspecte ale cadrului existent, calitatea fiind o preocupare specială a Fundației Soros Moldova, iar instruirea – a ABA ROLI.

Calificarea avocaților: aspecte generale

68. Într-o anumită măsură, calitatea avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat ridică probleme generale privind instruirea avocaților, ca un corp profesional, cu referință la abilitățile practice. În diferite state instruirea teoretică și cea practică se integrează pe căi diferite. Spre exemplu, în S.U.A. ambele aspecte sunt predate concomitent sub forma studiilor post-universitare cu o componentă de instruire clinică (juridică) sporită. În Marea Britanie, licența în drept sau echivalentul acesteia este cunoscută ca fiind drept etapa „academică” a instruirii. Mai apoi, etapa „academică” este completată cu cea „practică”. Ultima constă dintr-un curs practic de un an de zile; o perioadă de instruire și, pentru cea mai mare parte din avocați, cursul suplimentar de instruire privind abilitățile profesionale, la care am făcut referință mai sus.
69. Acesta este un domeniu în care ABA ROLI, în special, a activat și ar putea exista oportunități pentru PNUD și ABA ROLI de a conlucra în elaborarea cursului de instruire.
70. Întrucât problema care se pune este instruirea generală a avocaților, ea ar trebui să fie responsabilitatea Uniunii Avocaților. Cu toate acestea, CNAJGS, prin exemplul său, ar putea juca un rol important în încurajarea reformei.
71. Există o varietate de reforme care ar trebui analizate și care, în cele din urmă, ar putea duce la îmbunătățirea asistenței juridice garantate de stat în contextul îmbunătățirii abilităților practice ale profesiei de avocat, ca un tot întreg. Uniunea Avocaților le-ar putea lua în considerație și ar putea găsi util să se întâlnească cu reprezentanți din organizații omoloage, care au abordat asemenea subiecte. Aceste reforme ar include următoarele:
- i. reconsiderarea stagiului profesional, ca fiind mai mult o perioadă de instruire (eventual, identificarea a ceea ce ar putea fi de studiat);
 - ii. specificarea rolului avocatului-îndumător (mentorului) și aprobarea acestuia de către Uniunea Avocaților;
 - iii. un curs de abilități profesionale, de tipul celui menționat mai sus, pentru toți acei care sunt admiși în profesia de avocat;
 - iv. aprobarea unui set de abilități și rezultate pe care avocatul-stagiar le va dezvolta pe parcursul perioadei de instruire;
 - v. cerința ca toți avocații nou admiși în profesie să urmeze un curs de abilități profesionale, examinări și o perioadă de instruire (care ar putea fi scurtată pentru acei care vor utiliza calea experienței anterioare, disponibilă în prezent pentru foștii procurori și judecători).

Rolul regional potențial al PNUD

72. Chestiunile abordate aici, în contextul Republicii Moldova, sunt atât de natură națională, cât și regională. Moldova reprezintă un exemplu bun al dificultăților cu care se confruntă țările în curs de eliberare de conceptele încurajate pe timpul Uniunii Sovietice, dar care acum au nevoie de schimbare. Diferența legată de justiția penală a fost formulată de către editorii studiului privind apărarea efectivă în cauzele penale în Europa de Est, citat mai sus:

Opiniile diferă în ceea ce privește faptul dacă sistemul sovietic a reprezentat un sistem procedural distinct, dar există un consens că procedura penală sovietică se axa pe investigare la faza prejudiciară, care se baza preponderent pe recunoașterea vinovăției, decât pe investigarea propriu-zisă, iar procesele de judecată constituiau evenimente formale, „politice”. Funcția de bază a tuturor participanților, inclusiv a procurorilor, avocaților și judecătorilor, era de a servi interesele statului.²²

73. Un mod de a evidenția diferența este că se dezvoltă o schimbare constituțională fundamentală – trecerea de la prioritatea intereselor statului la prioritatea statului de drept. Într-o astfel de concepție, rolul avocatului se schimbă fundamental spre o figură mai independentă și mai contradictorie, care, în jargonul din S.U.A., este un „avocat zelos” pentru interesele clientului în cadrul unui sistem juridic care depinde de plasarea apărării și acuzării pe poziții contradictorii.

74. În consecință, în Moldova problemele se vor manifesta într-o formă deosebită, dictate de propriile circumstanțe, dar problema generală de modificare a rolului avocatului și necesitatea de mai multă utilitate practică și eficiență pare să fie comună pentru toate statele afectate de destrămarea Uniunii Sovietice. Ele vor trece prin același proces de tranziție.

75. Respectiv, PNUD are aici oportunități majore la nivel regional. Toate țările din Europa de Est cad sub incidența Convenției Europene privind Drepturile Omului, cu excepția Belarusului. Toate țările vor fi influențate de evoluțiile din cadrul UE, chiar și cele din afara UE. Toate sunt membre ONU și ar trebui să se pregătească de conformare cu Liniile directe, aprobate recent de ONU.

76. Desigur, în regiune există deja rețele de asistență juridică garantată de stat. Rețeaua Reformatoților în materie de Asistență Juridică Garantată de Stat (Legal Aid Reformers' Network) întrunește Bulgaria, Georgia, Lituania, Moldova (și Mongolia), țări în care au activat Fundații pentru o Societate Deschisă (Open Society Foundations) sau Fundații Soros. Această rețea a publicat recent cartea privind apărarea efectivă în cauzele penale, discutată mai sus. Un anumit volum de instruire comună a avut loc între fostele state-membre ale Uniunii Sovietice. Și, într-adevăr, după cum a fost afirmat mai sus, o parte din cei pe care i-am întâlnit în Moldova s-au întors relativ recent dintr-o vizită în Lituania.

77. Indubitabil, aici există o oportunitate pentru PNUD. Există o serie de abordări posibile pentru o consolidare mai bună a capacităților în regiunea Europei de Est atât din punct de vedere al asistenței juridice garantate de stat, cât și, mai la general, din punct de vedere al avocaturii și, respectiv, a consolidării statului de drept. Un prim pas ar fi ca PNUD să poarte o discuție

²² După cum a fost menționat mai sus, p. 5.

internă, între reprezentanții oficiilor sale din regiune, în ceea ce privește problema comună asupra căreia trebuie să se insiste, în calitate de metodă pentru consolidarea capacităților în țările în care activează. Drept alternative (care ar putea fi combinate) pot fi:

- i. utilizarea Liniilor directe și a Principiilor ONU, aprobate recent, în vederea încurajării statelor din regiune de a considera apărarea efectivă în cauzele penale. Rolul PNUD ar fi explicit în cadrul unei astfel de inițiative, întrucât s-ar lucra asupra unui document al ONU și în cadrul inițiativei ONU, deși ar fi limitată doar la domeniul penal;
- ii. tratarea asistenței juridice garantate de stat ca fiind o problemă comună pentru toate țările;
- iii. preluarea chestiunii de formare/educație și instruire în materie juridică.

Recomandări

78. Recomandările acestui raport sunt:

1. Există o necesitate de a spori calitatea asistenței juridice garantate de stat și, în general, a serviciilor de asistență juridică în Republica Moldova, dar aceasta trebuie percepută nu doar ca o chestiune de control și monitorizare, ci ca una de formare și de cultură profesională.
2. PNUD are un rol strategic în a oferi asistență avocaților, CNAJGS și Uniunii Avocaților în scopul de a spori calitatea formării profesionale a avocaților din Republica Moldova.
3. Este important ca orice angajament al PNUD în domeniul asistenței juridice garantate de stat în Moldova să fie integrat cu intervențiile altor organizații active, cum ar fi ABA ROLI, dar mai ales Fundația Soros, care a fost implicată activ în acest domeniu.
4. PNUD ar trebui să ia în considerare modul în care ar putea fi sporite capacitățile în cadrul țărilor din Europa de Est pentru a promova un rol mai independent și calificat al avocaților: în cadrul sistemului de justiție penală, în cadrul sistemului de asistență juridică garantată de stat și, în cele din urmă, în cadrul sistemului de drept în general. S-ar putea începe cu o reuniune regională la nivel înalt a reprezentanților oficiilor sale pentru a decide asupra unei strategii regionale.
5. La un moment oportun, ar putea fi util pentru CNAJGS, poate cu asistența PNUD, să inițieze o discuție internă privind Liniile directe și Principiile ONU, aprobate recent, privind asistența juridică garantată de stat în materie penală. PNUD ar putea face același lucru cu alte organizații echivalente din regiune.
6. În cazul în care s-ar considera că ar fi un mod adecvat de a avansa lucrurile, Ministerul Justiției ar putea să indice părților implicate în discuțiile privind selectarea avocaților pentru acordarea asistenței juridice garantate de stat să ia o decizie în acest sens în termen, de exemplu, de trei luni.
7. S-ar părea că, în cazul lipsei unui acord, CNAJGS ar putea decide asupra criteriilor de selectare a avocaților care să acorde asistență juridică garantată de stat. Utilizarea

unilaterală a acestei împuterniciri ar fi indezirabilă, dar ar trebui să fie susținută în cazul în care nu se ajunge la un acord în termenul convenit, precum a fost sugerat mai sus, de trei luni.

8. Interviuul inițial, practicat în prezent cu avocații care doresc să acorde asistență juridică garantată de stat, ar putea fi extins într-un curs organizat de instruire, care ar fi obligatoriu pînă la selectare. Acest curs ar putea fi dezvoltat ca o parte obligatorie a cerinței față de avocații-stagiari de a urma cel puțin 80 de ore de formare juridică inițială în timpul stagiului lor profesional.
9. CNAJGS ar trebui să analizeze durata potrivită a unui astfel de curs, conținutul său, precum și modalitatea de suportare a costurilor. Pentru a realiza această sarcină, Consiliul ar putea institui un *Comitet pentru instruire*, prezidat de un avocat public, cu cunoștințe în ceea ce privește aspectele practice ale activității de asistență juridică garantată de stat, sau de un membru al CNAJGS. PNUD ar putea oferi asistență în această privință.
10. Dacă Ministerul Justiției ar considera că un astfel de curs ar fi o idee bună, atunci părților implicate în discuție le-ar putea fi oferită o perioadă determinată de timp - de exemplu, șase luni - pentru a ajunge la un acord comun cu privire la programul cursului de instruire, acceptat de către toți, sau ar putea împuternici CNAJGS pentru a decide asupra acestui fapt.
11. Articolul 67 din Codul de Procedură Penală nu ar trebui să fie interpretat astfel încât să prevină implicarea avocaților-stagiari în toate aspectele legate de desfășurarea unei cauze penale, ci ca ei să poată obține totuși experiență practică sub supraveghere adecvată.
12. Pentru a face față insuficienței de avocați în unele regiuni, CNAJGS ar putea desemna avocați publici, care să facă naveta, sau ar putea aplica alte stimulente, cum ar fi asistența pentru acoperirea costurilor de călătorie. Ca alternativă, ar putea, în cazuri extreme, să renunțe la criteriile de selectare pentru regiunile unde, altfel, nu ar exista prestatori de asistență juridică garantată de stat. O abordare mai dură ar fi de a insista asupra întrunirii criteriilor de selectare, care pe departe sunt oneroase, sub riscul de a achita un tarif mai redus în cazul în care avocatul nu corespunde acestor criterii.
13. Nivelurile de remunerare pentru asistența juridică garantată de stat ar putea avea nevoie de o reconsiderare. În special, limita zilnică a câștigurilor – MDL 200, plus anumite sporuri în circumstanțe limitate – ar trebui să fie revăzută astfel încât să fie recompensate acțiunile care necesită a fi întreprinse într-o cauză anume, dar care să excludă abuzurile.
14. CNAJGS ar trebui să încurajeze ghidurile de bune practici, de genul celui elaborat de către Biroul Avocaților Publici și publicat de către Uniunea Avocaților în buletinul său. Comitetul pentru instruire al CNAJGS, recomandat mai sus, ar putea să examineze care alte ghiduri ar putea fi utile.

15. CNAJGS ar trebui să se abțină de la explorarea de mai departe a metodei de evaluare colegială (peer review), atâta timp cât rezultatele activității suplimentare în acest domeniu, planificate de către Fundația Soros-Moldova, vor fi disponibile.
16. Uniunea Avocaților ar putea dori să revadă procedurile sale disciplinare pentru a se asigura că acestea sunt în conformitate cu Articolul 6 din Convenția Europeană și garantează un proces echitabil și imparțial. CNAJGS trebuie să suspende sau, unde este cazul, să excludă din sistem orice avocat care s-a dovedit a fi neglijent sau neonest în depunerea solicitărilor de remunerare.
17. Uniunea Avocaților ar putea lua în considerare organizarea unui mecanism de monitorizare a cerinței sale privind dezvoltarea profesională obligatorie. Numărul total de ore ar putea fi redus în schimbul unui control mai strict.
18. CNAJGS ar trebui să analizeze dacă este necesar să organizeze cursuri de instruire care ar fi luate în calcul pentru formarea profesională obligatorie și să desfășoare, sau să susțină, regulat un curs anual de actualizare, spre exemplu - de 10 ore, pe teme de bază.
19. Ministerul Justiției ar trebui să sugereze faptul că Institutul Național al Justiției ar trebui să vină, până în toamna anului 2013, cu planuri pentru cursuri comune de instruire a procurorilor, a altor actori implicați în urmărirea penală, judecători și avocați ai apărării.
20. La momentul oportun, CNAJGS ar putea considera efectuarea unei evaluări a tipului de cauze civile care sunt preluate de asistența juridică garantată de stat, precum și a tipurilor de cauze care ar trebui să fie incluse în schema de asistență juridică garantată de stat pentru a se asigura că obligațiile care decurg din articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sunt îndeplinite.
21. Ar fi necesară perfecționarea componentei de abilități practice din sistemul de formare profesională a avocaturii în general. Sugestiile ar putea include:
 - i. reconsiderarea stagiului profesional, ca fiind mai mult o perioadă de instruire (eventual, identificarea a ceea ce ar putea fi de studiat);
 - ii. specificarea rolului avocatului-îndumător (mentorului) și aprobarea acestuia de către Uniunea Avocaților;
 - iii. un curs de abilități profesionale, de tipul celui menționat mai sus, pentru toți acei care sunt admiși în profesia de avocat;
 - iv. aprobarea unui set de abilități și rezultate pe care avocatul-stagiar le va dezvolta pe parcursul perioadei de instruire;
 - v. cerința ca toți avocații nou admiși în profesie să urmeze un curs de abilități profesionale, examinări și o perioadă de instruire (care ar putea fi scurtată pentru acei care vor utiliza calea experienței anterioare, disponibilă în prezent pentru foștii procurori și judecători).

Anexa 1

Studii anterioare

Moldova: Expertiza și comentarii scrise asupra proiectului de Lege cu privire la asistența juridică garantată de stat din Moldova (Moldova: Expertise and Written Comments on the Draft Law on State-Guaranteed Legal Aid Act in Moldova).

Dr. Jana Wurstova, Consiliul Europei și Comisia Europeană, fără dată .

Performanțele Justiției Penale prin Prisma Drepturilor Omului: Evaluarea procesului de transformare a sistemului de justiție penală în Republica Moldova (Criminal Justice Performance from a Human Rights Perspective: Assessing the Transformation of the Criminal Justice System in Moldova).

Fundația Soros Moldova, 2009.

Raport pe țară: Moldova.

N. Hriepievschi

International Legal Aid Group, 2009.

Evaluare asupra impactului Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat din Republica Moldova (Impact Assessment of the Moldovan Law on State-Guaranteed Legal Aid).

M. Grammatikov și N. Hriepievschi, Fundația Soros Moldova, 2012.

Probleme cu caracter juridic ale populației din Republica Moldova cu soluții și fără (Met and Unmet Legal Needs in Moldova).

M. Grammatikov, Fundația Soros Moldova, 2012.

Apărarea penală efectivă în Europa de Est .

Rețeaua Reformatoilor în materie de Asistență Juridică Garantată de Stat, 2012.

E. Cape și Z. Namaradze.

N. Hriepievschi, capitolul 6 „Moldova”.

Anexa 2

Calitatea Serviciilor de Asistență Juridică Garantată de Stat: Evaluarea necesităților Consiliului Național de Asistență Juridică Garantată de Stat

Roger Smith (Marea Britanie)

Olga Rabei (Moldova)

Natalia Romandaș (Interpret)

11 noiembrie – 17 noiembrie 2012

Programul vizitelor

No.	Ora	Numele	Autoritatea
12 noiembrie			
1.	12.30 TBC	Evghenii Golosceapov	Coordonator de programe în domeniul Justiției și Drepturilor Omului, PNUD Moldova
		Alexandru Cocirta	Manager de proiect, Proiectul Suport pentru Reforma Sectorului Justiției în Moldova
		Olga Rabei	Consultant național
2.	17.00	Nadejda Hriptievschi	Centrul de Resurse Juridice
13 noiembrie			
3.	09.00	Mihail Lupu	Membri, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (reprezintă Uniunea Avocaților)
		Cristina Melnic	Membri, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (reprezintă Ministerul Justiției)
		Vasile Cretu	Membri, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (reprezintă Consiliul Superior al Magistraturii)
		Elena Gritco	Membri, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (reprezintă Ministerul Justiției)
		Ludmila Dimitrisin	Membri, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (reprezintă Ministerul de Finanțe)
		Eduard Revenco	Membri, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (reprezintă Uniunea Avocaților)
4.	11.00	Lilian Darii	Director Executiv, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat

No.	Ora	Numele	Autoritatea
		Sergiu Chiruta	Coordonator, Oficiul Teritorial Chişinău, Consiliul Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat
		Victor Grijuc	Coordonator, Oficiul Teritorial Bălţi, Consiliul Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat
		Sergiu Haritonenco	Coordonator, Oficiul Teritorial Bender (Căuşeni), Consiliul Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat
		Petru Hodorocea	Coordonator, Oficiul Teritorial Cahul, Consiliul Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat
		Vadim Suhov	Coordonator, Oficiul Teritorial Comrat, Consiliul Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat
5.	14.00	Svetlana Doinea	Avocat, Oficiul Teritorial Chişinău
		Vasile Untila	Avocat, Oficiul Teritorial Chişinău
		Irina Costea	Avocat, Oficiul Teritorial Chişinău
		Alexandru Cebanas	Avocat, Oficiul Teritorial Chişinău
		Veaceslav Avramov	Avocat, Oficiul Teritorial Bender
6.	16.00	Igor Ciobanu	Manager, Biroul Avocaţilor Publici
		Natalia Molosag	Avocat public
		Mariana Criclivaia	Avocat public
		Daniela Mirza	Avocat public
14 noiembrie			
7.	11.00	Gheorghe Amihalachioaie	Preşedintele Consiliului Uniunii Avocaţilor
		Eugeniu Tetelea	Preşedintele Comisiei pentru Etică şi Disciplină
		Petru Bobu	Membriu al Comisiei pentru Etică şi Disciplină
		Mihail Lupu	Membriu al Consiliului Uniunii Avocaţilor, Membriu al Consiliului Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat (reprezintă Uniunea Avocaţilor)
8.	14.00	Raisa Botezatu	Judecător (pens.), Curtea Supremă de Justiţie
9.	16.00	Victor Zaharia	Preşedinte, Consiliul Naţional pentru Asistenţă Juridică Garantată de Stat (reprezintă societatea civilă / mediul academic)
15 noiembrie			
10.	09.30	Richard Grawey	ABA/ROLI
11.	11.00	Victor Munteanu	Directorul Programului Drept, Fundaţia Soros-Moldova
		Sergiu Rusanovschi	Coordonator de proiect, "Fortificarea instrumentelor de gestionare şi a calităţii asistenţei juridice din Republica Moldova", Fundaţia Soros-Moldova
		Diana Marian	Coordonator de proiect, "Abilitarea Juridică a Comunităţilor Rurale prin Intermediul unei Reţele de Parajurişti Comunitari", Fundaţia Soros-Moldova

No.	Ora	Numele	Autoritatea
12.	14.00	Gheorghe Malic	Şeful Departamentului Urmărire Penală, Ministerul Afacerilor Interne
		Ruslan Ojog	Şef adjunct al Departamentului Urmărire Penală, Ministerul Afacerilor Interne
		Marcel Scutari	Ofiţer de Urmărire Penală
		Petru Malai	Ofiţer de Urmărire Penală
13.	17.15	Olimpia Iovu	Avocat ABA ROLI
16 noiembrie			
14.	09.00	Vladimir Grosu	Viceministru al Justiţiei
15.	11.00	Ecaterina Palanciuc	Vicepreşedinte, Judecătoria sectorului Centru (Chişinău)
		Ion Ţurcan	Preşedinte, Judecătoria sectorului Centru (Chişinău)
16.	15.00	Lelea Metreveli	ONG „Ambasada Drepturilor Omului”
		Veaceslav Ţurcan	ONG „Ambasada Drepturilor Omului”
17.	16.30		Şedinţa Clubului Avocaţilor pentru Drepturile Omului

Anexa 3

Legislație și instrucțiuni relevante

- (a) Declarația Universală a Drepturilor Omului și, în special, articolele 2, 8 și 11 (dreptul de a se bucura de drepturi fără discriminare, dreptul la satisfacție efectivă pentru încălcarea drepturilor și dreptul la "garanțiile necesare pentru apărare" în caz de acuzare de o infracțiune;
- (b) Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și, în special, dreptul prevăzut la articolul 14 (3): „să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera”;
- (c) Convenția Europeană a Drepturilor Omului și, în special, articolul 6 privind drepturile generale la un proces echitabil și, în ceea ce privește materia penală, articolul 6 alineatul (3) litera (c): „să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer”;
- (d) jurisprudența relevantă a Curții Europene pentru Drepturile Omului, de exemplu, cazul Airey împotriva Irlandei ([1979] 2 EHRR 305);
- (e) Alte convenții ONU, inclusiv Convenția împotriva torturii, convențiile pentru eliminarea discriminării rasiale sau a discriminării față de femei;
- (f) Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, *Instrumente de Evaluare a Justiției Penale (Criminal Justice Assessment Toolkit)*, 2006;
- (g) Documentele Consiliului European, adoptate de către Comitetul de Miniștri, inclusiv:
- Rezoluția (76) 5 privind asistența juridică în materie civilă, comercială și administrativă;
 - Rezoluția (78) 8 privind asistența juridică și consultanța juridică;
 - Recomandarea (81) 7 privind măsurile de facilitare a accesului la justiție;
 - Recomandarea (85) 11 privind poziția victimei în cadrul dreptului penal și a procedurii penale;
 - Recomandarea (93) 1 privind accesul efectiv la justiție pentru persoanele foarte sărace;
 - Recomandarea (2000) 21 privind libertatea de a exercita profesia de avocat;
 - Recomandarea (2001) 3 privind serviciile acordate cetățenilor de către instanțe și alte instituții juridice prin utilizarea noilor tehnologii;
 - Recomandarea (2005) 12 care conține formularul pentru solicitarea asistenței juridice în străinătate în virtutea Acordului European privind transmiterea cererilor de asistență juridică și Protocolul său adițional.
- (h) Principiile și Liniile directoare ONU privind accesul la asistență juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală. De asemenea, sunt relevante, dar la nivel general, Principiile de bază ale Națiunilor Unite privind Rolul Avocaților. Principiile și Liniile directoare au fost aprobate de Adunarea Generală a ONU la 20 decembrie 2012. Deosebit de relevantă este Linia Directoare 11 privind sistemele naționale de asistență juridică garantată de stat, care cere ca statele să întreprindă măsuri, în special, ca să asigure:
- i. asistență juridică efectivă în cauzele penale;
 - ii. asistență juridică efectivă pentru arestările și detențiile nelegitime etc.;
 - iii. coordonarea între agențiile și profesioniștii implicați în sistemul de justiție;
 - iv. parteneriate cu asociații ale avocaților și juriștilor;

- v. asistență parajuriștilor atunci când e cazul;
- vi. încurajarea Asociației Avocaților de a elabora liste ale voluntarilor în cauzele penale;
- vii. identificarea modalităților de motivare a avocaților pentru oferirea asistenței gratuite celor săraci și dezavantajați;
- viii. încurajarea avocaților să organizeze circuite/deplasări naționale ale avocaților pentru oferirea asistenței juridice garantate de stat;
- ix. servicii adecvate celor care s-ar putea confrunta cu discriminarea;

precum și considerarea opțiunii de constituire a unui organ sau autoritate națională de asistență juridică garantată de stat care este:

1. independent;
2. are competența necesară pentru acordarea asistenței juridice;
3. este capabil de a elabora o strategie pe termen lung privind asistența juridică;
4. raportează periodic autorităților responsabile.

Anexa 4: Curs de abilități profesionale. Exemplul din Anglia și Țara Galilor

Acest tip de curs ar putea fi prea complex și, mai important, prea scump pentru a fi implementat în Moldova, dar schema de mai jos exemplifică posibilul conținut al unui curs de abilități practice pentru avocații-stagiari, fie abilități specifice pentru asistența juridică garantată de stat, fie cu un caracter mai general. Acest curs trebuie să fie susținut de către toți stagiarii care doresc să devină avocați consultanți (solicitors) în Anglia și Țara Galilor. Exemplul dat vine de la Colegiul de Drept.

Modulele de baza ale CAP (Curs de Abilități Profesionale)

Cele trei module de bază ale CAP trebuie să fie finalizate în mod normal pînă a începe cursurile facultative. CAP nostru flexibil permite să susțineți modulele de bază în una din datele calendaristice disponibile:

Abilități de reprezentare și comunicare - 3 zile (18 ore).

Deservirea clientului și standarde profesionale - 2 zile (12 ore).

Abilități financiare și de afaceri - 3 zile (18 ore).

Abilități de reprezentare și comunicare - 3 zile (18 ore)

Acest modul se bazează și extinde abilitățile învățate în cadrul Cursurilor de Pregătire Juridică și vă ajută la:

- Dezvoltarea abilităților de a face o prezentare convingătoare, structurarea unui argument logic și convingător și obținerea informațiilor într-un mod eficient de la alții;
- Efectuarea unei analize bazate pe faptele unei cauze și dezvoltarea teoriilor cu privire la motivul de ce cazul clientului dvs. ar trebui să fie reușit;
- Susținerea în fața instanței de judecată;
- Înțelegerea reprezentării în procedurile judiciare și practicarea audierii efective a martorilor în audierea de bază, audierea încrucișată și audierea repetată, precum și prezentarea susținerilor verbale inițiale și finale;
- Atingerea standardelor etice și procedurale necesare pentru a exercita în mod corespunzător drepturile de a compărea și de a pleda în fața instanței, acordate avocaților consultanți (solicitors) calificați în instanțele civile și penale.

Modulul este evaluat printr-o testare individuală orală și scrisă.

Competențe privind prestarea serviciilor juridice ca și afaceri:

Afaceri: *Relații cu clienții; caracterul comercial*

Legislație: *Competențele tehnice; Dezvoltare*

Despre sine: *Auto-management; Dezvoltare*

Lucrul cu alții: *Munca în echipă; Comunicare*

Deservirea clientului și standarde profesionale – 2 zile (12 ore)

Vă oferim o varietate de direcții ale carierei pentru acest modul, ceea ce înseamnă că aveți posibilitatea de a construi cursul în funcție de tipul de activitate practicat:

- **Direcția corporativă** – pentru stagiarii în firmele juridice în care clienții sunt în principal companii listate public;
- **Direcția comercială și privată**–pentru stagiarii din firmele cu un amestec de clienți privați și corporativi;
- **Direcția de asistență juridică**– pentru stagiarii din companii, care acționează, în principal, în cazuri în care onorariile pentru una sau mai multe persoane implicate sunt finanțate prin sistemul de asistență juridică garantată de stat;
- **Direcția avocaților angajați permanent**– pentru stagiarii din companii comerciale, unde clientul lor este angajatorul.

Modulul este divizat în două zile separate de instruire, care pot fi trecute împreună în zile consecutive sau individual, în timp diferit, convenabil. Vă rugăm să rețineți faptul că Autoritatea de Reglementare a Avocaților Consultanți stipulează că Ziua 2 nu poate fi trecută în primele șase luni ale contractului Dvs de stagiere/formare.

Modulul dezvoltă înțelegerea dvs. privind conduita profesională, deservirea clientului și managementul activității și vă ajută la:

- Identificarea și tratarea chestiunilor legate de etică, conduită profesională, managementul riscurilor și deservirea clienților;
- Dezvoltarea modalității de lucru cu alte persoane, gestionarea timpului și organizarea proiectelor dvs. și a dezvoltării profesionale;
- Înțelegerea unor aspecte practice, precum ar fi contractul de asistență juridică, obligațiile față de persoanele terțe și instanță, angajamente, taxe și deservirea clienților;
- Identificarea și soluționarea problemelor într-un mod practic.

Modulul Comercial și Privat este recomandat pentru cei ce urmează direcția comercială și privată și cea de asistență juridică.

Vă oferim un modul Corporativ personalizat pentru cei ce urmează direcția Corporativă și un modul pentru Avocați angajați permanent adaptat pentru cei ce urmează direcția Avocați angajați permanent.

Competențe privind prestarea serviciilor juridice ca și afacere:

Afaceri: *Relații cu clienții: caracterul comercial*

Legislație: *Competențele tehnice; Dezvoltare*

Despre sine: *Angajament; Auto-management; Responsabilitate profesională; Dezvoltare*

Lucrul cu alții: *Munca în echipă*

Pentru mai multe informații cu privire la disciplinele opționale care să se potrivească direcției Dvs personalizate, vă rugăm să faceți clic pe una dintre următoarele direcții: [Corporate](#), [Commercial and Private](#), [In-house](#) and [Legal Aid](#).

Abilități financiare și de afaceri – 3 zile (18 ore)

Acest modul vizează bazele legale specifice potrivit cărora consultanța financiară poate fi acordată și aplicarea acestor principii, precum și sancțiunile penale posibile ce pot rezulta din această consultanță împreună cu problemele care ar putea cădea sub incidența Codului de Conduită. Modulul este un curs de trei zile (joi, vineri, luni), cu un examen scris în timp de 1 oră și 30 minute în ziua de luni dimineața.

La sfârșitul celei de-a doua zi, și în cadrul pregătirii pentru examen, delegații vor:

- avea o imagine de ansamblu a industriei serviciilor financiare;
- înțelege regimul juridic și regulatoriu care se aplică avocaților consultanți (solicitors) la furnizarea consultanței financiare;
- aprecia impactul Codului de Conduită asupra prestării serviciilor financiare;
- avea o imagine de ansamblu a caracteristicilor diferitor tipuri de investiții și o apreciere a planificării portofoliului de investiții.

În urma examenului, delegații vor finaliza cursul prin elaborarea unei evaluări a relevanței interpretării financiare a avocaților consultanți (solicitors) și vor obține o imagine de ansamblu a reglementării în domeniul contabilității.

Competențe privind prestarea serviciilor juridice ca și afaceri:

Afaceri: *Caracterul comercial*

Legislație: *Competențele tehnice; Dezvoltare*

Despre sine: *Responsabilitate profesională; Dezvoltare*

Lucrul cu alții: *Comunicare*